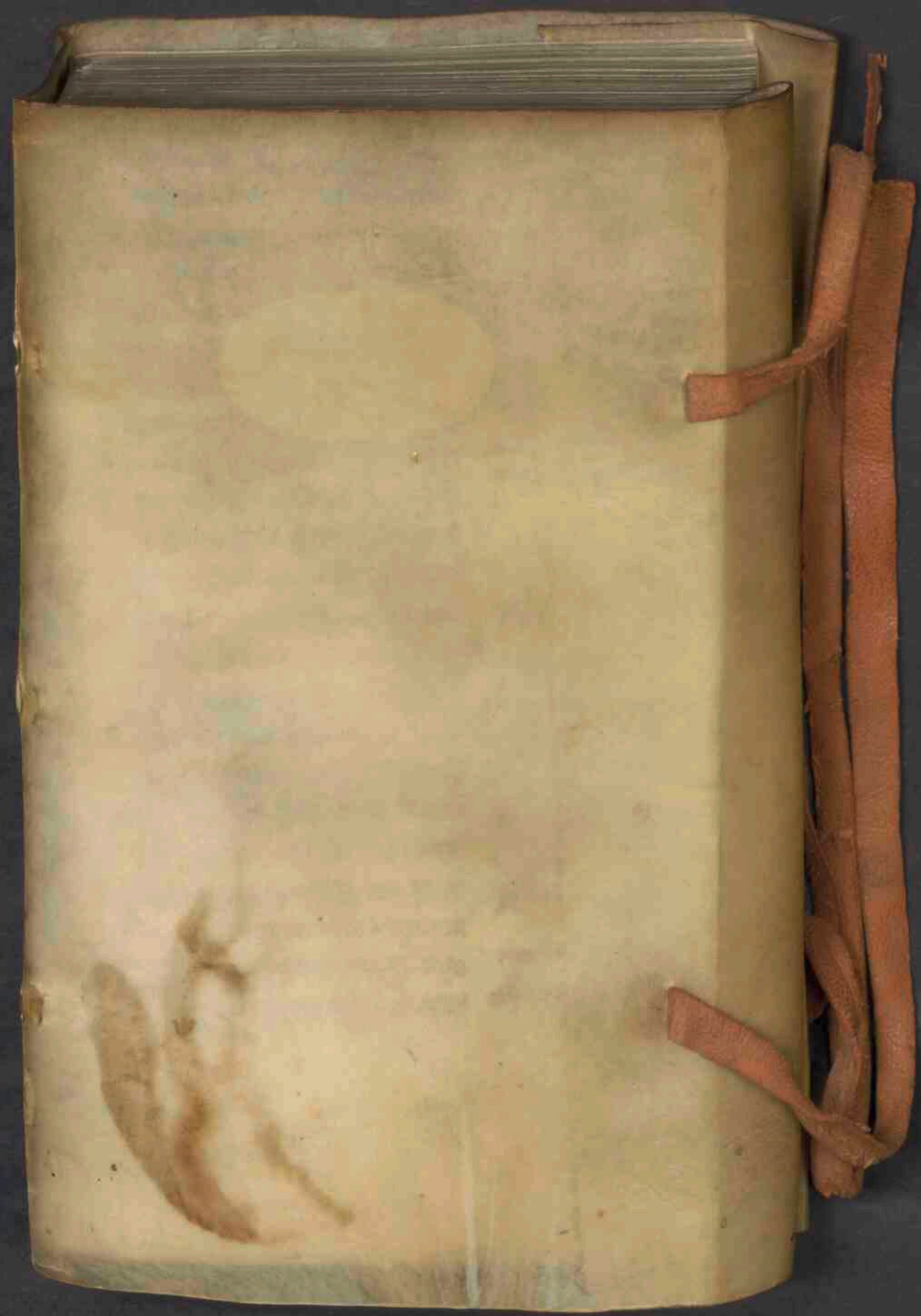

Disputatio theologica de articulis religionis utriusq[ue] Euangelicae & Papisticae,

<https://hdl.handle.net/1874/452982>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

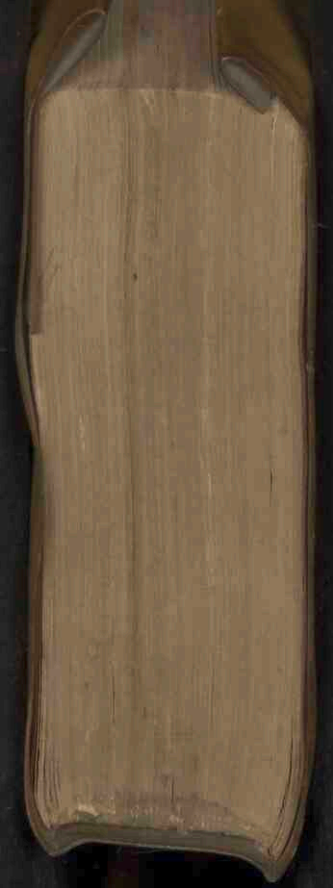
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

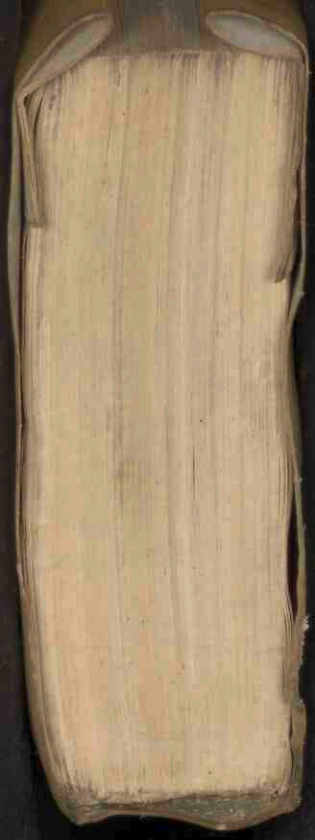
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

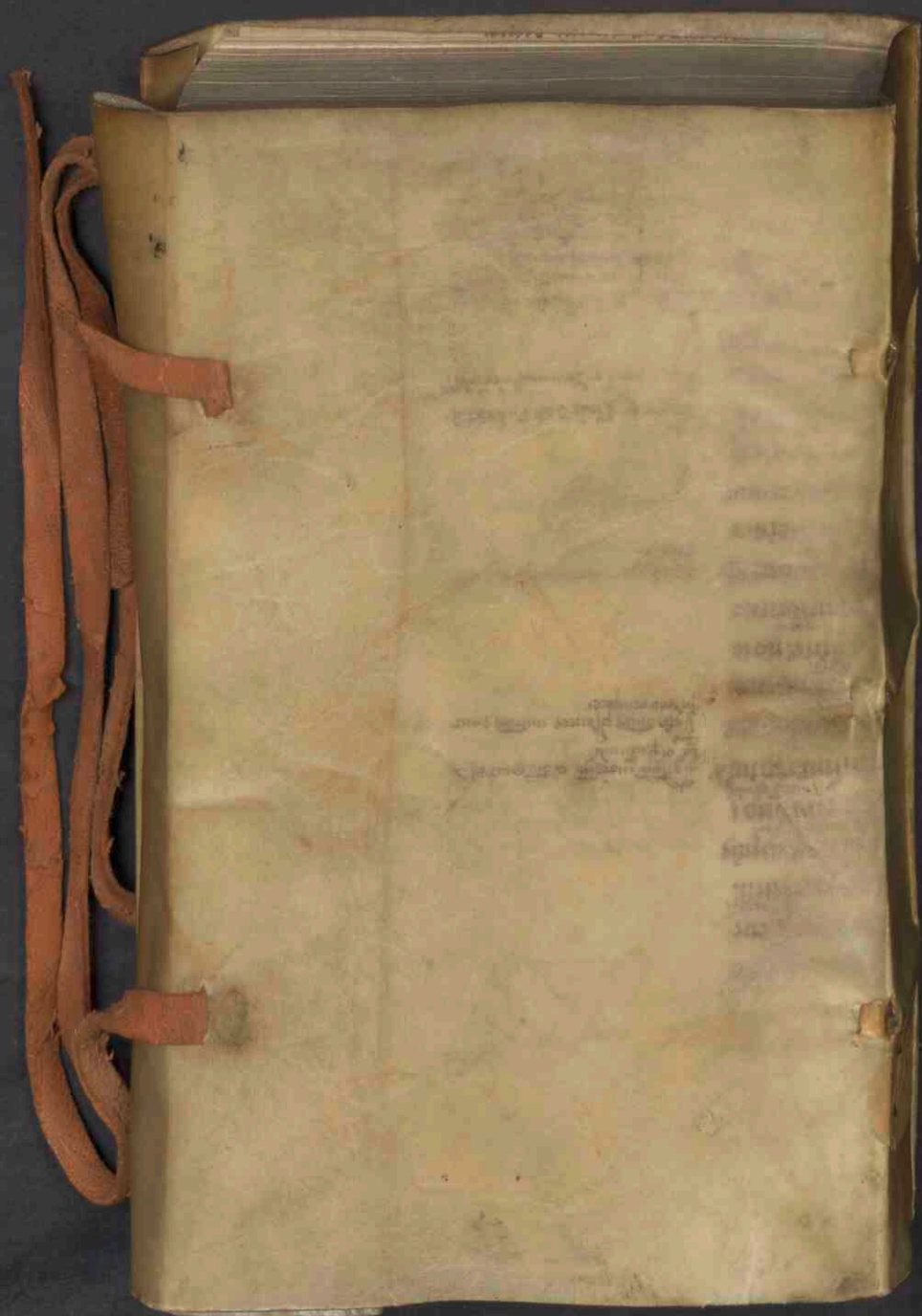
E. oct.

170

E. oct.
170

In 2 comb 2111 2111 2111 2111

170

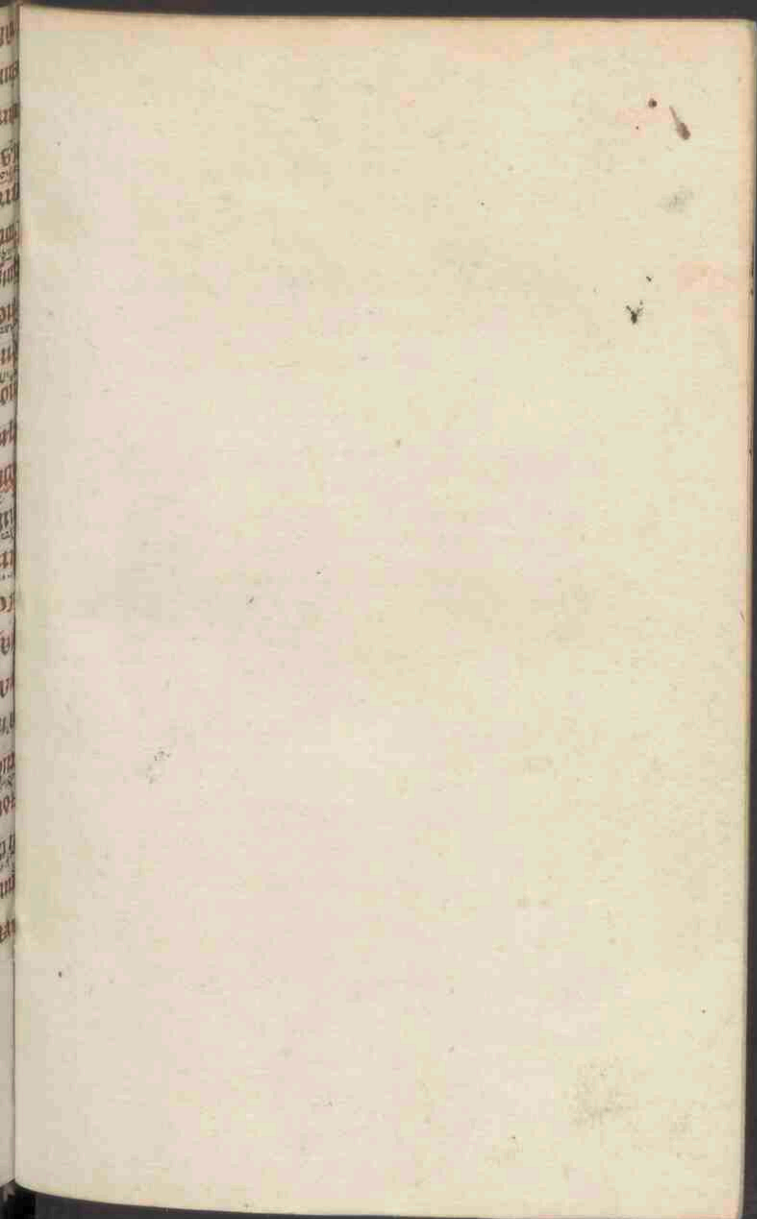
Handwritten notes in the left margin, including '2111 2111 2111 2111' and other illegible script.

Handwritten notes in the bottom left margin, including '2111 2111 2111 2111' and other illegible script.

Main body of handwritten text in a Gothic script, containing several lines of dense Latin text.

Theologia

Octavo n.º. 170.

N. 10. B.

92c

E. oct. 170

**DISPVTA-
TIO THEOLOGICA**
DE ARTICVLIS RELIGIONIS
utriusq; Euangelicæ & Papisti-
cæ, Collecta per Leonhardum
Culmannum.

Ex dono Bini Zetli

NORIBERGÆ.
Apud Gabrielem Hayn, Iohan.
Petrei generum.

1. 5. 5. 3.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF COMPARATIVE ZOOLOGY
AND ANATOMY
HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE, MASS.

RECEIVED
JAN 10 1880

DISPUTATIO DE PRÆCIPUIS FIDEI

Christianæ articulis seu doctrina,
habita inter utriusq; religionis pro-
pugnatores, Collecta per Leon-
hardum Culmannum.

Papisticus.

CUROS Euangelici in nos miseros Sa-
cerdotes, & Monachos usq; adeo sæui-
tis, Sathanæ traditis, & profus condemnatis,
qua de causa quæso tale odium commerui-
mus?

Euangelicus.

Rogas Domine mi & pater uenerande:
Quia nos falsa doctrina, & inani atq; inutili
Dei cultu hactenus fefellistis, neq; adhuc cog-
nita & aperta ueritate uerbi Dei desinitis.

Papisticus.

Non est sanè nostra culpa, mihi crede, sed
Papæ, Cardinalium & Episcoporum, qui ita
statuunt & ordinant, quibus & obedientiam
summam debemus.

Euangelicus.

Attamen illi non prædicant, neq; unquam

2
Sacramenta porrigunt, atq; etiam raro sacris
actionibus interfunt.

Papisticus.

Hæc est quidem perpetua nostra quærela:
illi enim otio fruuntur, & uiuunt lautissime,
abundant diuitijs, indulgent genio, uiuunt
etiam liberrime, At nos interim ringimur,
oneribus aggrauati maximis, scilicet precum
horarum, ieiuniorum, uexamur insuper cans
tilenis immodicis.

Euangelicus.

Sed hæc uestro seruiunt uentri, inde satis
lautè uiuitis, cutem curatis ociosi, sine onere
domestico, Interim tamen in uera fide, et recto
scripturæ sacræ intellectu longe lateq; erratis,
& alios multos uobiscum seducitis.

Papisticus.

Ita uos Lutherani iudicatis, sed nobis iniuriam
facitis, Nos enim ueterem fidem, & an
tiquam religionem seruamus & profitemur:
uos autem nouum, nescio quod genus doctri
næ recipitis, & ueteres Ecclesiæ ritus planè ab
rogatis & deponitis, in quibus tamen nos sa
lutem animarum firam esse docemus.

Euangelicus.

Sed

Sed falso, idēq; te scripturarum sacrarum testimonijs conuincere possum, si modo me benignē & placidē audire uelis, eadem conditione & ego te respondentem audiam.

Papisticus.

Placet mihi oblata conditio, non habebis me morosum, iracundum, et difficilem responso-rem, dabo operam, quò possim te amouere à suscepto Lutheranismō. Nam benē instructum & probē paratum me inuenies Locis communibus doctoris nostri Eccj.

Euangelicus.

At ego penes me habeo Biblia seu uolumina sacra ueteris & noui Testamenti, in quibus celestis doctrina à Deo translata, de pietate, uera sapientia & salute humana mira diligentia & fide admirabili sanctissimāq; toti mundo tradita est, Sed age à peccato incipiamus.

De Peccato.

Euangelicus.

EX Euangelio nostri Sacerdotes docent, non modo externa mala opera peccata, sed naturam humanā penitus esse corruptam, *Primus locus.*

A 3 ita

4
ita ut Deum non uerè timeat, non illi credat,
non eum diligat ex toto corde. Item scaterè
cupiditatibus repugnantibus legi Dei, quæ
infirmetas uerè peccatum est.

Papisticus.

At nostri diuersum docent, nempe cognata
tam inobedientiam & inclinationem aduer-
sus mandata Dei non esse peccata, ideoq; posse
se legi Dei ab hominibus satis fieri.

Euangelicus.

Hoc modo doctrinam poenitentiae & re-
missionis peccatorum plane obscurant: sed
perge.

Papisticus.

Concupiscentia. Docent quòd concupiscentia, quæ à Bap-
tismo remanet in homine, lex membrorum,
infirmetas, male ualētudo, non sit peccatum,
nec mortale, nec ueniale, & post baptismum
non originale, sed esse poenam peccati, parit
autem peccatum.

Euangelicus.

Sed hæc opinio hominem baptizatum red-
dit ad militandum contra carnem, pigrum &
oscitantem, ut qui se sanum & uelut in tuto
collocatum arbitratur.

Papisticus.

Papisticus.

Esquid uestri Concionatores docent de concupiscentia: cupio enim id ex te horum discipulo audire.

Euangelicus.

Docent concupiscentiam, quæ se malis fructibus in homine baptizato prodit, in se peccatum esse.

Papisticus.

Vnde illud probant:

Euangelicus.

Ex Epistola diui Pauli ad Roma. cap. 7. *Roma. 7.*
Nunc autem non iam ego perpetuo illud, sed inhabitans in me peccatum. Deinde ex Genesi cap. 6. Cuncta cogitatio cordis humani *Gene. 6.*
prona est ad malum omni tempore.

Papisticus.

At Apostolus in persona impiorum hæc dixit.

Euangelicus.

Non, Impij enim non consentiunt legi, non seruiunt mente legi Dei, Verum qui ita loquitur, & baptizatus erat & electum Dei organum, conqueritur tamen de concupiscentia post Baptismum, & peccatum uocat. Ideo

nostri recte docent, concupiscentiam, quæ eodem fructus parit post Baptismum, quos produxerat ante, appellari peccatum.

Papisticus.

Habent ne huius etiam sacræ scripturæ testimonium?

Euangelicus.

Roma. 6. Habent, Paulus enim ad Rom. 6. baptizatos hortatur, Ne regnet peccatum in mortali

Roma. 7. uestro corpore. Item cap. 7. Nam & concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset, non concupisces. Si concupiscentia lege prohibetur, Igitur est peccatum.

Papisticus.

Est ramen aliquod discrimen hic seruandum?

Euangelicus.

Est, Quia ante baptismum aquæ & spiritus, concupiscentia illa erat peccatum regnans, post lauacrum regenerationis, est peccatum uictum, est quidem natura sua malum, sed uerè regeneratus, non ambulans secundum carnem, spiritu gratiæ, peccatum illud refrenat, ne dominetur, ut nihil damnationis sit Christo inistis

Roma. 8. sit Christo inistis *Roma. 8.* Non enim imputatur

7
tatur ei ad damnationem, propter spiritum
carni reluctantem.

Papisticus.

Ergo iuxta uestram sententiam recte dixit *Augustinus*
Augustinus: In Baptismo, inquit, remittitur *nus*.
uniuersum peccatum, non ut non sit, sed ut
non imputetur.

Euangelicus.

Iudica nunc Reuerende pater, uter horum
uerius loquatur. Qui uetus hoc fermentum
malitiæ sic extenuant, ut Infirmitatulam dun-
taxat uocent, quæ non ueniale quidem pecca-
tum sit, gratiam Christi ignorant, Imò blas-
phemant.

Papisticus.

Attamen nostri Theologi ita docent & scri-
bunt, noluntq; se esse damnabili & mortali
peccato obnoxios coram Deo, & qui aliter
docent, hæresim esse dicunt.

Euangelicus.

Sapit hæresim, quicquid illorū captui non
fuerit accommodum, nullus tamen unquam
sanctorum ita de se sensit. Hiob uir simplex
rectus ac timens Deum. Dixit cap. 1. Si iusti- *Hiob. 11*
ficare me uolueris, os meum me condemnabit.

A 5 Et

Hiob. 9. Et cap. 9. Verebar omnia opera mea. Et *Das*
Pfal. 142. uide *Pfal. 142.* Ne intres in iudicium cum ser-
1. Cor. 4. uo tuo &c. Et *Paul. 1. Cor. 4.* Nihil mihi con-
 scius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

Papisticus.

Vis ergo omnes homines esse peccatores
 in omni genere peccati?

Euangelicus.

Peccatores omnes homines. Sanè quidem uolo. Ita enim dicit scriptu-
 ra: Omnes homines tam Iudæos, quam Græ-
 cos peccato obnoxios esse, omnes deflexerunt
 ceu à recta uia in deuia iniusticiæ. *Esa. 53* Non
 est qui bonum faciat, non est usq; ad unum.
Esaie 53. *Roma. 3.* Nullus Deum requirit, sed affectus
 nostros sequimur. *Psal. 13.* Simul inutiles
 facti sumus. Quibus uerbis adeò irretimur
 omnes, ut nullus nostrum possit elabi: nemo
 enim nostrum quicquam iusti, ueri uel boni
 exercet. Omnes enim opus Dei uel prorsus
 negligimus, uel negligenter facimus. Ergo
 omnes maledicti sumus.

Papisticus.

Habes ne huius rei exemplum?

Euangelicus.

Exemplum habes in precibus, quas quis
 cupit

9
cupit absq̄ euagatione mentis Deo dicere, &
præter sententiam suam uarias cogitationes
admittit.

Papisticus.

Quid itaq̄ Ego sanè hoc non intelligo, dic
quæso planius?

Euangelicus.

Iustus impellitur à Spiritu sancto ad facien
da bona, sed obstat caro & deformat opus.
Iustus cupit agere bonū opus optimè, sed cum
considerauerit quale illud sit, inuenit multis
modis uiciatum & non factum sicut uult.

Papisticus.

Causam illius quam esse dicis?

Euangelicus.

Inhabitans peccatum seu uiciata natura, si-
ue ipsa peccatrix natura, quæ suo imperio si-
bi nos uindicat, et à mandato Dei auellit. Ideo
agnoscit in se adhuc homo etiam iustificatus
peccatum & peccandi cupiditatem.

Papisticus.

Attamen multi in scripturis de iusticia lau-
dantur, nempe Noe, Abraham, Iob, & simi-
les, & in nouo Testamento Zacharias & Eli-
zabet?

Euan.

Euangelicus.

Scias illos iustificari comparatione ad iniustiores, non quòd sint expertes omnis maculæ, quæ solius Christi laus est, quamuis uerum sit, credentibus id quod habent iniusticiæ non imputari in peccatum.

Papisticus.

In nobis ergo est, ut audio, quòd bona Dei dona uitiat & mala reddit:

Euangelicus.

Est sanè in nobis, quod mentem etiam illæstat & inescat, concupiscentia praua, quæ à primo parente ueluti peccati seminarium infitum, noxios foetus producit, & in mortem pertrahit æternam.

Papisticus.

In quem dicis culpam damnationis esse reijciendam?

Euangelicus.

Non in Deum, qui bonorum omnium fons est & origo, Vt cunq; enim à Deo omnia fiunt, malorum tamen autor nullo pacto dici nec potest, nec debet, qui iustus est in omnibus uñs suis & sanctus in omnibus operibus suis, qui diligit iusticiam & æquitatem, & odit
omnem

omnem iniquitatem, qui mortem non fecit, *Pfal. 147.*
 nec delectatur in perditione impiorum, *Pfal. 44.*
144. & Psalm. 44. Sap. 1. Sed in nos, nobis *Sap. 1.*
 omnis culpa adscribenda est, qui natura peccatores sumus.

De libero arbitrio

Euangelicus.

Avdiam porro, quid aut quomodo tui *Locus secundus.*
 prædicatores de libero arbitrio docent.

Papisticus.

Docent homini inesse liberum arbitrium,
 quo potest bene uel male agere, & per quod, si
 etiam in peccato mortali fuerit, Deo adiuuante,
 resurgere ualet.

Euangelicus.

Sed hæc doctrina planè falsa est. Nam cum
 omne figmentum humani cordis ab infancia
 malum esse pronunciet Dei spiritus. *Gene. 6. Gene. 8. 9.*
 & 8. cum nullum esse iustum, nullum intelligentem,
 nullum qui Deum exquirat, omnes uero esse
 inutiles, corruptos, uacuos timore Dei, plenos
 fraude, amarulentia, & omni nequitiae genere,
 destitutos gloria Dei tradat,
Pfalm.

Pfal. 13. *Pfalm.* 13. *Rom.* 3. & 8. Cum omnem sensum
Roma. 3. carnis inimicitiam esse aduersus Deum cla-
Roma. 8. met, nec quicquam nobis faciat reliquum, ne
2. Cor. 3. ad bene cogitandum. *2. Cor.* 3,

Papisticus.

Ecquid inde colligunt tui prædicatores?

Euangelicus.

August.

Cum Augustino lib. 3. ad Bonifa. pro-
nunciant, Homine libero arbitrio male usum,
& se, & illud perdidisse. Item lib. de perse. iusti
respons. 9. Victa uicio in quod cecidit uolun-
tate, carere libertate naturam. Item cum Am-
brosio de fuga seculi, non esse in potestate no-
stra cor nostrum, nec cogitationes nostras.

Papisticus.

Audiam ex te etiam sacrae scripturae testi-
monium?

Euangelicus.

Deus testatur suum opus esse innouare cor,
ex lapideo facere carneum, inscribere legem
suam cordibus, & uisceribus nostris eam in-
sculpere, facere ut in præceptis suis ambule-
mus, dare & bonam uoluntatem & operis ef-
fectum, ponere in cordibus nostris timorem
nominis sui, ne unquam à se recedamus, per-
ficere

ficere deniq; opus bonum quod incepit in nobis, usq; ad diem Christi in nobis.

Papisticus.

Vbi hæc scripta sunt?

Euangelicus.

Ierem. 13. 32. 31. Ezech. 11. 36. 2. Cor. 3.
Psalm. 51. Philip. 2.

Papisticus.

Perge obsecro, nihil possum tibi contra tam aperta scripturæ sacræ testimonia respondere. Vincor, ideo ræceo.

Euangelicus.

Constituunt ergo cum Augustino filios Dei eius spiritu, ut quod agendum est agant. Item trahi ab eo, ut uolentes ex nolentibus fiant, item post casum hominis nō nisi ad Dei gratiam pertinere, ut homo ad eum accedat, nec pertinere, nisi ad eandem gratiam, ut ab eo non recedat. Item nos nescire quid in uoluntate nostra boni inueniri possit, quod sit nostrum.

Papisticus.

Ergo liberum arbitrium magnitudine primi præcepti perdidimus?

Euangea

Euangelicus.

Cyprian. Est ut dicis, ut in Deum credamus & piè us-
tuamus, non esse uolentis, neq; currentis, non
quia non uelle debeamus & currere, sed quia
Deus utrumq; efficit. Ideo Cyprianus ait, In
nullo esse gloriandū, quando nihil nostrū sit.

Papisticus.

August. Recte ne dixit Augustinus: Quod homo
per malum uelle perdidit posse bene?

Euangelicus.

Ambro. Ita, Nam licet inquit Ambrosius in sit ho-
mini bonum nolle, tamen nisi donatum non
habet bonum uelle, & illud contraxit natura
per culpam, hoc recepit natura per gratiam.

Papisticus.

Si bonorum actuum liberum arbitrium
non est dominus, quia non bonum, cui ergo
debetur bonum quod agimus?

Euangelicus.

August. Spiritus regit, inquit Augustinus, carō re-
gitur. Nec spiritus bene regit, si non regatur.

Papisticus.

Da mihi unum atq; alterum sacræ scriptu-
ræ locum, quo id credam facilius?

Euangelicus.

David inquit, Psalm. 22. Dominus regit Psalm. 22.
 me etc. non liberū arbitrium. Paulus ad Ro. 8. Roma. 8.
 Quicumq; spiritu Dei aguntur, hi sunt filij
 Dei. Item Psalm. 43. Tu es rex meus & Deus Psalm. 43.
 meus. Psalm. 142. Spiritus tuus deducet me. Psal. 142.
 Psa. 43. In te Domine inimicos nostros uenti- Psalm. 43.
 labimus cornu, nō in arcu uoluntatis nostræ.
 Psal. 36. A domino gressus hominis dirigun- Psalm. 36.
 tur, ut uia eius uolet. Psa. 72. & 122. Hier. 10. Psalm. 17.
 Scio Domine quia non est hominis uia eius, & 122.
 nec est uiri, ut dirigat gressus suos. Hierc. 10.

Papisticus.

Ecquid inde quæso colligendum doces?

Euangelicus.

Deficere eum, qui uiuit secundum liberum
 arbitrium, etiam dum uidetur in bonum fer-
 ri, quia non uiuit secundum Deum. Rex enim
 noster Deus regit, non liberum arbitrium,
 quod seruit, Siquidem libertas sine gratia ni-
 hil est, nisi contumacia, non est libertas.

Papisticus.

Cui seruit liberum arbitrium?

Euangelicus.

A concupiscentia deuietum est liberum

B arbitrium,

arbitrium, ergo ipsius est seruum effectum.
A quo enim quis deuictus est, huic est & ser-
uus addictus.

Papisticus.

Ergo plane negatis liberum arbitrium:

Euangelicus.

Non negamus, id quod uos ueluti confes-
taneum iudicatis, Imò in Deo magis firma-
mus. A Deo enim est totus homo & totaliter,
Deinde etiã uoluntas hominis, etiã tota
& totaliter à Deo est, Nam sine ipso factum
est nihil, Iohan. 1.

Iohan. 1.

Papisticus.

Quid inde colligitis?

Euangelicus.

Si totus homo est à Deo, est & totaliter. Si
uoluntas est à Deo tota & totaliter, quomodo
non actus hominis est à Deo & totus & totali-
ter?

Papisticus.

Melius sane, ut audio, dicitis, quàm nostri,
sed approba mihi illud quæso scripturæ testi-
monio?

Euangelicus.

Apostolus hoc ita esse declarat, qui dat uel
le ope

17

le operari pro bona uoluntate. Item Augustinus. *August.*
Est enim, inquit, liberum arbitrium, sed
nihil ualet sine Dei gratia.

Papisticus.

Sed nostri docent, bonum actum totum sic
à Deo proficisci, ut tamen non totaliter, ut
non nihil etiam à nostra uoluntate deriuetur.

Euangelicus.

Ergo mentitur Apostolus ad Rom. 8. Scio, *Rom. 8.*
inquit, quod non habitat in me, hoc est, in
carne mea bonum. Quicquid boni in se inspi-
ciunt pñ, immortalis gratiæ cognoscunt do-
nū, quicquid uero mali sibi inesse cognoscunt,
de mortali propagine sentiunt meritum.

Papisticus.

Sequitur nostros mentiri, & nō reā docere?

Euangelicus.

Imò frustra garriunt tui Sophistæ, qui do-
cent & scribunt actum bonum esse totum à
Deo, sed non totaliter, cum non uirtute pro-
pria, sed præueniente gratia superna agimus
quicquid est boni coram Deo. Sicut enim pal-
mes non potest edere fructum à semetipso, ni-
si manserit in uite, ita nec nos, nisi manser-
imus in Christo, Ioan. 15.

Papisticus.

Attamen nostri habent testimonium scripturæ, homini esse liberum arbitrium, non solum in statu conscientiæ, sed & lapsus tantæ etiam uirtutis, ut faciendo quod in se est, remoueat obicem & impedimentum gratiæ, seque disponat ad gratiam iustificantem.

Euangelicus.

Eccle. 15. Credo illos conari approbare & confirmare hanc doctrinã scripturis perperam intellectis, ut *Eccle. 15.* Vbi Deus hominem dicitur reliquisse in manu consilij sui, adiecisse mandata, quæ si uoluerit cõseruare, cõseruabunt ipsum.

Papisticus.

Est sane ut dicis, ideo hũc conuerunt quicquid ubique in scripturis est legũ & admonitionum.

Euangelicus.

Collige ea omnia ad certũ aliquem modum.

Papisticus.

Colligam ad hunc modum,
Deus præcepit ut hoc faciamus,
Leges uitæ præscripsit, transgressori minatur
pœnam,
Ergo in nostra potestate est hoc ipsum facere.

Euangelicus.

Est

Est quidem enthimema, sed nihil facit ad doctrinam & gloriam Christi, quam imprimis quærere oportet.

Papisticus.

Docent porro initium pœnitentiæ in nobis esse, & per dispositionem ad gratiam nobis tribuunt, facientibus quod in nobis est, ut bono motu ex libertate uoluntatis elicitio, primam gratiam mereamur de congruo.

Euangelicus.

Sed audi quid dicat scriptura. *Hiere. 15. Hier. 15.*
 Sana me Domine, inquit, Propheta, & sanabor, Saluum me fac, & saluus ero, Item 31.
 Conuerte me Domine, & conuertor, quia tu *Hiere. 31.*
 dominus Deus meus. Postquam enim conuertisti me, egi pœnitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum, Ergo gratia Dei pœnitentiam in nobis operatur, labore ad pœnitentiam non peruenimus. Conuerte, inquit, me & conuertor. Ergo idipsum quod agimus pœnitentia nisi Dei adiuuamur auxilio, implere non possumus.

Papisticus.

Præterea docent hominem per liberum arbitrium ex puris naturalibus implere posse præcepta diuina, quo ad actus substantiam,

est non quo ad intentionem præcipientis.

Euangelicus.

Si hæc uera sunt, sequitur peccatori in manu esse resipiscere, aut in peccatis permanere.

Quod si tantum potest natura, quid opus erat gratia? Lex est spiritualis inquit Paulus Ro. 7.

Nos carnales, uenundati sub peccatum, Quære ut legem facias, spiritualis fias oportet, hoc in tuis uiribus non est, sed Dei gratia.

Papisticus.

Habes ne huius rei testimonia?

Euangelicus.

2. Cor. 3. Habeo, quæ tibi dicam, ad Cor. 2. cap. 3.

Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex

Deute. 5. Deo est. Item Deute. 5. Quis det eos talem habere mentem, ut timeant me & custodiant man-

Deute. 30. data meas? Deute. 30. Dicit Moses, Dominus

Ezech. 11. circumcidet cor tuum. Ezech. 11. Auferam

Ioan. 6. cor lapideum. Et Ioan. 6. Nemo potest ad me uenire, nisi pater meus traxerit eum.

Papisticus.

Vt ergo concludis locum de libero arbitrio?

Euangelicus.

Aionihil boni agere te posse, si prorsus Dei adiutor

adiutorium defuerit. Agis quidem, illo nō ad-
 iuuante, libera uolūtate, sed male, ad hoc ido-
 nea est uolūtate tua, quæ uocatur libera, ut ma-
 le agendo sit damnabilis ancilla. Vbi hic liber-
 tas in bonū? Christus tibi respondet Ioan. 15. *Ioan. 15.*
 Sine me nihil potestis facere. Deus est, qui ope-
 ratur in nobis & uelle & perficere, Philip. 2. *Philip. 2.*

De Pœnitentia.

Papisticus.

Concludis ergo spiritum Dei in nobis *Tertius*
 Pœnitentiam operari? *locus.*

Euangelicus.

Ita sane, Pœnitentia enim uera est, cum spi-
 ritum gratiæ transfundit Deus in animam
 peccatoris, qui per uerbum Dei, repressis pri-
 mum peccati affectibus terretur, affligitur,
 cruciatur, anxius fit pro peccato suo, ad eò ut
 faciat spiritum iustificantem.

Papisticus.

Quid autem sentiunt de pœnitentia quam
 caro suggerit?

Euangelicus.

Heb. 12. Ea est poenitentia impiorum, qui tantum respiciunt in damnum quod paciuntur siue opprobriū, ut Saul, Pharao & Esau. Heb. 12. aut in angustia animi, et terrorem iudicij Dei, ut Iudas, hñ querunt poenitendo, non Deum.

Papisticus.

Habes ne huius exemplar

Euangelicus.

Habes egregium Exemplum de Antiocho,
1. Mach. 9. Et Cayn dixit ad Dominū, maior est iniquitas mea, quam ut ueniam merear,
Gen. 4. Gen. 4. Et Pharao dixit ad Mosen & Aaron: Peccavi etiam nunc, Dominus iustus, & ego et populus meus impij. **Exod. 9.** Dixit Saul ad Samuelem: Quia præuaricatus sum sermone
1. Reg. 15. nem Domini, 1. Reg. 15.

Papisticus.

Attamen poenitentiam scriptura nostris uiribus uidetur attribuere. **Ezech. 18.** Si impius, **Hiere. 18.** egerit poenitentiam &c. **Hiere. 18.** Si poenitentiam egerit gens illa à malo. **Matth. 3.** Resipiscite. **Lucæ 3.** Facite fructus &c.

Euangelicus.

Scriptura uidetur poenitentiam ueram nostris uiribus attribuere, cū solius Dei spiritus sit

fit opus. Verum quia scriptura hominibus scripta est, qui corda iudicare non possunt, ideo a fructibus nobis sepe arborem depingit. Pœnitentia uera, fundamentum habet in corde, quod homo iudicare nescit, nisi externi fructus iudicent, quare plerumque scriptura nobis adscribit, quæ sunt solius Dei.

Papisticus.

Dic ergo quid certi doceant uestri concionatores de pœnitentia?

Euangelicus.

In hominibus esse oportere seriam pœnitentiam & pœuorem & Dei propter peccata, & addunt consolationem conscientie per promissiones Christi, in fide uere nobis remitti peccata per gratia absque proprijs meritis propter Christum, & consolatione per hanc fidem collata, accipere nos Spiritum sanctum.

Papisticus.

Quid quæso tum porro docent?

Euangelicus.

Quæ sit uera & firma conscientiarum consolatio per Euangelium & absolutionem, qua nobis hoc subiicitur, quod Euangeliu uere annunciet remissionem peccatoru, & quod hæc

annunciatio non modo uulgò ac passim prædicari debeat, sed singulos hanc Euangelij uocem admittere, & amplecti oportere & teneri ad credendū, quod Euangeliū sibi offerat atq; conferat remissionē gratuitam peccatorum.

Papisticus.

Docent ne etiam, quid hoc nomine poenitentiae spiritus Dei intelligi uelit:

Euangelicus.

Ita sane, Dum iubet innouari corda, circumcidi domino, auferri præputiū, lauari, cessare à malis studijs, soluere fasciculum iniquitatis intus ligatū, scindere corda, & non uestimenta, exuere ueterem hominem, renunciare proprijs desiderijs & renouari in imaginem Dei. Esai. 1. 58. Iohel. 2. Rom. 6. Colof. 3. Ephe. 4.

Papisticus.

Etiam ne fructus poenitentiae recensent:

Euangelicus.

Docent sequi debere poenitentiam & cōuersionem fidei, inchoatā obedientiam mandatorū & legis diuinæ, Eatq; esse bona opera fidelium, quibus Deus retribuatur uaria dona & munera & beneficia, secundum id quod scriptum est: Conuertimini ad me, & ego cōuertar ad uos.

Papisticus.

Papisticus.

Sequitur inde poenitentiam quottidianam esse debere et Christiano semper necessarium:

Euangelicus.

Recte dicitis, Saluator enim iubet nos semper orare, & nunquam deficere. Et Apostolus sine intermissione, orate inquit. 1. Tessa. 5. Et, Si quis uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quottidie & sequatur me, Lucæ 9.

Papisticus.

Ergo quia semper peccamus, semper poenitere & resipiscere debemus:

Euangelicus.

Ne semel putemus ardorem fidei posse sufficere, semper crux portanda est, ut semper Christum amare doceamur. Ita Apostolus portabat iugiter carnis mortificationem in corpore suo, quod qui facit omni tempore, semper poenitet.

De Confessione.**Papisticus.**

Ecquid

4. *Locus
de confes-
sione.*

ECquid uestri docent, de confessione ad
aurem sacerdotis facienda?

Euangelicus.

Non exigunt enumerationē peccatorū in
secreta confessione corā sacerdote, sed appro-
bant ex decreto, Omnis utriusq; sexus, Ante
Innocentium tertium nullā confitendi neces-
sitate[m] impositam fuisse Christiano populo.

Papisticus.

Attamen necessario ad poenitentiam requi-
ritur uocalis confessio?

Euangelicus.

*Chryso-
stomus.*

Vestri ita onerant cōscientias mandato con-
fessionis, & illaqueis implicant enumerationis
peccatorum, Sed de hac re audi Chryso-
stomum: Non dico, inquit, ut conseruo tuo con-
fitearis, dicito Domino. Home. 2. in Psal. 50,
Serm. De poenit. & confess. Item, Non est ne-
cesse coram testibus confiteri. Cogitatione
fiat delictorum exquisitio, sine teste sit hoc iu-
diciū, solus Deus te confitentem uideat. Item,
Non te uoco in hominum theatrum, ostende
optimo medico tua uulnera, qui ea curet.

Papisticus.

At nostri docent confitendi morem esse ue-
tustissimum? Euang

Euangelicus.

Nec nostri hoc negant, sed dicunt fuisse liberum, sicut Sozomenus refert in hystoria Ecclesiastica lib. 9. qui etiam abolitum fuisse Constantinopoli testis est, quod sub hoc prætextu matrona quædam deprehensa fuisset cum diacono rem habere.

Exemplum
cuius causæ
sacrosessio
auricularis
abrogata
est.

Papisticus.

Insuper nostri etiam docent, confessionem auricularē iuris esse diuini. Dedit enim Christus discipulis usum & potestatem gladij. Quodcumq; ligaueritis super terram.

Euangelicus.

Sane quidem, Sed quæ de ligandi & soluendi potestate Apostolis data in Euangelicis scriptis habentur, talia sunt quæ Apostoli Euangelium prædicando exequuti sunt. Qui enim Euangelio, per ministrū Christi prædicato credunt, & cū prioris uitæ poenitentia, fide remissionē peccatorum accipiunt, certe à peccatis absoluuntur, qui non credunt, ligantur.

Papisticus.

Vt autem Apostoli hac potestate usi sunt:

Euangelicus.

Delinquentes publice, è grege domini excludes.

1. Cor. 5. cluserunt, poenitentes receperunt. 1. Cor. 5.

Papisticus.

Sed est aliud, quod dicunt nostri, Confessio-
nem auricularem esse de iure diuino. Dicit
enim Iacobus, Confitemini alterutrum peccata
uestra, quid quaeso hic respondebis?

Euangelicus.

Detorquent quidem hunc locum ad auricu-
larem confessionem pontificij, Sed uult
Apostolus, ut infirmus erga eos, quos laesit
ignorantiam suam & erratum ingenue fateas-
tur ac ueniam petat.

Papisticus.

Attamen nostri doctores hac Apostoli sententia
certo confirmant confessionem auricularem?

Euangelicus.

Explicatio. Sed errant longe lateque. Hæc enim sententia
sententia ad mutuam fratrum reconciliationem pertinet,
Iacobi nec legem statuit. Nam Christus ante Iaco-
*de confes-*bum hoc genus reconciliandi præcepit. Ita
sione. etiam sequentia Iacobi uerba indicant, & ora-
te alius pro alio ut saluemini. Habet ergo hæc
Iacobi sententia ad hortationem ad resarcien-
dam fraternam charitatem, legem autem de
confessione auriculari, quæ iubet laicum
confiteri

confiteri secreta delicta sacerdoti, non habet.

Papisticus.

Affentior tuæ interpretationi, alioquin iuberetur eadem lege & sacerdos uicissim confiteri laico omnia sua, ut ut occulta facinorat

Euangelicus.

Recte dicis, idem etiam Scotus sentit. Hæc autem sententia persuasio est ad humilitatem, ut scilicet generaliter nos confiteamur apud proximos esse peccatores, iuxta illud. 1. Ioã. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus.

Scotus.

1. Ioan. 1.

Papisticus.

Etiam S. Ioannes 1. cap. 1. dicit. Si confiteamur, Nonne hic confessionem exigite

Euangelicus.

Hæc confessio est, quam tradit scriptura sacra, quæ iuxta uerbum Iacobi inter Christianos esse debet. Hæc item absolutio, qua creditur Euangelio, meritoq; Christi innititur, non illa uana, ficta, & præpostera manuum impositio papistica.

Papisticus.

Ergo ut audio ex te, doctores tui confessionem plane abrogant

Euans

Euangelicus.

Non omnino, sed docent illū confiteri debere, qui uel à Deo uel homine ob delicta sua cōmissa accusatur. Vtrumq; enim peccando offendimus oēs, qui ad defendendum, se nihili fingit aut obijcit, nec contendere conatur, sed cedit, illiq; sese submittit ac dedit, ueniā petēs.

Papisticus.

Sed noster Gardianus nuperrime in suggesto dixit, Lutheranos omnem confessionem prorsus reijcere.

Euangelicus.

Non est uerum, sed solummodo illam reijciunt, quæ primū necessario imponitur, Deinde omnium peccatorū recensioem quotannis extorquet, Tertio ad hoc instituitur & exercetur, ut illius uirtute peccatorum remissio impetretur, & in qua pro commissis ad arbitrium sacerdotis certa satisfactio iniungitur.

Papisticus.

Dixit etiam D. noster Gardianus uestros concionatores negare accedēdos esse sacerdotes, inde ministerium Ecclesiæ contemnitur.

Euangelicus.

Non negant, sed docent, ut qui ad prædicationem

tionem resipiscentiæ & regni cœlorum cordibus compuncti, de emendandæ uitæ ratione consiliū petaturi ministrū gratiæ Christi accedant, illiq; aperiant, si qua in re perturbata cōscientia intricati hæreant, aut si quid tentationis sentiant, ut ex uerbo Domini antidota, uel in rebus tristibus consolationem petant.

Papisticus.

At prodesset retinere confessionem auricularem propter iuuentutem, quæ hac libertate corrumpi possit?

Euangelicus.

Minime, Est enim alia ratio ineunda de insitutuenda iuuentute fidelium: Ibi sanè locū habet coactio, ut parentes, & si qui alij potestatem hanc habent, adolescentiores etiã inuitos ministris Ecclesiæ sistant, ut de fide & oratione Christianorū, deq; præceptis decalogi, & gratiæ Christi Sacramentis interrogati respondeant, respondentes instruantur, et si qua in re culpabiles fuerint, ad iudicia maiorum corrigantur, & ad studium pietatis incitentur.

Papisticus.

Quando autem potissimum fieri debet, agelic quæso?

Euangelicus.

Quando celebranda est sacrosancta dominicæ mensæ communio, ut ad hanc, ij qui infra matrimonij statum sunt, nisi explorati nō admittantur.

Papisticus.

Sed nostri longe aliter docent, nempe dicunt, Vade cōfiteri sacerdoti, & tum ueniens, accede ad communionem Ecclesiasticam.

Euangelicus.

Verum est, mittunt ad sacerdotem Romani pontifices, cui fiat delictorum confessio, & huic absoluedi potestatem tradunt, neglecta fraterna reconciliatione. Sed Christus dixit, *Matth. 5.* Vade, ut prius reconcilieris fratri tuo, & tum ueniens offer munus tuum.

*Matth. 5.***Papisticus.**

Quid inde colligis?

Euangelicus.

Christus mittit eum, qui deliquit ad fratrem offensum reconciliandi gratia, & recōciliatione fraterna restituta, aditū ad gratiā Dei alioqui oclusum, referatū esse significat. Q. D. Vbi reconciliatus fueras fratri tuo, ut ille iam contra te nihil habeat amplius, de quo merito possit

possit conqueri, tum demum gratum erit, & acceptum munus tuum in conspectu Dei.

Papisticus.

At porro docent quosdam Ioanni confessos fuisse, dicit enim Euangelista Matth. 3. *Matth. 3.* Confitentem peccata sua.

Euangelicus.

Videntur quidem sibi tui concionatores hic locū habere stabiliendæ confessionis auricularis, uerum si recte expendas, nihil hinc colligi potest, quod ad illorum probationem facit.

Papisticus.

Audiam de hac sententia tuam expositionē.

Euangelicus.

Incertum est, cui sint confessi peccata sua, Deo ne apud seipsos tacite, sicut publicanus ille Euangelicus, uel Ioanni.

Papisticus.

Sed quomodo cognouit hoc Euangelista ut dicat eos confessos esse peccata, si illa penes se ipsos in cordibus suis Deo tantū cōfessi sunt?

Euangelicus.

Hoc ipso quod cordibus compuncti quid faciendū esset interrogabāt, satis manifeste confitebantur, quod peccatores essent, & ad se

prædicatio & baptismus pertinerent, Lucæ 3.

Papisticus.

Quid si Ioanni confessi sint?

Euangelicus.

Fieri potuit, ut ad prædicationem Ioannis, qua resipiscentiam & Baptismum resipiscentiæ prædicabat, cordibus compuncti agnouerint se peccatores esse, propositumq; resipiscendi mente conceperint, atq; ita baptismum resipiscentiæ suadenti annuerint, percontatiq; sint à Ioanne, quid faciendum suadeat.

Papisticus.

Attamen nostri doctores huius loci præfidio papisticam sive auricularem & priuatam confessionem fulcire atq; defendere solent.

Euangelicus.

Sed falso, & contra uerum & genuinum sensum Apostoli. Sicut est consimilis locus in Actis cap. 19. Confitentes & annunciantes facta sua.

Papisticus.

Est tamen confessio peccatorum aliqua, necessaria peccatori.

Euangelicus.

Verum est, & admodum salutaris, modo

rite

rite infirmitur. Nostri autem docent satis esse si ipsi Deo cordium & secretorum omnium cognitori, uel ore uel factis submisisse confiteamur peccata nostra, dummodo id fiat ex animo & corde contrito & fideli, & ipse fidelis est & iustus ut ea nobis remittat. Hic enim sanat omnes contritiones nostras, tametsi confessionem poenitentiarium nunquam salutemus, nunquam ab eo absolutionem petamus.

Papisticus.

Quis autem te absoluet?

Euangelicus.

Solus Deus absoluit à peccatis, & absolutionem nobis per uerbum ueritatis annunciat, ac ita distincte & significanter prædicatione annunciat, ac Sacramentis ad unum quemuis nostrum peculiariter pertinere testificatur, ut nullo opus sit prius & religiosus Dei cultoribus, qui priuatim in aurem nobis absolutionis formulam conceptam immurmuret.

Papisticus.

Habes ne huius confessionis sacrae scripturae testimonium?

Euangelicus.

Habeo, Publicanus ita peccata sua Deo confessus

Lucæ 18. fessus est. *Lucæ 18.* Deus esto propitius mihi
Psal. 32. peccatori. Et David *Psal. 32.* Dixi confitebor
 aduersum me iniusticiam meam Domino. Hæc
 confessio si ex animo sit, per fiduciam diuinæ
 gratiæ, peccatorum remissionem impetrat. David
Lucæ 7. Propheta confitetur Domino, & consequitur re-
 missionem peccatorum suorum. *Lucæ 7.* Pecca-
 trix nihil loquitur, sed lachrymatur, & humili-
 lis ad pedes Iesu procubit, & protinus remis-
 sionem peccatorum adepta audit: Vade cum pace.

Papisticus.

Quam tum confessionem necessariam esse
 docent.

Euangelicus.

Lucæ 17. Quæ proximo facienda, in quem peccamus,
Matth. 5. de qua *Lucæ 17.* Si frater dixerit poenitet me,
 remitte ei, Et *Matth. 5.* Si offers munus tuum ad
 altare. Et *Iacobus:* Confitemini alter alteri pec-
 cata uestra, & orate alii pro alio, ut saluemini.

Papisticus.

Eusebius. Etiam ne eam confessionem reprobant,
 quæ olim fuit in usu Ecclesiæ, publicam scili-
 cet illam, cuius meminit *Eusebius.*

Euangelicus.

Non, sed de hac nihil iam superest in Ecclesia.

Hæc

Hæc aut̄ erat publicor̄ criminū, ad hoc instituta, ut satisfaceret Ecclesiæ & tolleretur offendicula, de hac est locus Math. 18. & 1. Cor. 5. 1. Cor. 5.

Papisticus.

Sed hæc iā ante multos annos desijt esse in usu:

Euangelicus.

Ergo in locū substituta est secreta confessio, quæ seorsum fieret presbytero ad hoc deputato, Subsecuta est tandem lex, cogens etiā sub excōmunicatione quemuis Christianum, non solum publica, sed occulta etiā, et soli Deo cognita, nec enormia tantū, sed simpliciter quæuis peccata certo anni tempore confiteri.

Papisticus.

Alium tibi locum ex Euangelio Matth. 8. Matth. 9. proponam, quo stabiliunt nostri cōfessionem auricularem, nempe, Abi & ostende te sacerdoti dixit Christus ad leprosum.

Euangelicus.

Mirū est, qua audacia ausint huius loci præsidio docere confessionem illam auricularem suam, diuina lege esse præceptū, cum hic nulla feratur lex, de confessione peccator̄ Ecclesiastica, sed politica modo ordinatio de inspiciendis leprosis stabilitur, iuxta legem Leuit. 14. Leuit. 14.

Papisticus.

Cur ergo Christus leprosum mittit ad sacerdotes?

Euangelicus.

Explicatio
loci
Matth. 8.

Ne quid peccet in leges politicas, ac ita alijs quoq; occasionem præbeat, res ac bonas leges pro sua libidine turbandi, deinde quia in lege habebatur, ut qui mundati essent, probareretur & agnosceretur à sacerdotibus ritu legis, probariq; offerrent pro emendatione sui, quæ lex præcipiebat. Sacerdotes ergo nõ mundabant, sed mundatũ approbabant. Itaq; Christus uoluit, ut leprosus abiret ad sacerdotes, secq; ostenderet. i. probatũ daret, esse ne uere mundatus an secus. Ut dum illorum iudicio approbatus obtulisset, testimoniũ contra se haberent sacerdotes impie se facere, qui Christo reluctarent.

Papisticus.

Acta. 19. Est alius locus in Actis cap. 19. Quo nostri auricularem & priuatã confessionem fulcire atq; defensam uolunt. Multiq; credentiũ ueniebant confitentes & annunciantes actus suos.

Euangelicus.

Scriptura loquitur de illis, qui ad Pauli prædicationem conuerterebatur ad Christum, & in cordibus

cordibus conpungebantur. Hoc autem genus confessionis, perinde habebat, ac si istis temporibus quispiam ad Euangelij prædicationem corde compunctus ministerio uerbi uitæ suæ conditionē aperiat, & consiliū emendandæ illius perat, Fieri enim nequit, quin grauiter doleat & libenter fateatur errasse se & peccasse, qui per exhibitā lucē gratiæ Dei ueritatē assequitur, Imò nō cessat sese dānare, qui sic resipuit. Iustus enim primū accusat sese. Pro. 18. *Prohc. 18.*

Papisticus.

Ergo à tuis concionatoribus in uniuersum confessio auricularis reijcitur?

Euangelicus.

Additamentā humanarū traditionū à sana doctrina ceu paleæ à tritico separantur. Sana doctrina est, & ius diuinum, Ex ore sacerdotis legē requirere. Malac. 2. Aggei 2. 1. Timo. 5. *Malac. 2. Titū 1.* Si ergo quis scrupulus oboritut, quem Aggei. 2. iustius quàm sacerdotē, uel pastorem animæ 1. Timo. 5. consuluerimus? & cum pusillanimes sumus, & Titum. 1. tentationibus urgemur, neutiquam negligi debet remediū à Domino propositum.

Papisticus.

At nostri de confessione ita docent, qui ad annos discretionis peruenerit, ad minimum

semel in anno tenetur cōfiteri oīa peccata sua,
manifesta & occulta, cū singulis circumstan-
tijs, proprio sacerdoti, aut nō erit Christianus.

Euangelicus.

Sed in scriptura sacra nō audiuntur hęc uoca-
bula, proprius sacerdos, oīa occulta, circumstan-
tiarū & occultorū recensio in aurē sacerdotis.

Papisticus.

Præterea nostri docent Episcopum habere
potestatem reseruandī sibi quædam peccata
ob enormitatem, in quibus simplex sacerdos
absoluere non potest.

Euangelicus.

Apud D. Paulum idem est presbyter, qui
Episcopus, neq; usq; hoc ministroꝝ discrimen
in negotio Euangelij sacre literæ tradunt.

Papisticus.

Num hoc probare potes ex scriptura sacra?

Euangelicus.

Possum, Christus cum in orbem terrarum
emissurus esset discipulos, æquali eos potestate
donat, dicens: Ite in orbem &c. Marci. 16.
Ioan. 20. dicit eis, Accipite spiritum sanctum,
quorum remiseritis peccata, Ibi nullum est di-
scrimen Episcopi & simplicis sacerdotis.

Marc. 16.

Ioan. 20.

De

De Satisfactione.

Papisticus.

Etiam nostri imponunt certorum operum necessitatem confessis & humana autoritate præscribunt rationem satisfaciendi pro peccatis & promerendæ liberationis à poenis æternis. *s. Locu de satisfactio ne.*

Euangelicus.

Exitiosus sanè & pestilens hic est error maxime falsæ doctrinæ de poenitentia, qua Ecclesiam fidelium seducunt ad confictas & ementitas traditiones satisfactionum,

Papisticus.

Est autem ut dico, docent quidem quod oporteat satisfacere Deo, aliàs nihil esset, quod dicitur de operibus supererogationis, de remissione culpæ & retentione culpæ.

Euangelicus.

Quod ad satisfactiones pertinet scriptura hanc laudem Christo in solidū vindicat, quod sit expiatio pro peccatis, quod correctio pacis nostræ sit super eum, quod per solum eius nomen obtinenda sit peccatorum remissio.

Quantum

Quantum ad nos gratuite & sine operibus impleri testatur Paulus in nobis hanc beatitudinem, quod nobis non imputentur peccata.

Papisticus.

Damnant ne omnes satisfactiones:

Euangelicus.

Non, Sicut enim contritionem, peccatorum agnitionem, & confessionem, fidem, ita etiam satisfactionem, gratiarum actionem esse ad agenda pœnitentiam, requirendam docet:

Papisticus.

Nihilominus satisfactiones olim fuerunt impositæ, sicut ex ueteribus autoribus Ecclesiasticis probare possumus:

Euangelicus.

Satisfactiones, quas in pœnitentiæ testimonium Ecclesia à peccatoribus exigit, non improbant, sed docent satisfactiones huiusmodi etiam grauissimas, non satisfacere pro peccatis. Nullum enim humanum opus satisfacit pro peccatis, una est satisfactio nostra, uidelicet Iesu Christi passio, cuius participes reddimur, si credimus in Christum. Age mihi nunc dicito, quid tui de pœnitentiâ doceant:

Papisticus,

Docent

Docent hominem posse suapte ui pœnitentiam incipere, ut initium pœnitentiæ sit in nobis, quod attritionem uocat.

Euangelicus.

Aberrant sane tota uia. Nam pœnitentia iuxta ueterem doctrinam est donum Dei, quam gratia iustificans operatur, non uis elicitua liberi arbitrii.

Papisticus.

Vbi hoc in scriptura sacra scriptum probabis? *Probatio*

Euangelicus.

ex scriptura

Dicam tibi Zach. 10. Conuertam eos, quia ^{74.}
 miserebor illorum. Thre. 5. Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur. Ioan. 15. Sine me ^{Zach. 10.}
 nihil potestis facere. Philip. 2. Deus operatur ^{Thren. 5.}
 uelle. 2. Cor. 3. Cogitatio bona ex Deo est. ^{Ioan. 15.}
 Rom. 11. Si ex operibus, iam non est gratia. ^{Philip. 2.}
 2. Tim. 3. Si quando det illis Deus pœnitentiã. ^{2. Cor. 3.}
 Roma. 11. ^{Roma. 11.}
 2. Timo. 3. ^{2. Timo. 3.}

Papisticus.

Quid nunc ex his scripturæ locis colligis?

Euangelicus.

Ante gratiam nec cogitationem, nec uoluntatem bonã esse, nec ullum bonum opus, sed tantum peccatum. Quia qualis arbor, talis fructus, persona est peccatrix & caro, quid igitur aliud

aliud quam carnalia saperet, uellet, operaret.

Papisticus.

Tum porro nostri Theologi docent, post peccatum mortale admissum, necessarium esse poenitentiam, quæ in contritione & confessione sacramentali uocaliter sacerdoti facienda similiter & satisfactione consistit.

Euangelicus.

De confessione & contritione diximus, age dic porro quid de satisfactione doceant.

Papisticus.

Docent de satisfactione, pro præteritis peccatis, quædam consenti satisfactio iuxta peccatorum quantitatem & qualitatem iniungendam esse, ut satisfaciat iusticiæ diuinæ.

Euangelicus.

Est doctrina falsa, qua obliteratur gratia redemptionis Christi, & magnificantur opera hominum, in iniuriam passionis dominicæ grauissimam.

Papisticus.

Cur ita, age dic mihi.

Euangelicus.

Quia Deus & semper & gratis peccata remittit atq; cõdonat, nihil à nobis inuicẽ requi-
rens,

rens, quam ut in posterum bene usuamus. Dicit enim Propheta, Psal. 55. Pro nihilo saluos facies illos, Gratis iustificamur secundum Paulum. Rom. 3. Bonorum nostrorum non eget Dominus, Psal. 15. Et si omnia fecerimus, serui inutiles sumus. Lucæ 17.

Psal. 55.

Roma. 3.

Psal. 15.

Lucæ. 17.

Papisticus.

Ergo non satisfacimus pro peccatis, nostris operibus aut passionibus.

Euangelicus.

Minime, Aliàs Christus frustra mortuus esset Gala. 2. Ipse attritus est propter scelera nostra. Esai. 53. Pater posuit in eum iniquitatem omnium nostrorum. Ipse pertulit peccata nostra in corpore suo super lignum. 1. Pet. 2. Ipse est iusticia nostra & redemptio. 1. Cor. 1. Animam suam posuit pro ouibus, Ioan. 10. Morte eius reconciliati sumus patri. Roma. 5. Ipse Chirographum, quod erat contrarium nobis per decreta sustulit è medio suffixum cruci, Ephe. 1. Colof. 1. & 2. Sanguis eius emundat nos ab omni peccato. 1. Ioan. 1.

Galat. 2.

Esaiæ. 53.

1. Pet. 2.

1. Cor. 1.

Ioan. 10.

Roma. 5.

Ephe. 1.

Coloff. 1.

1. Ioan. 1.

Papisticus.

Vincor sanè hisce testimonijs, pudebit me lutum & cinerem posthac illius uocis satisfactio pro peccatis, Cōfitebor iam solā Christi mortem

tem

tem pro peccatis totius mundi plenissimā esse satisfactionē, non nostras mēstruatas iusticias, Sed quam tandem satisfactionem docent?

Euangelicus.

Illam unam esse satisfactionem pœnitentiæ, peccatorū causas excidere, & de cetero eis aditum non indulgere. Hæc una est satisfactio, quam & Christus Ioan. 8. exegit, & Lucæ 7. ut scilicet amplius non peccemus, dicens adulteræ: Vade & amplius noli peccare, crucem carnis mortificandæ ei imponens, idem senserunt Augustinus & Hieronymus.

Ioan. 8.

Lucæ. 7.

Papisticus.

Hiero. &
August.

Vbi nam diuus Hieronymus de hac memorat satisfactione?

Euangelicus.

Matt. 16.

Matth. 16 Hæc inquit est satisfactio Euangelica, expoliatio ueteris hominis & mortificatio membrorum, quæ sunt super terram, ad hanc diuus Paulus nos creberrime hortatur.

Coloss. 3.

Colo. 3. Mortificate, inquit, membra uestra

Roma. 8.

quæ sunt super terram. Et Rom. 8. Spiritu facta carnis mortificate.

Ephe. 4.

Ephe. 4. Renouamini in nouitate spiritus uestri.

Galat. 5.

Galat. 5. Curam carnis non faciatis in desiderijs.

Roma. 13.

Roma. 13. Crucifigentes carnem cum uicijs et concupiscentijs.

Papisticus

Papisticus.

Sed nostri docent, Soluenda esse Deo debita nostra, & omnino iusticiæ illius satisfaciendum per nos?

Euangelicus.

Sed errant & seducunt plebē. Nos enim soluendo non sumus, ideo Christus docet nos ad thronū gratiæ confugere & delictorū condonationē spiritu contrito & humiliato à cœlesti ac benignissimo patre petere. Si satisfactio requiritur, non est petenda peccatorū remissio. Si per remissionē peccatorum Deo patri reconciliamur, iam nō est amplius exigenda satisfactio, & ut ad Heb. 10. legimus, ubi remissio est, ibi non est amplius oblatio pro peccatis. *Hebre. 10.*

Papisticus.

Num etiam docent pœnam & culpam simul finire?

Euangelicus.

Recte quidem illi docent. Docemur enim à Christo, ut debitorum remissionem petamus: Remitte nobis debita nostra. Quid quæso aliud promittitur, quā omnimodā remissionē tam pœnæ quàm culpæ paratā esse corā Deo resipiscentibus, & remissionem orantibus?

D Papisticus.

Papisticus.

Vnde autem hæc ita esse certa, comprobantur

Euangelicus.

Esaiæ. 43.

Lucæ 7.

Lucæ. 5.

Heb. 10.

Esai. 43. Peccatorum uestrorum, inquit, non recordabor amplius, & ca. 1. Erunt sicut lana alba. Lucæ 7. Fides tua saluam te fecit, uade in pace. Item Lucæ 5. de filio prodigo. Heb. 10. Peccatorum eorum non recordabor amplius.

Papisticus.

Si remisso peccato, remittitur & poena, cur domus Dauidis post remissum peccatum diuinitus est punita?

Euangelicus.

Dauidi peccatum quidem remissum fuit, & simul debita peccati poena condonata, castigatio uero & disciplina non item. Castigatio autem illa non ideo infertur, quod per hanc sibi Deus satisfieri uelit (diuinæ namque iusticiæ satisfacere nemo poterit ne pro uno quidem peccato) sed ut erudiat nos, et in posterum cautos reddat.

De Fide.

Euangelicus.

Tui

T Vi concionatores quid quæso docent de fide iustificante? *Sextus Iohannes de fide*

Papisticus.

Docent peccatorem non sola fide iustificari, sed & bonis operibus, quæ adeo necessaria esse docent, ut sine illis nemo adultus uitam consequatur æternam.

Euangelicus.

Ut autem illud probant, quibus obsecro argumentis?

Papisticus.

Dicunt iusticiam esse qualitatem, Ideo multum esse iustum extra se, sed propter qualitatem operum. Item dicunt, perfectam obedientiam esse legis iusticiam. Ergo partialem obedientiam esse portionem iusticiæ.

Euangelicus.

At nostri docent unum duntaxat iustificatorem & saluatorem esse, nempe Christum, per quem iustificamur, gratis, per ipsius gratiam, Rom. 3. *Rom. 3.*

Papisticus.

Ergo opera non iustificant?

Euangelicus.

Non, Sed fides in Christum, at non illa quam ipsi uocant informem, sed uera illa & uiua fiducia

50

ducia in misericordiam Dei, per Christum
promissam & exhibitam, quæ per charitatem
operatur, Galat. 5.

Galat. 5.

Papisticus.

Ideo uestra doctrina, ut audio, tollit opera:

Euangelicus.

Minime, sed opera suo loco reponit, ut fidei
testimonia sint, subigant carnem, seruiantq;
proximo. At non ut iustificent, cum sola fides
ex mera Dei misericordia per Christum in
uerbo eius hominem iustificet.

Papisticus.

Audiui quidem tuorum concionatorum sen-
tentiã de fide iustificante, sed cupio ex te huius
audire probationem ex scriptura sacra:

Euangelicus.

Audi quæso, & audies mirabilia sacræ scrip-
turæ, de hac re testimonia.

Gene. 15.

Gene. 15. Credidit Abraham Deo & impu-
tatum est ei ad iusticiam.

Roma. 3.

Rom. 3. & 4. Si Abra-
ham ex operibus iustificatus fuit, habet quod

et 4.

glorietur, at non apud Deum.

Roma. 3.

Rom. 3. Arbitra-
mur iustificari hominem absq; operibus legis.

Roma. 4.

Ro. 4. Si ex lege hæreditas, exinanita est fides
& abolita promissio. Ideo ex fide datur, ut se-

cundum

cundum gratiã firma sit promissio. Ro. 11. Si Rom. 11.
per gratiã, iam nõ ex operibus. Eph. 2. Gratia Ephe. 2.
estis saluati, nõ ex operibus, ne quis gloriatur.

Papisticus.

Ego sane ante hac nõ ita clare huiusmodi sententias intellexi, sed age quid inde concludis?

Euangelicus.

Vides hic, ut scriptura doceat, Deum iustificare homines, remittendo illis peccata, sicut clare testatur D. Paulus ad Rom. 3. Quemad- Ro.
modum Dauid beatitudinem hominis definit, cui Deus imputat iusticiam, absq; operibus legis: Beati quorum remissæ sunt iniquitates. Item ad Corinthios 2. cap. 5. Erat Deus 2. Cor. 5.
in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputans hominibus peccata.

Papisticus.

Sed nostri de lege ceremoniali has sententias omnes intelligunt, quæ de lege dicuntur?

Euangelicus.

Friuolum est, quia ubiq; hominis iusticiam, fidei iusticiæ opponit Paulus. Sicut ad Ro. 10. Rom. 10.
Volentes propriã iusticiam statuere, iusticiæ dei nõ sunt subiecti. Deinde subnectit rationẽ,
Quia lex dicit, Qui fecerit hæc, uiuet in ipsis.

Papisticus.

Habes alia sacrae scripturae testimonia:

Euangelicus.

- Galat. 3.** Habeo quidem. Sic enim Paulus ad Gala. 3. hoc usus argumento ait: Iustus ex fide uiuet, lex autem non est ex fide, sed qui fecerit haec, uiuet in ipsis. Christus redemit nos a maledictione legis, ut promissio Abrahamae facta impleretur in nobis per fidem. Item ad Philip. 3. Non habens meam iusticiam ex lege, sed eam, quae ex Deo est per fidem Christi.

Papisticus.

Ex his iam dictis diuini Pauli sententijs, quidam statuunt & colligunt: age dic mihi quae so-

Euangelicus.

- August.**
In Psal. 88.
tract. 1.
Bernhar.
Basilius
Magnus.
- Constituunt cum Augustino, non secundum merita nostra, sed secundum Dei misericordiam firmam esse promissionem salutis. Et cum Bernharo, meritum omne nostrum, esse miserationes domini, & clare dicunt cum Basilio Magno, Hanc esse perfectam & integram gloriationem in Deo, quando propriae iusticiae inopes nos agnoscimus, sola autem fide in Christum iustificari &c.

Papisticus.

At nostri docent duplicem esse iusticiam ad salutem necessariam, scilicet fidei & operum, quarum altera absq; altera, nisi desit facultas, non saluat, Quid tu ad hæc respondes?

Euangelicus.

Sicut iustificamur coram Deo fide, quæ est uera iustificatio, ita coram hominibus, qui uident in facie, iustificamur ex operibus, id est, iusti cognoscimur per fructus bonorum operum, opera enim bona, fidei fructus sunt, qui ab illuminatis Christianis requiruntur, qui & oriuntur ex cognitione Christi, quæ fides est certa & indubitata. Saluamur ergo nõ operibus, sed secundũ misericordiã Dei. Titum. 3. per lauacrum regenerationis ac renouationis Spiritus sancti ne quis glorietur in homine.

Papisticus.

Conceditis ergo duplicem esse iusticiam?

Euangelicus.

Nostri Theologi concedunt & docent duas esse iusticias disiunctas & inter se maxime distantes, Actiuam scilicet & passiuam. Actiua est iusticia legis, & terrena, de terrenis agit. Altera iusticia est cœlestis & passiua, quam non habemus, sed e cœlo accipimus, non facimus, sed fide apprehendimus.

Papisticus.

Facimus ne aliquid ad hanc iusticiam passuam consequendam?

Euangelicus.

Prorsus nihil, Quia hæc iusticia est prorsus nihil facere, nihil audire, nihil scire de lege aut de operibus. Sed hoc solum scire & credere, quod Christus transierit ad patrē, & iam non uidetur, quod sedeat in cœlis ad dextram patris, non iudex, sed factus nobis à Deo sapientia, iusticia, sanctificatio et redemptio, quod sit noster pontifex, intercedens pro nobis, & regnans super nos, & in nobis per gratiam.

Papisticus.

Ecquod inter has duas iusticias discrimen esse docent?

Euangelicus.

Secundum præsentem uitā & eius iusticiam legalē sumus peccatores, ut filij Adæ, ubi accusat nos lex, regnat mors & tandem deuorabit. Sed super hanc uitā, habeo aliā iusticiā, aliam uitā, quæ est Christus, filius Dei, qui nescit peccatum & mortē, sed est iusticia & uita æterna.

Papisticus.

Sequitur inde per uestrā doctrinam prohiberi bona operac

Euang

Euangelicus.

Non, sed bonorū operū author, fides formata docetur, & gratiæ tribuitur, quod ei debet.

Papisticus.

Declara exemplo hoc ita esse ut dixit:

Euangelicus,

Faciam, Persona iustificata, iuste operatur, nec tamē operum iusticiā ad salutē necessariam iactat, ne propriam iusticiam querens confitueri iusticiam Dei, hoc est, fidem amittat.

Rom. 10. Et fatetur, id quod res est, operū suorum iusticiam menstruatæ panno persimilem cum *Esaiā* cap. 64. seq̄ seruum inutilem. *Roma. 10.* *Esai. 64.*

Papisticus.

Quæ igitur una ad ueram iusticiam perueniendi ratio est:

Euangelicus.

Nempe, ubi sedulo quidem operaris, in omnibus tamen operibus peccatorē te humiliter cōfessus, ad solā mediatoris gratiā confugeris, præciumq; redemptionis nostræ magnifeceris. Nam si iusticia operum nostrorum aliquid est, salutem nostram mors Christi ex integro non operata esset, quod est blasphemum.

Papisticus.

D 5 Ergo

Ergo solus Christus est iusticia nostra?

Euangelicus.

Rectè quidem & piè dicis, Nam is factus est nobis à Deo sapientia, iusticia, satisfactio, redemptio, Quisquis hoc nõ dederit nobis, non est Christianus, qui quis autem fatebitur nobiscum, apud eum statim cadet alia quæcumq; iusticia humana. Gala. 2. Si ex operibus & nostro arbitrio iustificamur, ergo gratis Christus mortuus est.

Galat. 2.

Papisticus.

Habes ne huius iusticiæ, quæ Christus est testimonium?

Euangelicus.

Habeo, Deute. 9. Neq; propter iusticias tuas & equitatẽ cordis tui. Gene. 15. In femine tuo benedicentur omnes gentes. Esai. 48. propter nomen meum longe faciam &c. Ezech. 36. Non propter uos ego faciam, sed propter nomen meum. Psal. 5. Domine deduc me in iusticia tua. Esai. 12. Ecce Deus saluator meus. Danie. 9. Non in iustificationibus nostris.

Deute. 9.

Gene. 15.

Esai. 48.

Ezech. 36

Esai. 12.

Danie. 9.

Papisticus.

Quid tu inde colligis?

Euangelicus.

Eos

Eos qui suam iusticiam sequuntur, ad ueram iusticiam, ut Iudæi, nō peruenire, Ro. 9. Iusti- Roma. 9. cia enim Dei subijci non possunt, Rom. 10. Et Roma. 10. hæc iusticia Dei tua est, dum per fidem suscipis Christum, non enim pro se mortuus est aut pro suis delictis, sed pro te & tuis delictis. Igitur quicquid aliud tentaueris ad iusticiam, id est, unde iustificeris, ut liber sis à Dei iudicio, peccatis, morte & inferis, hypocrisis erit, mendacium & impietas, quacumq; sanctitatis specie fulgeat, pugnabit enim contra Dei gratiam, & Christi erit abnegatio.

Papisticus.

Age dic mihi in summa, quid tui prædicatores de fide in Iesum Christum prædicant?

Euangelicus.

Prædicant merita Christi hoc modo: Deus pater misericordia ineffabili motus, misit in hunc mundum unigenitum filium suum Iesum Christum dominum nostrum, qui offerretur pro peccatis nostris, ad delendum peccatum & mortem æternam.

Papisticus.

Audio sane hæc omnia libenter, sed obsecro perge, quid tum addunt?

Euange

Euangelicus.

Quod sit hæc sempiterna & immutabilis voluntas Dei, ut credamus in Deum patrem, & cum quem misit Iesum Christum, per quem & in quo solo uera contingat remissio peccatorum suorum omnibus credentibus, acceptis in gratiam Dei, propter merita non propria, sed aliena domini nostri Iesu Christi, iustificationis fide non operibus suis. Promittitur enim diuinitus omnibus credentibus in Christum remissio peccatorum, salus & uita æterna, quæ accipi aliter quam fide non possunt.

Papisticus.

Sed nostri non modo non prædicant beneficia Dei, neque fidei doctrinam exercent, sed etiam contra fidem introducunt dubitationes de remissione peccatorum, & Christo debitum cultum & honorem, ipsi attribuunt operibus, remissionem peccatorum perhibent quoque suis meritis consequi, & pro illis satisfacere operibus suis posse.

Euangelicus.

Est sane extrema blasphemia in Christum, et miserarum conscientiarum carnificina atque crux.

Papisticus.

Restat porro, ut me doceas de qua fide tui concionatores uos doceant?

Euang-

Euangelicus.

De uera ac solida fide, qua gratiam Christi apprehendimus, & quæ nobis iusticiæ, quæ in Christo est, imputationem ac participationem gratuitam adfert. Hac unica in omnibus tentationibus confirmandæ sunt nostræ conscientia, propter diuinarum promissionum ueritatem ac certitudinem.

Papisticus.

Cur uos dicitis nos fide saluari in Christo Iesu, cum tamen reuera per gratiam & misericordiam Dei saluemur, Ephe. 2. Per gratiam estis saluati. Et ad Titum 3. Secundum Titum 3. misericordiam suam &c.

Euangelicus.

Verum est, nostri docent fide nos saluari. Nemo autem sine fide bonitatis Dei particeps esse potest. Heb. 11. Et necesse est, ut ipsa Dei gratia, bonitas & misericordia fide apprehendatur in Christo Iesu, fit ut fidei adscribatur salus & iustificatio.

Papisticus.

Qua de causa age dic mihi obsecro?

Euangelicus.

Quia fides habet se correlatiue ad gratiam &

& misericordiam Dei, ita ut nulla earum sine altera profit, Ideo D. Paulus ad Ephe. ait, Gratia enim seruati estis per fidem. Sic Christus dixit mulieri. *Matth. 9.* Fides tua te saluam fecit. Non dixit, Virtus mea te saluauit, ut ostenderet, hanc esse uiam acquirendæ salutis, & participandi di uirtute illa sua diuina, ut uide licet sincera fiducia ei adhereamus. Fides ergo sola uirtutis Christi est capax.

Papisticus.

Ergo fides Euangelij uera, ut ex te audio, non tantum historię noticiam significat, ut apud Iacobum cum inquit, Dæmones credere, ea fuit semper mea fides?

Euangelicus.

Ideo meliora & certiora te docentem benigne fac audias, ne et tu cum dæmonibus perpetuo pereas. Fides Euangelij uera, significat eam Euangelij noticiam, & assensum spiritu Christi effectum, quo firma in animo existit fiducia diuinæ beneuolentiæ, atq; adoptionis, qua scilicet confidimus Deum nobis propitium esse, & hæredes fecisse uitæ æternæ propter filium, quæ fides omnem fiduciam propriæ iusticiæ excludit.

Papisticus,

Habet

Habet sanè uti credo hæc uestra doctrina
multam utilitatem.

Euangelicus.

Bene dicitis, Præsertim pavidis conscientijs,
quæ sciunt se remissionem peccatorum gratis
propter Christum consequi fide, non merito
operum, deinde cauent hunc honorem media-
toris Christi transferre in opera humana.

Papisticus.

Sequitur inde promissionem salutis & uitæ
æternæ, non pendere ex nostra dignitate.

Euangelicus.

Verum est, Si enim penderet ex nostra dig-
nitate, maneret conscientia incerta, hærens in
perpetua dubitatione, fugeret à Deo. Nam
legi Dei satisfacere omnino non possumus, &
plurimum peccatorum semper hæret in no-
bis, & manet ingens infirmitas.

Papisticus.

Sed nostri concionatores docent fidem esse
opus Dei, dicente Christo Ioan. 6. Quid facie
Ioan. 6.
mus, ut operemur opera Dei? Respōdit Iesus:
Hoc est opus Dei, ut credatis in eū, quē misit
ille, inde colligunt fidē inter opera cōputari.

Euangelicus.

Christus

Christus Iudæis de operibus quærentibus per opera responderet, & uocat fidem opus, nõ quia ex opere operato iustificat, sed quia apprehendit cibum æternum, hoc est ipsum uerbum gratuitam iustificationem promittens in Christo. Dicit ergo, hoc est opus Dei, (non hominis, fides enim est donum Dei) ut credamus in eum, quem pater misit. Quisquis autem in eum crediderit, arbor bona est, & nõ poterit suo tempore non ferre fructum bonum, non quem fructum hypocrisis fingit, sed quem spiritus Christi illic sua sponte producit. Qui enim spiritu Christi aguntur, hi sunt filij Dei, Ro. 8.

Roma. 8.

7. Locus
de bonis o-
peribus.

De bonis ope- ribus.

Papisticus.

Ecquid hæc fides facit?

Euangelicus.

Bona opera gignit & alit.

Papisticus.

Non uicissim fides per opera gignitur &
alitur?

Euange-

Euangelicus.

Non, Christus non dixit, cum filius hominis uenerit, putas inueniet opera in terra, sed putas inueniet fidem in terra.

Papisticus.

Quæ sunt illa opera bona, quæ fides gignit & alit?

Euangelicus.

Secundum Euangelij doctrinam nulla sunt bona opera, neque Deo placentes actiones, nisi quas ipse Deus fieri mandauit.

Papisticus.

Cuiusmodi quæso sunt illa?

Euangelicus.

Timere Deum, fidere Deo, amare, confiteri, prædicare, inuocare in aduersis, laudare Deum, Gratias agere Deo, eius uerbum proclamando amplificare, diligentiam, fidemque præstare, tam magistratus quam priuatos in tota uita sua ad laudem Dei, secundum leges & præscriptionem decalogi.

Papisticus.

At nostri fingunt singularia opera, peculiariumque cultum sine uerbo Dei introducunt. Quales sunt sectæ monachorum, discrimina cibo

E rum,

rum, habitus uestium, prohibitio cōiugij &c.

Euangelicus.

Sed ita ueritatem Dei infuscant, cum ita perniciosas introducunt superstitiones, tunc etiam, quia hæc opera collocant supra mandata Dei, quasi honoratiore in loco, perfectiōnis nomine illa ornant, plurisque faciunt mune- re doctrinæ uerbi Dei, matrimonio, admini- stratione reipub. educatione liberorum,

Papisticus.

Quid autem ex operibus uestris bonis re- dit ad Deum omnis boni autorem?

Euangelicus.

Matth. 5. Hoc indicat sententiā Christi Matth. 5. Sic luceat lux uestra corā hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem ue- strum, qui in cœlis est. Sic & D. Petrus quoque dicit 1. cap. 2. Conuersationem uestram inter gentes habentes bonam, ut in eo, quod detre- ctant de uobis, tanquam de male factoribus, ex bonis operibus uos considerantes, glori- ficient Deum in die uisitationis.

Papisticus.

Quid nam ex his duabus sententijs cōcludunt?

Euangelicus.

Finem

Finem hinc petendum esse honorum operum, Nempe quod redeat gloria quædam ad patrem nostrum cœlestem, si fidei nostræ lux per honorum operum radios mortalium oculis adfulserit. Sed heus tu audis: *Ad Deum.*

Papisticus.

Quid est quod me uis audire?

Euangelicus.

Hic non dicit Christus, ut bonorum operum meritis uitam, quæ in cœlis est acquiratis, nec dicit, ut per bona opera mereamini, recipi in filios Dei. Estis iam filij Dei, ideoq; & hæredes estis filij lucis, tantum curetis, ut acceptam gratiam bene collocetis ad hoc, ut per bonorum operum splendorem causam detis ueritatis ignaris, glorificandi patrem nostrum, qui in cœlis est, qui uos tales ex impijs reddidit.

Papisticus.

Redit ne etiam ex bonis nostris operibus reliqua utilitas ad nos? *Ad nos.*

Euangelicus.

Gemina, Prima est, quod electio & uocatio nostra certa ex illis redditur cōsciētis nostris; dum illorum testimonio gratiam & uirtutem Christi in nobis magis atq; magis experimur.

Papisticus.

Altera utilitas quæ nam est?

Euangelicus.

Quod bonis operibus fides nostra alitur, prouehitur & corroboratur. Sicut enim ignis imposita ligna comburando augetur ac robustior redditur: Ita certo bonorum operum studio Christiani pectoris pietas prouocatur, alitur, uegetatur & confirmatur.

Papisticus.

Nonne etiam aliqua utilitas bonorum operum nostrorum ad proximum redit?

Euangelicus.

Imò ampla utilitas ex nostris bonis operibus ad proximos nostros prouenit. Prima, quod attinet ad pietatis exemplū, quo ad uerā pietatem per bona opera nostra prouocantur & ædificantur. Altera, quod pertinet ad subsidium externū, quo pauperes aluntur, nudi operiuntur, infirmi curantur, peregrini suscipiuntur.

Papisticus.

Quem obsecro locum habitura sunt opera bona in iudicio Dei, dic mihi obsecro?

Euangelicus.

Seruiunt opera nostra etiam iudicio Dei,
ad

ad hoc, ut quod in se iustum est, iustum esse appareat, & misericordiae nota fiat.

Papisticus.

Cur ita, age, hæc mihi hæctenus incognita explica?

Euangelicus.

Quia inscrutabilia sunt electionis ac reprobationis diuinæ iudicia, qua propter opus est externis testimonijs, quibus declarentur, & ad mortalium usq; cognitionem pertingant, Deo alioqui non est opus, ut per facta externa ad cordium nostrorum cognitionem perueniat, cum sit, cordum & cogitationum nostrarum scrutator & cognitor.

Papisticus.

At sæpe legimus in scripturis, Deum redditurum unicuique secundum opera sua, quid tu hic respondes?

Euangelicus.

Ista non sunt intelligenda, quod opera nostra necessaria sint coelesti iudici, ut per ea qualis quisq; sit cognoscat, & quid de uno quoq; sit iudicandum instruat.

Papisticus.

Dic porro an bona opera in credentibus
Deo accepta sint, an non?

Euangelicus.

Euangelium ostendit bona opera, quamuis
imperfecta in hac uita, placere tamen Deo. Si-
militer quamuis sancti peccatis nunq̄ poenit-
tus careant, accepta tamen esse Deo obedi-
entiam inchoatam, agnoscentibus nobis imbecil-
litatem nostram & luctantibus perpetuo cura
uicij, in certa persuasione esse hunc cultū gra-
tissimum Deo, cum non pecudes, sed nostram
carnem macerantes illum colimus.

Papisticus.

Num propter macerationem aut opus aut
deuotionem nostram?

Euangelicus.

Non, sed propter merita & gratiam Christi,
qui est mediator & per quē offeruntur nostra
opera Deo. Hac itaq; ratione commendantur
Deo bona opera, quod fluant ex fidei uerita-
te, quam ille ubiq; respicit, ita ut ea opera, quę
ex fide non sunt, pro peccatis habeantur.

Papisticus.

At nostri Doctores negant in sanctis pecca-
tum remanere in hac quoq; uita, Imo posse
etiam

etiam maiora & præstātiora opera fieri, quàm ea sint, quæ Deus mandauit. Et manent tamē, ne quis præsumat se placere Deo, dubitareq; semper oportere docent de uoluntate eius.

Euangelicus.

Hic fanè error, ut pessimus & impietate plenissimus, ita usq; adeo confirmatus est, ut prope inemendabilis esse uideatur.

Papisticus.

Quid autem est, quod passim legimus de remuneratione eorum, quæ pro Dei nomine, uel bona fiunt, uel mala feruntur.

Euangelicus.

Audiam ex te huiusmodi scripturæ loca

Papisticus.

Paulus inquit, Nō est iniustus Deus, ut obliuiscatur laboris nostri. Item Math. 5. Gaudete & exultate, quoniā merces uestra multa est in cœlis. Et Mat. 10. Qui dederit uni ex minimis meis potū aque frigide, Amen dico uobis, non perdet mercedē suā. Huc etiā faciunt legales illæ sententię: Qui fecerit ea homo uiuet in eis.

Euangelicus.

Hinc tamen uerè colligi nequit, uitā nobis, & æternam salutem aliunde cōstare, quàm ex

ipsa gratia Dei, quā fide apprehendimus, ita ut iusticia, quam nondū re ipsa sumus assequuti, propter Christū credentibus in nomen eius imputetur, ut firmissima sit sententia, sola nos fide coram Deo iustificari propter Christum unicū nostrum mediatores ac seruatorem.

Papisticus.

Cur igitur opera nostra Deo placent, & ab ipso remunerentur, cum ipsorum gratia nobis salutem polliceri non debeamus?

Euangelicus.

Licet opera nostra Deo placeant, ueluti fidei fructus, atq; ab ipso pro sua bonitate remunerentur, tanti tamē in seipsis nec sunt, nec æstimari debent, ut ipsorum gratia uitā nobis ac salutem, tanq; iustis, polliceri debeamus, cū sint imperfecte bona, et ut propheta ait: Instar panis menstruatę mulieris sint oēs nostrę iusticię.

Papisticus.

Concludis ergo ex operibus nostris, qualibuscunq; apud Deū iustificari saluariq; neminem posse?

Euangelicus.

Ita concludo & fateor. Magnum tamen & præclarum usum esse bonorum operum aio, nempe

nempe quòd ad gloriã cœlestis patris faciant, quòd fidem nostram alant & prouehant, quòd electionem ac uocationẽ nostrĩ corroborent, quòd proximos pietatis exemplo prouocent & ædificent, & in rebus necessarijs in hac uita iuuent, quòd iuditiõ Dei iusto multorum cognitioni dilucidando seruiant, quòdque propter iusticiæ & ueritatis rationem Deo placeant, et pro ipsius clementia renumerationem inueniant, & postremo quòd nihilominus dicendum nobis sit, etiã si omnia mandata fecerimus, quòd inutiles serui simus, & orandus Deus, ne sine misericordia, facta nostra iudicet, sed per Christum quicquid in nobis uicium est, paterna indulgentia remittat.

Papisticus.

Vt autẽ intelligis D. Paulum, qui ad Romanos dicit: Factores legis iustificãtur. Deinde et hoc dicit, Non ex operibus legis iustificantur.

Euangelicus.

Utrumque uerum est. Qui legem facit Deo acceptus est. Quoniam autem nemo illam perfecte facit, Verum & hoc est quod dicit: Nemo ex operibus legis iustificatur.

Papisticus.

Vnde ergo iustificamur?

Euangelicus.

Gratia per fidem, propter Christum.

Papisticus.

Sic etiam meritorum fiduciam tollit.

Euangelicus.

Tollunt planè nostri Doctores, fiduciam illam meritorum ex sententia Christi Lucæ 7. Cum feceritis quæcunq; præcepta sunt uobis, dicite serui inutiles sumus. Et Esai. 64. Quasi pannus menstruatae uniuersae nostrae iustitiae. Et nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Docent autem fiduciam ac spem salutis in sola Christi gratiâ per sanguinem ipsius mortalibus partam, sincera fide collocandam, ut maneat gloria gratiæ Dei.

Papisticus.

Sed nostri longe aliter de merito docent, nempe ita. Cùm facimus quod in nobis est eliciendo bonum motum in Deum, ex arbitrii libertate, primam gratiam meremur de congruo, licet non de condigno. Item anima informata gratia, per actum à uoluntate, simul & gratia elicitum de condigno meretur æternam uitam.

Euangelicus.

Hoc quidem nihil aliud est, quàm filium Dei concuti-

conculcare, & sanguinem testamenti ceu rem
prophanā habere, per quē sumus sanctificati.

Papisticus.

Quid ita quæso, absit à nobis hoc procul,
non enim uolumus tales haberi:

Euangelicus.

Audi obsecro, quid dicam, Vbi carnalis sa-
pientia audierit, tantum se posse, ut bonum
motum in Deum uel naturalium bonorum
queat elicere, eoque mereri, nonne cristas eriget,
et in Pharisaismum incidet, sibiq; tribuet, quæ
sollus gratiæ sunt:

Papisticus.

Dic tu mihi, meliorem sententiā, ego eti-
am eius sententiæ semper fui, nos scilicet me-
reri uitam æternam actibus elicitis:

Euangelicus.

Sed falsa hæc est sententiā, D. Paulus 2. Tim. 1. 2. Tim. 1.
aliter docet. Deus, inquit, nos saluos fecit, non
secundū opera nostra, sed secundum suū pro-
positum & gratiā, quæ data est nobis ante tem-
pora. Idem ad Titum cap. 3. Ephe. 2. Gratia Titum. 3.
seruati estis per fidē, id est non ex uobis, Dei do Ephe. 2.
num est, non ex operibus, ne quis gloriatur.

Papisticus.

Hei

Hei bone Deus, has sententias D. Pauli,
nondum unq̄ legi, ecquid aut ex his colligis?

Euangelicus.

Hic rationem meriti operibus nostris ad-
mit & gratiæ tribuit, quod saluamur. Nam
quod dicit, Non secundū opera nostra, Item,
Non ex uobis, nimirum actum illum à uolun-
tate elicitum penitus, nō admittit, in gloriam
saluatoris aut meriti, Christus meruit nobis
omnia per sanguinem suum. Nos autem iustia
ficamur gratis, non nostro, sed Christi sudore
parta est hæreditas. Fides in Christum facit fi-
lios, igitur & hæredes, Ergo non opera.

Ioan. 1.

Papisticus.

Sequitur inde nostros doctores & prædi-
catores errare atq; peccare?

Euangelicus.

Et tu, si quid hic tibi arrogaueris, cum im-
pijs Pharisæis non recipies mercedem gloriæ,
sed gehennæ supplicia senties.

Papisticus.

Auertat Deus hoc quicquid est mali omni-
nis, dic mihi clariorem huius intellectum?

Euangelicus.

Si nos meremur beatitudinem, cur quæso
scriptura

Scriptura gratiam uocat: Si Deus in nobis bonum operatur, quid inde nostris uiribus arrogamus? Non itaq; meritis nostris, sed solius Christi operibus & meritis saluamur.

Papisticus.

Dic mihi etiam huius testimonia aliquot scripturæ:

Euangelicus.

Diuus Paulus ad Rom. 4. Ei qui operatur, *Roma. 4.*
merces nō imputatur secundum gratiam, sed
secundum debitum &c. *Rom. 8.* Non reputo *Roma. 8.*
esse pares afflictiones &c. *1. Cor. 4.* Quid habes, quod non accepisti? *Roma. 11.* Quis prior
dedit ei & retribuetur? *Philip. 2.* Deus operatur in nobis uelle & perficere.

Papisticus.

Cur ergo toties scriptura mercedis meminit?

Euangelicus.

Fides per charitatem operans est donum Dei, opera bona sunt dona Dei, ut si quid retribuat Deus, non nostra, sed sua in nobis opera coronare uidetur, Iudica tu nunc utra pars rectius doceat.

Papisticus.

Est quod adhuc te interrogam. Illud certum esse

esse scio, neque uos negare potestis, Bona opera esse faciēda, Dic tu mihi quæ nam opera faciēda sunt?

Euangelicus.

Dicā tibi breuiter, illa bona opera docēda, & faciēda sunt, quæ Deus ipse in præceptis decalogi præcepit, & quæ in his iuxta interpretationem Christi & Apostolorum continentur.

Papisticus.

Ergo cultus Dei & bona opera sine uerbo Dei excogitata, non sunt bona opera.

Euangelicus.

Recte dicis. Vult enim Deus, non modo fidei, uerum etiā omnia opera nostra suo uerbo, ceu certa regula comprehendī, ne more Ethnicorum propria ipsi nobis inania signenta & opera excogitemus.

Papisticus.

Dic mihi porro quomodo fieri possint bona opera, cum tanta sit humanæ naturæ infirmitas, & tanta Satanæ impedimentar

Euangelicus.

Soluam tibi & hunc nodum: humana diligentia utcumq; præstat externā disciplinam, Verum præcepta Dei etiā interna cordis opera requirunt.

ra requirunt, ut timorem Dei, fidem, dilectionem erga Dei præcepta, inuocationem ueram, patientiam in afflictionibus, castitatem &c.

Papisticus.

Possunt ne talia opera præstari ab humana infirmitate sine auxilio diuino?

Euangelicus.

Nequaquam. Infundit igitur Deus cordibus piorum Spiritum sanctum, qui eos adiuuat, lucem nouam, & robur addit, estq; hoc uerum exercitium, in quo Deus uult nos inuocare, & confugere ad Christum, ut donet & regat nos Spiritu sancto, ne corruamus.

Papisticus.

Sequitur inde, ut audio, deum non solum nobis præcipere, quid facere debeamus, sed & auxilium polliceri & offerre, ut id faciamus.

Euangelicus.

Bene dicis. Donat nobis Spiritum sanctum, ut ex animo credamus nos esse in gratia Dei, qua fide animus excitatur ad inuocationem, et ubi agnoscimus misericordiam Dei nobis adesse, auxilium & consolationem ab eo expectamus, & subijcimus nos uoluntati eius.

Papisticus.

Sed

Sed quomodo bona opera Deo placere possunt, cum imperfecta sint, & admodum exigua?

Euangelicus.

Ad recte intelligendum hunc locum, scire imprimis debes tria requiri ad hoc, ut bona opera Deo placeant.

Papisticus.

Age mi frater si non est tædiosum, mihi hæc tria ordine dicito:

Euangelicus.

- Primum.** Faciam. Primum est, Hominem ipsum Deo acceptum esse, & iustificari gratis propter Christum. Secundum, Necessarium esse sequi novam vitam & obedientiam erga Deum, licet ea imperfecta sit, item maneat in nobis multum infirmitatis & vitiorum. Quare semper opus est, ut petamus remissionem peccatorum. Tertium, Quamvis infirma sit hæc obedientia, tamen statuendum est, eam in reconciliatis placere Deo propter filium, propter mediatorum Christum, unicum pontificem nostrum, semper interpellantem pro nobis.

Papisticus.

Ergo homo non debet fluctuare dubitatione, an uita, uel opera Deo placeant?

Euange

Euangelicus.

Minime, sed debet certo statuere se acceptum esse propter Christum, & propterea opera sua mandata uerbo Dei, quamuis infirma sunt & imperfecta, grata tamen esse Deo propter Christum.

Papisticus.

Dic mihi quomodo fides exercenda sit in bonis operibus Exercitiū
fidei.

Euangelicus.

Dupliciter. Primo ut credamus ea placere Deo, Deinde oremus Deum, ut propter Christum adiuuet nos & pie uiuere, & profutura communi hominum uitæ opera facere, & largiatur his operatum successum.

Papisticus.

Habes ne huius doctrinæ exemplum?

Euangelicus.

Dicam tibi unū, quod quidem uidetur opus leuiusculum. Mater familiās dum educat liberos, lacat, lauat, atq; alia officia nutritionis præstat, ad inuocationem diuini nominis atq; pietatem instituit. Verum in his summus cultus Dei est, si ea in fide fiant, hoc est, si mater se Deo propter Christum acceptam esse cōfidat, Exemplū.

F & pro

& propter eundem credat huiusmodi officia sua placere Deo, imploret opem diuinam ad hæc officia, ut ea ipse fecundet, & salutaria efficit, ut ipse infantulum suum seruet, educet, & uitam eius in omnibus gubernet.

Papisticus.

Habeo tibi gratiam, pro tam salutari doctrina, sed quaeso unum adhuc de bonis operibus me doceas, nempe cur facienda sunt bona opera, mala uero fugienda.

Euangelicus.

Primum quod mandauerit ea Deus. Omnes creature Deo seruiunt & ad obedientiam Dei conditæ sunt, patet igitur cum & homo suam obedientiam præstare Deo debeat, primam causam esse faciendi bona opera, præceptum diuinum.

Papisticus.

Sequitur peccare eos, qui bona opera non faciunt.

Euangelicus.

Recte colligis, qui enim se non exercent studio bene operandi, sed perdurât in contemptu mandatorum Dei, æternas pœnas non merentur.

Papisticus.

Est

Prima causa
bonorum
operum.

Est ne hæc altera causa, quæ nostros animos
excitare debet ad bene operandum?

Euangelicus.

Est, nempe, ut ne in æternas poenas incidat. *Secunda*
maus Deus etiam in hac uita peccata punit in causa.

Finis ærumnis.

Papisticus.

Dicitur porro tertiam causam.

Tertia.

Euangelicus.

Ea sane causa bene operandi profus necessaria est, quod fieri non potest, ut absq; solida ad Deum conuersione, consistat fides uera, & certa in Christum fiducia, aut cum peccatis, quæ admittuntur contra conscientiam.

Papisticus.

Vnde hæc quæso perspicua sunt?

Euangelicus.

Ex ipsa fidei natura, fides enim talis assensus Euangelij est, ex qua firma existit fiducia misericordiae Dei promissæ propter Christum. Huiusmodi autem fiducia cum proposito peccandi, in quo manifestus contemptus Dei est, & indubitata iræ diuinæ prouocatio, consistere non potest.

Papisticus.

Quarta. Audiam etiam ex te quartam causam bonorum operum?

Euangelicus.

Causam præbent etiam magnificæ promissiones diuinæ mercedis. Deus enim remuneratur opera eorum, qui poenitentiam agunt, æternis præmijs.

Papisticus.

Quid autem sancti seu credentes merentur bonis operibus?

Euangelicus.

Non merentur dignitate operum remissionem peccatorum & uitam æternam, sed fide propter Christum. Stat enim hæc sententia firmiter, qua Dominus de se testatur. Ioan. 6.

Ioan. 6. Hæc est uoluntas patris, ut omnis, qui credit in filium, habeat uitam æternam. Merentur autem bonis operibus incrementa uirtutum, & Deus largitur uaria dona spiritus sui & donat sanctis suis tñ corporalia multa, **Matt. 25.** Habenti dabitur &c.

Papisticus.

Quare promisit Deus corporalia bona?

Euangelicus.

Vt huiusmodi promissionibus excitati, fide,

dem, & inuocationem exerceamus, & inde bonis operibus magis discamus incumbere.

Papisticus.

Da mihi huius doctrinæ exemplum:

Euangelicus.

Vt cum audis præscribere tibi Deum, ut des eleemosynas, et addere suas promissiones, se tibi uicissim daturum uictum, & cætera bona, Lucæ 6. Date & dabitur uobis, largire beneuolentiam, & fidem in eo exerceto, & animum tuum confirma, Deum esse, qui fruges, qui uictum tibi & omnia bona præbet, qui te & tuos tuetur, & bonis omnibus cumulatur, & cum etiam hanc tuam benignitatem ipsius nomine præstitam remuneraturum.

De Purgatorio.

Papisticus.

Nostri Theologi de Purgatorio docent & scribunt, credendum esse firmiter, & nulla tenus dubitandum, purgatorium esse, in quo animæ detentæ, oratione, ieiunio, eleemosyna, alijsq; bonis operibus iuuantur, & citius liberentur à pœnis.

9. Locus
de purgatorio.

Euangelicus.

Vnde illud quaeso probant, age dic mihi

Papisticus.

Quia multis sanctis monachis, & deuotiorum matronis factae sunt uariae apparitiones, ubi animae hoc dixerunt.

Euangelicus.

Sed haec doctrina de purgatorio uestro tota est falsa et friuola, quae perhibet pro peccatis satisfactionem in igne purgatorio demum perfici.

Papisticus.

At in Dialogis Gregorij papae ad longum, Imo per totum ita habetur, & est eius auctoritas authentica, tum etiam omnes Ecclesiae suae per opinionem purgatorij sunt fundatae, & locupletatae quo ad anniuersaria.

Euangelicus.

De purgatorio in scriptura sacra perpetuum silentium est, & Augustinus, qui in ea re consuetudini cedit, agnoscit tamen nullo scripturae testimonio hanc opinionem adiuuari, nisi hystoria illa de oblatione Iudae Machabei, quam tamen non esse canonicam, nec certae auctoritatis & ipse fatetur, & Hieronymus admonet, & omnium consensu proditum est.

Papisticus

Papisticus.

Quid autem tui concionatores sentiunt de purgatorio?

Euangelicus.

Id quod Euangelium pronunciat, nempe eos esse saluos, qui in domino defuncti sunt.

Item non esse fidem habendam laruis, lemuri-
bus, & illis uisus nocturnis manium. Item Ro-
man. 6. Corpore extincto fidelium sublatum
peccatum est. Et Augustinus Christum purga-
torium, non ignem post mortem esse dicit, de
ciuitate lib. 10. cap. 24.

Papisticus.

Etiam nostri citant locum ex epistola prio-
re ad Corinth. cap. 3. Ipse uero saluus fiet, sed
sic tanquam per ignem. 1. Cor. 3.

Euangelicus.

Sed Augustinus hunc locum aliter expo-
nit, quemadmodum sani omnes aliter expo-
nendum uident. Sicut enim metaphora est in
nominibus stipulæ, foeni, & ligni, ita procul
dubio nomen ignis metaphoricè capitur pro
examine spiritus, quo humanæ doctrinæ pe-
reunt, Dei autē ueritas, instar aurī probatur.

Papisticus.

Attamen Augustinus purgatorij non negat:

Euangelicus.

Passus est se uinci à cōsuetudine, nihil tamen audet asserere, quin etiam dubitanter loquitur, dicens incredibile non esse, & utrum ita sit, quæri posse, ad hæc nequaquã sibi constat.

Papisticus.

Quid ita, dic mihi?

Euangelicus.

Siquidem alio loco animas, cū de seculo exierint, diuersas receptiões habere tradit, ubi boni gaudio fruuntur, torqueantur mali. Requiem porrò, quæ continuo post mortē datur, tunc quemq; accipere, cū moritur, si ea dignus est.

Papisticus.

Quid autem certi, de animis mortuorum concionatores tui docent?

Euangelicus.

Apo. 14. Scriptura beatos esse mortuos testatur *Apo. ca. 14.* qui in Domino moriuntur, qui requiem exinde à laboribus suis habeant, quando *Luce 16.* consolationem eas recipere docet, *Luce 16.* *Philip. 1.* Viuere cum Christo. *Philip. 1.* & frui Dei presentia. *2. Corint. 5.* In hac doctrina, quæ nihil habet controuersie, pedem figunt.

Papisticus.

Papisticus.

Etiā orationes pro animis mortuorum nihil ualere iudicant.

Euangelicus.

Nullum præceptū Dei, hic se habere affirmant, nullam etiā promissionē, nullum deniq; exemplū, cum tamen multorum sepulturas scriptura commemoret, quorundā etiā exequias referat longo sermone. Porro nō est credibile, quod si fuisset præcipui nominis spiritū Dei omisisse, cū leuiuscula illa recenseret.

Papisticus.

At nostri patres pergunt docere purgatorium esse, idem etiā noster cōcionator scripturis approbavit.

Euangelicus.

Dicant mihi tui patres, meritorum, satisfactionum & purgatorij doctores, cur latro in cruce fixus, absq; ullis bonis operibus sola fide & fiducia erga Christum per gratiam illius, quam inuocauit iustificatus est, & à cruce in paradysum translatus, cum Domino in paradysum assumptus?

Papisticus.

F 5 Hoc

Hoc sane, ut ego opinor, ignorant, die tu
 mihi illud:

Euangelicus.

Quia uidelicet nondū erat caminus ille purgatorius constructus, quem post aliquot centenarios Romani pontifices postea, ut fictis uerbis in Ecclesia negociantur, instituerunt.

Papisticus.

Nostri sanè uigilijs & missis in Ecclesia negociantur, & sic animarū solutionem ac liberationem in purgatorio existentium, promittunt.

Euangelicus.

Vera loqueris, Dicunt enim, date nobis pecunias, & orabimus pro animabus & uestris & maiorum uestrorum, ut e purgatorij carcere liberentur. Væ isti impudentissimæ impuditiæ.

Papisticus.

Quid ita succenses? Hoc equidem figmento, ut tu uocas, corraserunt ingentes opes, quibus sacerdotali luxui consuleretur.

Euangelicus.

Ita mihi places. Hoc tibi certo persuadeas, non cuiusquam mortalium salutem, nisi ex mera gratia, per sanguinem Christi, quo redempti

89

dempti & patri coelesti reconciliati sumus, si
Christo firma fide adhaerimus.

Papisticus.

Vae ergo illis, qui his nugis seducti, negligenter sese in hac vita gesserunt, & uana spe purgatorij ignis decepti, neglecta resipiscencia, & fraterna reconciliatione, contemptaq; Christi adhortatione ex hoc seculo migrarunt.

Euangelicus.

Recte quidem iudicas, Deo olim daturi poenas grauissimas, qui ita docent, & plebem seducunt.

Papisticus.

Sed heus tu, huius tam memini, quod uester Lutherus scripsit esse purgatorium.

Lutheri
sententia
de purgato-
rio.

Euangelicus.

Purgatorium à Luthero assertum iactant papistae, & adhuc asserit, sed illud, quod in Psalmis frequentatur, ubi sancti laudant Deum quòd ab inferno inferiori, de tenebrosis & umbra mortis, de manu inferi, de periculis inferni, de finibus & portis mortis & quæ sunt similia, liberati sunt.

Papisticus.

Iam alium locum scripturae tibi proponam,
quo

quo nostri docti purgatorium esse approbāt.
Matth. 12. Christus dicit *Matth. 12.* Neq; hic, neq; in futuro remittetur. Et diuus Gregorius ita concludit. Ergo aliqua peccata in futuro remittuntur, scilicet in purgatorio, aliās non diceret, neq; in futuro.

Euangelicus.

Valde dormitat bonus uir. Quia Christus hic de Blasphemia spiritus loquitur, quod hæc
Matth. 12. nō remittitur hic, neq; in futuro. Et *Matt. 12.* aperte legitur quid uoluerit, nempe in æternum non remitti. Et *Marc. 3.* dicit. Qui blasphemat spiritum, non habet remissionem in æternum, sed reus est æterni iudicij.

Papisticus.

Audiui nuperrime à patribus nostris, uestros doctores scribere & docere, purgatoriū statueresse blasphemiam in Deum, est ne uerum?

Euangelicus.

Verum est. Nam purgatorium uera est blasphemiam contra clauas à Christo donatas. Quia sic dicit, Quodcumq; solueris super terram, solutum erit in cœlis. Non dicit quædam soluentur in futuro, sed super terram soluta, sunt omnia in cœlo soluta.

Papisticus

Papisticus.

Si uelis ita colligere, sequeretur purgatoriū
pugnare contra decem præcepta, symbolum
Apostolicum, & orationem dominicam:

Contra Ca-
techismum
purgato-
rium.

Euangelicus.

Possum quidem, Christus enim dicit, Di-
mittite et dimittetur uobis. Non dicit, Dimit-
tite & quædam hic, & quædam in futuro di-
mittentur. In oratione dominica: Dimittite no-
bis debita nostra. In Symbolo, Remissionem
peccatorum credo. In decem præceptis: Ego
dominus Deus tuus.

Papisticus.

Non credis ergo aliqua peccata remitti in
futuro seculo, & ibi satisfaciendum esse pro
peccatis per poenam purgatoriū?

Euangelicus.

Cur crederem? Cum nullas scripturas certas
pro purgatorio illo habetis. Remittitur pecca-
tum gratis, ut Dauidi, quando dixit peccaui,
qui si tunc mortuus fuisset in sinum Abrahamæ,
ut pauper Lazarus receptus fuisset absq; om-
ni poena, poena autem & crux sequitur qui-
dem in hac uita, post peccatum, credentes, nō
ut peccatum auferatur, quod ante gratis re-
missum

missum est, sed ut filij Dei sustineamus benigni patris uoluntatem, ut Dauid usq; ad finem uitæ, post remissum peccatum. Sic Adæ remissum est peccatum, sed poenam peccati sustinuit in suo mortali corpore, ut nos omnes.

Papisticus.

Matth. 5. Sed nostri doctores purgatorium esse defendunt, præsidio uerborum Christi, *Matth. 5.* Non exhibis illinc donec persolueris &c.

Euangelicus.

Est peculiare locutionis genus, ac si dixisset, Nunquam exhibis. Sicut apud Hieremiam legimus: Ebibes poculum usq; ad feces, quod nemo non intelligit totum poculum esse ebibendum. Ita exponit Augustinus libro de sermone Domini in monte. Non loquitur Christus de carcere aliquo aut poena transeunte, sed de carcere & poena æterna.

Papisticus.

1. Mac. 12. Est alius locus scripturæ, quo probant purgatorium esse. *1. Mach. 12.* Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur. Quid tu quæso hic respondebis?

Euangelicus.

Argumentum hoc nõ ualet. Iudas hoc fecit, Ergo

Ergo sic est faciendum. Similimodo ualeret et illud: David ille rex & sanctus Propheta commisit adulterium & homicidium, ergo sic est faciendum. Non sequitur quod factum est à Iuda, pertinere ad omnes. Iudas fecit quod nusquam aliàs factum legitur, neq; est uerbo Dei commendatum.

Papisticus.

Vt autem tu intelligis hunc locum?

Euangelicus.

Nihil plane ibi scribitur de igne illo purgatorij, sed hoc tantum, quod ubi dormiunt defuncti, possint absolui per preces à peccatis, in quibus eos occupauit mors, ut interim dum dormiunt, oremus, ut remittantur eis peccata, ut euigilantes in futura resurrectione, ista peccata nō habeant. Dormire enim eos dicit, non iacere in poenis, & absolui à peccatis, non liberari ex igne.

Expositio loci Machabeorū.

Papisticus.

Esne certus, rem ita se habere?

Euangelicus.

Nō, ignoramus enim illud Deo placere. Publice autē in Ecclesia, neq; doctrina, neq; factio debet probari, quod uerbo Dei nō possumus defendere,

defendere, ut sic fideles ministri Euangelij inueniamur, curantes solū quæ Deus nobis præcepit, & non addentes ad uerbum Dei, ne & nos & alios faciamus obnoxios iudicio Dei, cum timore & tremore nobis agendum est, non uanitate opinionum humanarum.

Papisticus.

Vt autē de sententia purgatorij concluditis:

Euangelicus.

Purgatorium ignem nouimus, experimur in hac uita, post hanc autem uitam purgatorium ignem esse, in quo purgentur & pro peccatis satisfaciunt exute corporibus animæ nulla scriptura dicit, Ergo sanctus Gregorius purgatorij missas nobis non ex uerbo Dei, sed ex reuelationibus mortuorum, contra præceptum Dei, & fidem Christianam confirmauit.

De Missa.

Papisticus.

10. *Locus de Missa.*

Nostri Theologi adhuc docent Missam ualens pro uiuis & mortuis.

Euangelicus.

Euang.

95

Euangelium autem docet, in conuentu Ec-
clesiastico, & congregatis fidelibus, celebran-
dum esse communicationem corporis & sangui-
nis Iesu Christi, uescantibus aliquibus pa-
ne dominico & bibentibus poculum, id est, su-
mentibus corpus & sanguinem Christi.

Papisticus.

In quem usum, age hoc mihi dicitur.

Euangelicus.

Ad memoriam Domini nostri Iesu Christi,
quemadmodum ipse hoc fieri præcepit, ut re-
miniscamur cruciatuum & mortis ipsius, nec
non gratiæ nobis promissæ et conciliatæ, quæ
nulli potest applicari aliter propria ipsius re-
cordatione & fide, credenti cū hoc testimonio
Christo, quod reputetur ab ipso, & habeatur
pro membro corporis Ecclesiastici, cuius ca-
put est Christus, quodq; purificatus sit sangui-
ne Christi effuso in cruce, pro quibus benefi-
cij gratias uniuersi agere semper debent.

Papisticus.

Non offerunt pro alijs, neq; ad aliorum sa-
lutem applicantes.

Euangelicus.

Non, Quia institutio Christi sic habet, Acci-

G cipite

cipite & manducate, non autem offerre. Ergo
Missæ non est sacrificium ex instituto Christi,
sed palam cum eo pugnat.

Papisticus.

Qui quæso, dic mihi huius rationem?

Euangelicus.

Quia constat ex scripturis hoc peculiare ac
proprium fuisse Christi officium, seipsum of-
ferre, sicut dicit Apostolus ad Heb. 9. & 10.
Ipsa una oblatione in perpetuum sanctifi-
casse suos. Item semel apparuisse, per oblationem
sui. Item hac sanctificatione perfecta nulla
tam amplius restare oblationem.

Papisticus.

Etiã negas nostros missatores mereri re-
missionem peccatorum mortuis?

Euangelicus.

Age mihi homo, cum promissio ad eos sola
destinetur, qui Sacramento communicant,
quo iure ad mortuos pertinebit?

Papisticus.

Age recitabimus utriusque partis sententias de
Missæ, Nostri dicunt & docent Missam facer-
dotis esse sacrificium pro uiuis & mortuis, nec
fructum impedire ministri personalè maliciam,
cum

cum ex opere operato uim habeat Missa, & in
 persona Ecclesiæ sit oblatio, qua de causa est
 maximi meriti, qua nobis & alijs meremur.

Euangelicus.

Hæc est autem nostra fides & catholica, de
 Missa, seu ut melius dicam, de coena domini,
 quæ ad præscriptum Christi peragitur in no-
 stris Ecclesijs, nempe ut iugi dominicæ mortis
 recordatione, nostra fides augeatur, accenda-
 tur charitas, roboretur spes, nosq; cognita præ-
 ciosissimæ mortis causa, magis magisque ad
 gratiarum actionem pro inenarrabili dilectio-
 ne, ad abolendum corpus peccati, & ambulan-
 dum in uitæ nouitate, urgeamur.

Papisticus.

Sed non creditis esse sacrificium?

Euangelicus.

Non, scimus enim certo ex uerbo coenam
 hanc domini, salutiferæ mortis Christi memo-
 riale esse, non sacrificium, sed sacrificij semel
 in cruce facti recordationem.

Papisticus.

Vbi hoc scriptum esse probabis?

Euangelicus.

Psal. 109. Promissio est Christum fore pon-
 tificem

tificem nostrum, in æternum à patre constituendum, hæc præstita est, semel enim ingressa est in sancta, per unicam & inperpetuam consumantem oblationem. Heb. 9. & 10. Vt nihil opus sit denuo illum pro nobis offerri, qui nõ amplius moritur, Roma. 6.

Papisticus.

At tamen in ueteri Testamento oblationes ualuerunt pro peccatis abolendis.

Euangelicus.

Nouimus ex Leuit: Mosis, oblationem pro peccatis fieri, ubi uictima satisfacit, sanguis abluic. Quare, si una hæc oblatio, qua se Christus obtulit, satisfacit pro peccatis totius mundi, luxta Esai. 53. Ipse iniquitates nostras portauit, propter scelera nostra attritus est. 1. Ioã. 2. Ipse propitiatio &c. Consequitur frustraneos esse plures oblationes, quas ipsi prætendunt.

Papisticus.

At sancti patres & concilia nouam oblationem post Christum & Apostolos in nouo Testamento erexerunt.

Euangelicus.

Quid quæso hoc aliud est, quàm priorem Christi oblationem paruipendere, Deum mensuram daci.

dañ arguere, & Christum, qui nos mercatus est. 2. Pet. 2. abnegare?

2. Pet. 2.

Papisticus.

Etiã scribunt & docent in missali sacrificio remitti peccata, cum pro uiuis & mortuis offeratur filius Dei per sacerdotes.

Euangelicus.

Consequitur ipsorũ opinione, unicum illud crucis sacrificium pro omnibus peccatis nõ satisfecisse, quod quid aliud est, quam dominum cuius præcioso sanguine, nõ caducis rebus auro & argẽto, redempti sumus, abnegare, dum missis ipsorum tribuunt, quod uniuersa scriptura tribuit morti Domini nostri Iesu Christi.

Papisticus.

Non ergo asseris hac ipsa cœnæ communione remitti peccata?

Euangelicus.

Non, Sed cum recordamur fide uera & gratia, beneficiũ redemptionis, quo filius Dei corpus suum tradidit uictimam pro peccatis, & sanguinem fudit, ad abluenda peccata, hac fide iustificamur, & remissionem peccatorum, morte Christi partam consequimur.

Papisticus,

G 3 Sed

Heb. 5.

Sed nostri probant Missam esse sacrificium
& oblationem pro uiuis & mortuis ex Episto-
la ad Heb. cap. 5. Vt offerat pontifex ex ho-
minibus assumptus donaria & uictimas pro
peccatis &c.

Euangelicus.

Miseri homines non animaduertunt quod
Apostolus utitur similitudine ex lege Mosai-
ca ducta, & in hoc tantum, ut ostendat sacer-
dotis fuisse olim, ut placabilem & benignum
se exhiberet his, qui ignorantibus & peccatis
præoccupati fuissent.

Papisticus.

Habemus ergo nunc alium pontificem?

Euangelicus.

Heb. 7.

Ita sanè, nempe Christum Iesum, cui nõ est
necesse quotidie offerre uictimas, Nam id fecit
semel, cum semetipsum obtulit. Heb. ca. 7.
Pudeat igitur tuos missatores, qui Christum
denuo in Missa offerre se, blasphemare aus-
dent. Apostolus habet semel & semel ipsum.
Vnica namq; ista oblatio, sufficientissima, effi-
cacissimaq; est omnibus saluandis atq; ita, ut
nulla reiteratione porro opus sit.

Papisticus.

Sequitur

Sequitur iuxta uestram sententiam blasphemum esse, dicere Christum deberi indies in sacrificio Missæ, patri pro peccatis uiuorum & mortuorum offerri:

Euangelicus.

Recte dicis. Hoc enim esset diminuere de dignitate Christi, perinde atq; in perfectum sui ipsius sacrificium fuisset, hoc aut ut manifestis sine falsum, nemo pius admiserit. Sufficiens itaq; Christi sacrificium censendum, & nequaquam amplius repetendum erit. Vna namq; pro peccatis uictima ille in perpetuum sanctificandos perfecit, ut iam certissimi sint, Deum patrē sibi fore clementissimū, & liberaliter prestaturum, quæcumq; in Christo pollicitus est.

Papisticus.

Sunt ne simul uera, esse condonata peccata, & superesse sacrificium, per quod peccatum remittendum sit:

Euangelicus.

Non, si enim remissio peccatorum est, oportet ut sit plenaria remissio, ita ut iuxta præmissum uaticinium, illorū Deus amplius non recordetur. Iam si plenaria est remissio, necesse est, ut plenum fuerit sacrificium Christi, atque in perpetuum ualeat.

Papisticus.

De com-
munionē
utriusq;
speciei.

Insuper nostri Theologi docent, non esse laicis ad salutem necessaria cōmunio sub utraq; specie.

Euangelicus.

At nostri docent, Mandatum esse Christi.
Math. 26. **Matt. 26.** Bibite ex hoc omnes. Quin etiā cum de pane simpliciter dixisset, accipite, manducate, cum ad calicem ventum est, iubet nominatim, ut omnes bibant. Hoc se Paulus tradidisse Corinthiis sicut acceperat à Domino, restatur. **1. Corint. 11.** Et cum coenæ negotium exponit, utramq; speciem præbet indiscriminatim omnibus fratribus, quemadmodum Christus instituit. **Math. 25. Mar. 14. Luc. 22.**

Papisticus.

Deinde aiunt, recte & certis ac iustis de causis ab Ecclesia sancitū esse, ut laicis sacramentum sub una tantum panis specie communicetur.

Euangelicus.

Ecclesia vera Christi ne Angelum quidem de coelo audit, qui diuersum à mandato spiritus sui præcipiat, tantum abest, ut ipsa per se aliud quid usurpet aut statuatur. Audit enim Ecclesia nullum præter Christum.

Papisticus.

Papisticus.

Vis tibi dicam rationē, cur doceant sacramen-
tum altaris sub utraq; specie solis sacerdotibus
dandum esse, laicis sub specie panis tantum.

Euangelicus.

Percupio hanc ex te audire, audies tum quid
& nostri de hac sentiant.

Papisticus.

Quod sub utraq; specie naturali quadā con-
comitantia sit totus Christus, iuxta illud: Ca-
ro eibus, Sanguis potus, manet Christus ta-
men totus, sub utraq; specie. Inde colligunt
tantundem sub altera specie Sacramenti di-
spensari, quantum sub utraq;.

Euangelicus.

Ratio, quæ adduci solet de concomitantia,
locum hic non habet. Neq; enim quid nobis
der Christus intueri solum conuenit, sed etiam
qualiter, aut si maius modus inspiciendus est,
quo dominus seipsum nobis uult communica-
re. Quemadmodum ergo sub pane dat nobis
corpus, ita etiam sub calice sanguinem.

Papisticus.

Quid porro nobis restat?

Euangelicus.

G s

Nihil,

Nihil, ut obediamus eius mandato, ex eius manu fumendo, ea quę porrigit nobis, nempe corpus & sanguinem. Hic ritus fuit obseruatus in Ecclesia ultra annos mille, sicut testantur omnium patrum scripta.

Papisticus.

Recita mihi quęso aliquot patrum scripta, quibus probabis dandum esse Sacramentum altaris sub utraq; specie.

Euangelicus.

Tertullianus inquit: Caro corpore & sanguine Christi pascitur, ut anima de Deo saginetur. Theodoritus uerba Ambrosij refert ad Theodosium Imperatorem, quomodo huiusmodi manibus sacrum domini corpus suscipies: qua audacia poculum præciosi sanguinis ori admouebis: Hieronymus in Sophoniam: Sacerdotes, qui Eucharistiam cõficiunt, & sanguinem domini populo distribuunt.

2. Cor. 9. Chrysostomus in 2. ad Corinth. cap. 9. Non sicut in uetere lege partem comedebat sacerdos, partem uerò populus, sed ea quę sunt eucharistię communia sunt omnia inter sacerdotem & populum. Omnibus unum corpus proponitur & calix unus.

Papisticus.

Habes

Habes ne exempla quorundam, qui sic fieri omnino oportere censuerint?

Euangelicus.

Habeo. Constat enim ex decreto Gelasij, *De consecrat. dist. 2.* qui arceri iubet à toto sacramento, qui à calice abstinere, quoniam diuisio huius mysterij, inquit, grandi sacrilegio non careat. Cyprianus uero fortiter contendit, nullo modo admittendum esse hoc sacrilegium.

Papisticus.

Ecquid inde recte colligis?

Euangelicus.

Hic habemus uerbum & factum domini, et ministri eius Pauli. Denique primitiue Ecclesie, in qua etiam num fides uiridior, charitas feruentior, spesque firmior, & in uniuersum Christianissimum purior erat, quippe fontis proximior. Quod si non licet uerbum & factum saluatoris seruare, in re præsertim magna, nempe Sacramento, ad quid scriptura proponitur Ecclesie Dei?

Papisticus.

Assentior tuæ sententiæ, siquidem credo doctrinas ab Euangelistis & Paulo traditas, nec à Papa, nec concilio, Imò nec ab Ecclesia posse
aut

aut debere mutari. Sed est tamen magna Sacramenti ueneratio & usus illius:

Euangelicus.

Usus sacramenti est disertis uerbis à Christo institutus, ut non solū mirandum, sed horribiliter expauescendū sit, ausos fuisse talis homines mutare præscriptionem uerbi Dei. Edere corpus suum, & bibere sanguinē suum omnes iubet Christus, & facere hoc in memoriā sui.

Papisticus.

Sequitur inde, dimidiationem Sacramenti non posse adscribi Ecclesiæ Christi:

Euangelicus.

Minime, Est enim hæc mutilatio Sacramenti nouitia, & licet eā multis seculis Ecclesia obtriuuerit, tamē constat, usum huius Sacramenti secus esse institutū à Christo, aliter traditū ab Apostolis, qui à domino acceperant. Vnde res eæ nostri colligunt, hanc Christi institutionis deprauationē minime tribuendam esse Ecclesiæ sponsæ Christi, quæ uerbū eius per omnia sequitur, sed temeritati potius, et superstitioni imperitorum & irreligiosorum sacerdotum,

Papisticus.

Nec apud uos ualet phisica ratio, qua nostri probant

probant contineri tantum sub altera specie sacramenti, quantum sub utraque.

Euangelicus.

Est commentum, irreligiosa seu à ratione & religione aliena argutatio, & plane à ueris Christi Ecclesijs, quæ mox institutum sui præceptoris cognouerint repudianda, ut quæ unum hunc magistrum audire, & sequi pastorem debeant.

Papisticus.

Age dic mihi quæso huius tuæ confutationis opinionis nostrorum rationem.

Euangelicus.

Ista corporis & sanguinis Domini exhibitio, quam Dominus in sacra cœna sua offert, res sacramenti est, & operationis diuinæ, quæ propter explicita ratione de ea quicquam colligere uelle, non minus à ratione, quam à religione alienum est.

Papisticus.

Dic porro quomodo nobis Dominus se ipsum in cœna exhibeat.

Euangelicus.

Exhibet hic se Dominus, ut ipsi uisum est ratione nobis inexplicabili, & quam seorsim corpus.

corpus, seorsim sanguinem, in ipso tamen ne-
phas est quidquam sectionis cogitare.

Papisticus.

Qualis est hæc exhibitio, num figurata aut
significatiua?

Euangelicus.

Est uera & realis exhibitio, sed ad id, ut cor-
pus & sanguinem Domini uere percipientes
uiuamus penitus in ipso, & ille in nobis. In
nostris enim cordibus habitare uult, eo se his
Sacramentis infert, ut ipsum nõ in auro & ar-
gento, sed in nobis ipsis, quem tota uita nostra
circumferre, ut tanquam ueræ monstrantiæ,
demonstrare & exhibere debemus omni pie-
tate, sanctimonia & beneficentia.

Papisticus.

At nostri obijciunt uobis aliud argumen-
tum, nempe quod Apostoli non laici fuerint,
sed sacerdotes, cum eis dominus utrumq; Sa-
cramentum præbuit: quid tu dicis?

Euangelicus.

Pudet pigetq; me tuo nomine, si istam argu-
tiam approbas, sequitur necq; panem domini
laicis dispensandum esse: sicut quidã imperitus
sacrificulus dixit, laicus nec corpus Domini
iure

iure dari, sed liberali sacerdotum benignitate.

Papisticus.

Insuper nostri Theologi docent, dominum non uetuisse dispensari altera solum specie, *Lucas 24.* quum & ipse ita Sacramentum duobus discipulis Emaunti porrexerit.

Euangelicus.

Incerta contestatio est, an dominus in ea fractione panis duobus discipulis Sacramentum corporis sui dederit, & ut certa sit, quomodo probabunt non dedisse dominum his discipulis pariter & Sacramentum sanguinis sui?

Papisticus.

Antu negas dominum his dedisse Sacramentum, tamen clara sunt uerba, quæ Lucas scribit. Et factum est, dum accumberet cum eis, accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis.

Euangelicus.

Quid quæso porrigebat illis, num sacramentum illud cenæ dominicæ, quod ante instituerat?

Papisticus.

Hoc quidem nostri Theologi sentiunt, & disputant Christum hoc loco suam ipsius institutionem mutasse, uidelicet, qui cum ante institueret
in coena

in coena sua usum panis & vini, nunc instituat
tantum panem, & significet laicis non esse por-
rigendum calicem domini.

Euangelicus.

Est mera ineptia, & argumentatio minime
conueniens, Christus enim hoc loco non con-
secrat Sacramentum coenae dominicae. Nam
quod Euangelista ait, Benedixit, non additur,
Et dixit, Hoc est corpus meum, id quod om-
nino necessario in coena dominica significan-
dum erat. Et si maxime constaret iuxta ue-
stram sententiam, (quam tamen probare &
ueram esse nequaquam potestis) dominum, in
hac fractione panis exhibuisse Sacramentum
sui ipsius, & id Symbolo panis tantum, licet
ne propterea seruis immutare institutum do-
mini sui in hac sacra coena, tam clare & diser-
te ab eo traditum?

Papisticus.

Vt autem concludis locum hunc, de una uel
utraque parte Sacramenti suscipienda?

Euangelicus.

Fateor ingenue Christum omnibus Christia-
nis tam accipientibus quam administrantibus
idem corpus, & idem poculum proposuisse,
iussisseque pariter omnes utrumque sumere, nihil
enim

enim in hoc Sacramento interesse inter sacer-
dotem & plebem catholice & orthodoxe D.
Chrysostomus testatus est.

Papisticus.

Animo fanè lubenti hæc audiui, dic porro *Veneratio*
de ueneratione Sacramenti, quid sentias? *sacramen-*
ti.

Euangelicus.

D. Paulus addit uenerationem, nempe ut
uescamur pane & sumamus poculum domini
digne. Iam constat Sacramenta extra usum &
terminos uerbi Dei sine impietate nefaria non
posse produci.

Papisticus.

Quæ est impietas nefaria?

Euangelicus.

Dicere Missam esse sacrificium pro uiuis &
mortuis, mereri sibi hoc opere per operationem
ipsam Missatores remissionem peccatorum, etiam
alijs tam uiuentibus quam mortuis, nec non
conferre missationem, fortunam prosperam & fœ-
lices successus in omnibus rebus, conducere
Missam ad omnes inceptions & qualemcūq;
spem. Item cum circumfertur & ostendatur.
Item Missæ meritum penetrare purgatorium et
animas educere, Item circumferre ad amolien-

H da ma

da mala, ut incendiorum & exundationum.

Papisticus.

Ita prædicant se consulere dignitati operis Missarum, ut hoc pluris fiat.

Euangelicus.

Sed extra usum & sine mandato Dei ita sacramentum hoc spectandum tantum atq; superstitiose uenerandum proposuerunt, in quibus iam dictis abusibus, quantum sit impiæ temeritatis & audaciæ, quis non uidet?

Papisticus.

At porro nostri docent potestatem consecrandi uerum Christi corpus, & in foro penitentiae absoluendi datum esse à Christo solis sacerdotibus, secundum Ecclesiæ ritum ordinatis.

Euangelicus.

- Nostri quidem fatentur sacerdotes esse dispensatores mysteriorum Dei. Ideoq; legitimos cœnæ ministros, Sed ordinatos Christi & Apostolorum ritu atq; etiam ueteris Ecclesiæ: in qua sola impositio manuum usitata erat, sine unctione, & alijs nugis.
1. Cor. 4.
Acto. 13.
1. Tim. 4.
2. Tim. 1.

Papisticus.

At tamen in ordinatione finem potissimum spectandum esse, atq; officium, cui destinantur sacerdotes.

Euang.

Euangelicus.

Recte dicitur. Debent autem constitui ex Dei mandato & regula scripturæ, non ad immolandum, sed ad regendam Ecclesiam, pascendumq; gregem uerbo Domini, & sacramenta administranda.

Papisticus.

De absoluendi potestate quomodo quaeso *Absolutio.*
agendum docentur.

Euangelicus.

Datum quidem est ministerium reconcilia-
tionis ueris pastoribus, ut sua doctrina, hoc
est, Euangelij prædicatione, homines reducen-
do cum Deo in gratiam à peccatis absoluant,
hoc tamen non esse alligatum, nostri docent,
personis, sed uerbo: adeoq; uerbo potius
quàm hominibus esse datum, ut à quocunq;
proferatur gratiæ remissio, certam absolutio-
nem in foro conscientiae adferat.

Papisticus.

Attamen peculiariter Apostolis dicitur:
Quorum remisieritis peccata, remittentur.

Euangelicus.

Verū est, tamē clauēs uniuersæ Ecclesiæ da-
tas esse agnoscunt sancti patres, nominatim

Cyprian.
August.

Cyprianus & Augustinus, quibus alij assentiuntur. Nam remissio peccatorum in Christo, per quęcunq; annuncietur, uera est absolutio.

Papisticus.

Inde consequitur hos, quos nunc uocamus Sacerdotes missarios & horarios non esse ueros sacerdotes.

Euangelicus.

Ita est, Totum enim Papisticum Sacerdotium ad imitationem Leuitici sacerdotij institutum, res est cōmenticia, sine uerbo Dei excogitata.

Papisticus.

Ad quid profuit Leuiticum sacerdotium et sacrificia eius?

Euangelicus.

Respexit in dominum nostrum Iesum Christum & in sacrificium eius, quo uno & solo reconciliati sumus cum Deo patre in cœlis.

Papisticus.

Adhuc ex te audia, quid sentiant uestre fidei doctores, de intēctione cōsecrandi, nostri Parrienses & Louanienses ita scribunt, certū esse sacerdotes, etiamsi mali fuerint, & in peccato mortali, cōsecrare uerū Christi corpus, siquidem illud consecrare intendant: quid tu dicis?

Consecratio.

Euang.

Euangelicus.

Est plane absurdū Sacerdotes potestate papistica pręditos fingere, ut quoties placuerit consecrare illis liceat, propter nummum, & eius deuotionem, Imo etiam pręter Christi institutum. Subest enim promissio mandato, cui annexa est.

Papisticus.

Vis fortassis Domine mi inde concludere ipsos Christi corpus non habere, nisi secundum regulam ab ipso Christo positam, cœnam celebrent?

Euangelicus.

Ita sanę nostri constituunt, friuolam scilicet, & nihili esse consecrationem, ubi sacerdos sibi soli, seorsum ab alijs consecrare audet, Neq; enim magicę incantationis uerba sunt. Hoc est corpus meum, sed promissionem continent, actioni à Christo institutę seruientem.

Papisticus.

Ergo flatum & sussurrum nostrorum Sacerdotum in consecratione non approbant?

Euangelicus.

Imò dicunt hanc consecrationem tum Baptismi, tum Missę à magicis incantationibus

nihil omnino differre, flatu enim & suffurris, uel non intellectis uocibus, conficere se putant mysteria, quasi demurmurari uerbum suum uoluerit Christus ad mysteriorum peractionem, ac non potius clara uoce pronounciari.

Papisticus.

Vnde illud probare potes?

Euangelicus.

Ex contextu constat: Accipite, manducate: Hoc est corpus meum. Vnde constat perperam fieri, quod leui suffurro uerba demurmuratur, cum palam clara uoce pronounciari debeant. Qua ratione Augustinus consecrationis uerbum appellat, uerbum fidei quod prædicatur.

Homi. in
Ioan. 30.

Papisticus.

Ergo non obscuris uerbis, sed claris usus, uirtus & natura Baptismi & Eucharistiæ expressi debet:

Euangelicus.

Ita sane. Christus enim in cœna non misit super panem, sed disertis uerbis Apostolos alloquitur, dum promissionem recitat, & mandatum adiungit, ut communis inter fideles confessio edatur. A uestris sacerdotibus
nunc

nunc loco prædicationis areant exorcismi, magicis artibus, quàm sacramentis aptiores.

Papisticus.

Negatis etiam ut audio, Sacerdotes seu Ecclesie ministros in Christianismo publicis ceremoniis cõsecrandos & Chrismate ungendos.

Euangelicus.

Audi quid dicant nostri. Quòd ad ceremonias legis attinet, manifestum est, eas reuelata Euangelij libertate abrogatas esse. Deinde cùm Christus uerus sacerdos aduenerit, manifestum est etiam Leuiticum & Acheronicum sacerdotium sublatum esse.

Papisticus.

Ergo ceremoniæ legis in consecrandis Sacerdotibus, non debent Ecclesiæ, aut ministris eius tanquam necessariæ obtrudic.

Euangelicus.

Recte sentis.

Papisticus.

Ergo ab aratro ad publicum ministerium Ecclesiæ sine omni consecratione irrumpere licet.

Euangelicus.

Non, Legittima enim uocatio necessaria est, omnibus Ecclesiæ ministris, hi tãdem sunt

consecrandi & declarandi publicis precibus
& impositione manuum, Acto. 13.

Papisticus.

Num Episcoporum consecrationem hoc
tempore requirendam esse suaderis uestris Ec-
clesiæ ministris?

Euangelicus.

Minime. Nam eos, qui petunt ab ipsis con-
secrationem adigunt ad impia iuramenta de
coelibatu, & de abnegatione ueritatis Euange-
licæ, & compellunt ad impia sacrificia Missa-
rum pro uiuis & mortuis.

Papisticus.

Eia ergo quare uestri ministri publicis riti-
bus declarandi sunt?

Euangelicus.

Ne quis irrumpat in Ecclesiasticam functio-
nem illotis manibus ab aratro aut conserina,
Deinde ut his ritibus tam minister, quam mi-
nisterium eius, Ecclesiæ suæ commendetur.
Postremo etiam ut his minister de legitima
sua uocatione in aduersis admoneatur, & in-
becillitati conscientiae suæ medeatur.

Papisticus.

Quid

Quid de elevatione sacramenti in coena di- **Elevatio**
cis: nostri enim eleuant hostiam & calicem in **sacramen-**
tum, & postea mouent dextrorsum: **ti.**

Euangelicus.

At nostri docent hunc ritum leuiticum per
reuelationem Euangelij Christi abrogatum
esse, & coenam dominicam non esse sacrificiū,
& Christum non iam primum offerri in coe-
na dominica, sed corpus & sanguinem eius se-
mel in cruce oblatum, per sacramentum coe-
nae dominicae distribui, audis nostrorum sen-
tentiam:

Papisticus.

Audio quidem haec omnia, sed quid certi
inde colligis?

Euangelicus.

Distribuuntur, inquit, non offeruntur.
Neq; Christus in coena sua, corpus & sangui-
nem suum obtulit, sed postea in cruce offeren-
da, in coena distribuit. Adde etiam quod do-
cent, oblationem semel factam esse, distribu-
tionem autē manendam usq; ad nouissimum
huius seculi diem.

Papisticus.

H 5 Ergo

Ergo res est plane inutilis iuxta uestram
sententiam:

Euangelicus.

Est quidē ritus elevationis in cœna dominica
cultus Dei inutilis, de quo genere cultus, Chri-
stus dicit: Frustra me colunt mandatis homi-
num. Christus enim nec fecit, nec facere iussit.

Papisticus.

Credunt ne predicatorum tui sacerdotem,
etiā si malus fuerit & in peccato mortali, ue-
rum Christi corpus consecrare posse:

Euangelicus.

Huc pertinent patrum sententiæ, cum di-
cūt, sacramēto nihil detrahi, neq; perire quidē
quam de eius uirtute, qualiscunq; sit minister.
Inde constituunt, nihil esse absurdius, quā
relinquere hoc in arbitrio, uel potius libidine
impij ministri, ut Ecclesiam priuet Christi be-
neficio, quoties uisum fuerit.

De Ecclesia.

Euangelicus.

DE Ecclesia & eius autoritate quid que-
ro dicis?

Papisticus

11. Locus
de Eccle-
sia.

Papisticus.

Dico, quemlibet Christianum teneri firmiter credere, unam esse in terris uniuersalem Ecclesiam uisibilem, in fide & moribus errare nō ualentem, cui omnes fideles, in ijs quę sunt fidei & morum obedire astringi. Habes notitiam de Ecclesia sententiam, Tu si quid melius nosti, in medium profer.

Euangelicus.

Ecclesiam uniuersalem esse & fuisse ab initio mundi, & fore usque in finē, confitemur omnes.

Papisticus.

Ecquid ergo uobis nobiscum de hac re controuersie est?

Euangelicus.

De Aspectu, unde agnosci queat, quæstio est. Eum constituimus in uerbo Dei, uel si quis malit, cum Christus eius sit caput, quemadmodum agnoscitur homo ex facie, ita illam in Christo intuendam esse dicimus.

Papisticus.

Vbi hoc scriptum probabis?

Euangelicus.

Math. 24. Vbi erit corpus, illic cōgregabuntur aquilę. Et Ioan. 10. Erit unū ouile & unus pastor.

pastor. Cum ergo non semper emineat, pura uerbi prædicatio, nec semper conspicua sit Christi facies, inde colligimus non semper Ecclesiam oculis hominum subiectam esse.

Papisticus.

Etiam hic cupio ex te audire probationem eius, quod modo dixisti, haud enim credibile nostris uidetur.

Euangelicus.

Id uerum esse, multorum seculorum exempla testantur. Nam Prophetarum tempore sic præualebat multitudo impiorum, ut oppressa esset uera Ecclesia. Sic etiam Christi tempore uideamus absconditum fuisse ab hominibus exiguum Dei gregem, cum impij nomē Ecclesie sibi usurparent. Helias putabat se solum restare ex Ecclesia. Et Paulus prædixit defectionem.

1. Reg. 18.

2. Tessa. 2.

Papisticus.

Ergo plane inuisibilis est Ecclesia.

Euangelicus.

Statuimus uideri Ecclesiam, ubi apparet Christus, ubi uerbum eius auditur, sicut scriptum est Ioan. 10. Oues meæ uocē meam audiunt. Sepulta autem doctrina ueritatis, Ecclesiam simul euenascere ex oculis hominum.

Ioan. 10.

Papisticus

Papisticus.

Quid fatemini hanc Ecclesiam esse?

Euangelicus.

Fatemur cum Paulo hanc Ecclesiam columnam & firmentum ueritatis esse, quia custos est sanæ doctrinæ, eamq; propagat suo ministerio ad posteros, ne intercadat in mūdo. Nā cum sponsa sit Christi, subiectam illi esse parit. Et hæc est eius castitas, non abduci à Christi simplicitate. Ioan. 3. Ephe. 5. 2. Cor. 11. Ioan. 3.
Ephe. 5.
2. Cor. 11.

Papisticus.

Non errat ergo?

Euangelicus.

Non errat, quia Dei ueritatem pro regula sequitur, ab ea si recedit, sponsa esse desinit, & fit adultera.

Papisticus.

Nostri docent ad Ecclesiam spectare, si quid controuersia in scripturis sacris aut dubij oritur, ut definiat & determinet.

Euangelicus.

Fatentur & nostri, si quod inter Ecclesias dissidium exortum sit, hanc constituendæ concordiaë legitimum esse rationem, quæ semper obseruata fuit, ut creant pastores, atq;

ex uerbo Dei definiant, quid sequendum sit.

Papisticus.

Qua autem ratione idem cōuentus fieri debet?

Euangelicus.

Si, ut negotium diuinū est, ita quæretur gloria Dei, facile omnia explicabuntur. Sin propria gloria, propria cōmoda & expectentur, & defendentur, quomodo instaurari ueritas Christiana poterit? quomodo autem quærent gloriam Dei hī, qui inter se expetunt?

Papisticus.

Præterea docent, multa esse credenda, quæ nō sunt expressè ac speciatim tradita in scripturis sacris, quæ tamen per traditionem Ecclesiæ sunt necessario recipienda.

Euangelicus.

Heb. 1. Apostolus ad Heb. 1. inquit, Multifariam multisq; modis, locutus est olim Deus per prophetas, nouissimè locutus est per filium suum dilectum. Doctrinæ uerò Christi qualis fuerit expectatio in populo Israelitico, ostendit uox mulieris Samaritanæ: Messias cū uenerit, annuntiabit nobis omnia. In hac ergo doctrina standum est, in qua scimus perfectum cœlestis sapientiæ complementum inclusum esse.

Papisticus

Papisticus.

Etiā ne idem senserunt ueteres:

Euangelicus.

Ita sanē. Nam & Augustinus iudicat non *August.*
esse necessarium ad salutem quicquid proditum scribitur non est. Quia si cognitu fuisset necessarium, Deus non omisisset. Et Chryso- *Chryso.*
mus dicit: Sicut Christus non à se ipso loqui se testatus est, quia ex lege loquebatur & Prophetis, Ita si quid præter Euangelium sub titulo spiritus obtrudatur, ne credamus.

Papisticus.

Insuper nostri dicunt Papam esse caput Ecclesiæ:

Euangelicus.

Hoc falsum est. Nam Paulus diserte dicit, *Ephes. 1.*
Christum esse caput Ecclesiæ. Sed esse quemdam inspectorem & præsidem constitutum consensu Episcoporum, ferri fortasse nō possit modo, sed utile etiam futurum sit.

Papisticus.

Papam uolunt esse dominum, ut aiunt etiam temporalium.

Euangelicus.

Hoc fieri nequit, ut quatenus Episcopus est, *Matth. 23.*
tempo-

126
temporalis dominus sit. Nam sic dicitur: Prin-
cipes gentium dominantur, uos autē non sic.

Papisticus.

Fuit ne Petrus simul Apostolus & piscator?

Euangelicus.

Vt Papa etiam princeps sit distinctus admi-
nistracionibus, aut Episcopus ut regat rem-
publicam, non tanq̄ Episcopus, sed tanquam
princeps, ita fieri posse uideatur, ut Petrus fuit
piscator & Apostolus. Sed propter magnitu-
dinem gubernationis unus utriq̄ uix suffece-

Matth. 19. rit. Ideoq̄ scriptum est: Ecce reliquimus om-
nia & secuti sumus te.

Papisticus.

De iure excommunicationis docent, pote-
statem excommunicandi esse de iure diuino
immediate à Christo Ecclesie concessam, &
ob id magnopere timendas esse censuras Ec-
clesiasticas.

Euangelicus.

Euangelium docet clauis esse commissio-
nem & autoritatē prædicandi beneficia Chris-
ti, annunciandi Euangelij, ministrandi Sacra-
menta, castigandi eos, qui in manifestis pecca-
tis uiuant, ut audiant se non membra Christi, sed

sed diaboli & damnatos esse, nisi resipiscant.
Item absoluendi poenitentes.

Papisticus.

At nostri asserunt clauium potestatem peculiariter esse Papæ traditam, ut sit dominus & iudex omnium Ecclesiarū, pastorum, Episcoporum, regum deniq; orbis terrarum in secularibus & spiritualibus negocijs, qui uult etiam omnes Episcopos a se ius accipere exercendi muneris sui, annectit ad clauis licentiā condendi traditiones humanas, instituendi nouos cultus diuinos.

Euangelicus.

Sed hæc omnia sceleratè impia sunt. Sic solet Papa per excommunicationes terrenas ditiones acquirere, reges stabilire & euertere. Euangelium non docet esse clauis, potestatem condendi traditiones humanas, occupandi regna & imperia terrena, excommunicatione abutendi ad quæstum & incrementa dominationis & similis tyrannidis instrumenta.

Papisticus.

Vt autem uestri prædicatores docent de **Excōmunicatio.**
excommunicatione?

Euangelicus.

I Quema

Quemadmodum Ecclesiæ commissam esse excommunicandi potestatem docent, ita etiam rite utendi præfixam esse rationem:

Papisticus.

Quæ est illa ratio, dic mihi quæso?

Euangelicus.

Primum, ne iudicet, nisi ex ore Domini. Deinde ut ædificationi studeat, non destructioni. Si secus faciat, nota est sententia Gregorij, præuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

Papisticus.

De qua Ecclesia loqueris?

Euangelicus.

De externa Ecclesiæ facie. Nam uera Ecclesia, sicut Christi spiritu gubernatur, ita nunquam à regula uerbi ipsius in iudicando recedet.

Papisticus.

Sed sæpe contingit, ut qui ordinaria potestate funguntur in Ecclesia, tyrannidem pro legitimo iudicio exercent, quod hic faciendum suades?

Euangelicus.

Hic tenenda est diligenter illa distinctio. Aliàs frustra diceret Christus Apostolis: Ex Synagogis suis uos eiciet. Non est igitur timens

timendum, ne ab eo cœtu excommunicemur,
 à quo & Deus, & ipsius ueritas exulat.

Papisticus.

De excommunicatione Papæ loqueris?

Euangelicus.

Ita, Verum non tantum magnopere timen-
 dum, sed præcipuo etiam studio cauendum
 est, ne ab Ecclesia excommunicemur, quæ uni-
 tatis suæ uinculum habet, puram Dei doctri-
 nam. Non enim est salus extra eius commu-
 nicationem. Esai. 2. Iohel. 2. Ezech. 13.

Esaiæ. 2.

Iohel. 2.

Ezech. 13.

Papisticus.

Quid tandem de Ecclesia concluditis, ean-
 dem ne uisibilem esse creditis?

Euangelicus.

Est quidem Ecclesia Christi conspicua, sed
 fidelibus. Dominus enim Iesus ciuitatem suã
 in monte constituit, unde conspici clare ab ijs
 omnibus possit, qui quidem uidendi, quæ Dei
 sunt oculos habent.

Papisticus.

Ergo non omnibus conspicua est?

Euangelicus.

Recte dicis. Sunt enim qui oculos habent
 ac uident, & uidentes tamen uidere quæ Dei
 sunt,

sunt, non possunt, quia nec Deum oculis fidei uiderunt.

Papisticus.

Attamen regenerationem spiritus, & fidem Christi, in se quidem uidere homini in hoc seculo non licet.

Euangelicus.

Verum est, A fructibus tamen filij Dei omnem arborem bonam cognoscunt.

Papisticus.

Qui igitur cœtus hominum pro Ecclesia Christi habendi sunt.

Euangelicus.

Quicumque hominum cœtus nomen Christi confitentur doctrinamque Euangelij & Sacramentorum atque uniuersæ disciplinæ Christi iuxta institutum domini synceram habent & exercent, atque complectuntur charitate Christi, solidaque communiōne Christi cunctas & Ecclesias, & Ecclesiarum quarumlibet ministros & cæteros homines, quicumque cum ipsis in his quæ dominus tradidit, consentiunt, hæc omnino Ecclesiæ Christi nobis habendæ sunt.

De Concilijs.

Papisticus.

Nostri scribunt & docent, Concilium generale legitime congregatum, uniuersalem repræsentans Ecclesiam, in fidei & morum determinationibus errare non posse: 12. Locus de Concilijs.

Euangelicus.

Christus promittit, se fore in medio eorum, qui fuerint cōgregati, sed in nomine suo, Mat. 18. Ergo non quibuslibet concilijs indifferenter habenda est fides, sed illis demum, quæ congregata fuisse in nomine Christi constabit.

Papisticus.

Est ergo concilium in Christi nomine non congregatum:

Euangelicus.

Est, & hoc futurum denunciarunt Apostoli, 2. Pet. 2. Quemadmodū fuerint in ueteri populo Pseudoprophetae, ita in uobis erunt falsi doctores Item clamant Prophetæ. Jerem. 6. Esai. 50. Ezech. 12. A Prophetâ usq; ad sacerdotem, quisq; sequitur mendacium. Item speculatores eius cæci omnes, pastores nihil intelligunt. Item, Coniuratio Prophetarum in

medio eius, sicut leonū rapiendum prædam.
Sacerdotes eius uiolauerunt legem, blasphema-
mauerunt sancta.

Papisticus.

Quid inde colligis & concludis?

Euangelicus.

Cum huic malo obnoxia fuerit Ecclesia
Israelitica, quæ uera erat Ecclesia Dei, cur nõ
idem nobis contingere possit?

Papisticus.

Vt aut̄ consulis, quo effugiamus periculū,
ne falsam doctrinam pro uera suscipiamus?

Euangelicus.

Sic ergo cõstituimus consiliū, quod in Chri-
sti nomine congregatū est gubernari à spiritu
sancto, & eius directione duci in ueritatē. Quo-
bus aut̄ non præsideat Christus ea regi proprio
sensu, & ita nihil posse, quàm errare, & in erro-
rem ducere. Et præterea constituimus, quædã
sic regi Dei spiritu in initio, ut postea obrepat
carnis studium, quo à ueritate deflectant.

Papisticus.

Fatemiñi ergo iuxta saluatoris promissio-
nem, Matth. 18. In congregatione, quæ fit in
nomine Christi, adesse Christum?

Euang.

Euangelicus.

Fatemur, sed nemini damus potestatem, contra scripturas quicquam statuendi in Ecclesia Dei, neminem recipimus, qui uenit in nomine proprio, Ioan. 5. & qui à seipso, & Ioan. 5. non ex patre loquitur.

Papisticus.

An unquam concilia errasse dicitis?

Euangelicus.

Sæpe errauerunt. Homines ubiq; homines etiã in cõcilijis. Deinde illud retinendũ est, qd etiã D. Augustinus sensit. quicquid homines, quantumuis docti & sancti, singuli seorsim, uel coniunctim uniuersi statuerint, tamẽ non ideo uerũ credi debere, quod ab ipsis ita statutum sit, sed quia quod statuerint, certis etiam scripturis, atq; rationibus comprobauerunt.

Papisticus.

Da mihi exemplum concilia etiam generalia errare posse?

Euangelicus.

Apostolica doctrina uult Episcopum esse unius uxoris maritũ. Est concilium quod Episcopis usum sacri connubij interdixit. Cyprianus in concilio quodam, ubi confidebant 86.

Episcopi de baptismo hæreticorum male docuit, errauerunt cum eo plerique omnes Africæ, Numidiæ & Mauritanie Episcopi. Extrac & lapsus synodi omnium maxime Chalcedonensis.

Papisticus.

Vt autem probabis ex scriptura sacra hominum tam doctorum quam sanctorum cœtum posse errare, hallucinari & labi.

Euangelicus.

Roma 3. Ad Roma. 3. inquit Paulus: Deus unus uerax est, omnis autem homo mendax. 1. Cor. 2. Animalis homo non percipit quæ Dei sunt, nec potest quidem ea capere. Stulticia enim ei est. Spiritus uero diiudicat omnia, Spiritus enim omnia perscrutatur, etiam profunda Dei. Constat huiusmodi & illud, Christianos quicumque in terra adhuc à domino peregrinantur, sicut peccatum, ita & errorem habere, eorum subinde hallucinari & labi.

Papisticus.

Habes ne exempla sacre scripturæ, sanctos iudicio fidei recte iudicare. carnis non item.

Euangelicus.

Math. 16. Habeo, quæ tibi dicam. Matth. 16. Petrus eodem

eodem prope tempore, reuelatione patris ac
 confessione Christi beatus, & sensu studioq;
 carnis miser, Christiq; aduersarius erat.

Papisticus.

Verum est hoc quidem, quid tu autem in-
 de colligis?

Euangelicus.

Sicut clauiger regni coelorum atq; minister
 Christi sapiens ex diuina reuelatione consti-
 tuebatur, ita humana ratione dum sapiens esse
 uult, ut Satan à domino, utpote qui ei scanda-
 lo esset, repellebatur, sed audi dicam tibi ad-
 huc unum:

Papisticus.

Dic quæso, & si plura habes, audiam om-
 nia lubentissime.

Euangelicus.

At Galat. 2. Petrus & Barnabas, & Iudæi Galat. 2.
 pleriq; omnes qui erant in Ecclesia Antioche-
 na, dum libertatem Euangelij dissimulant, ue-
 riti offensionem indignam fratrum, qui à Ia-
 cobo uenerant, non recto pede ad ueritatem
 Euangelij ambulabant, quem errorem Pau-
 lus, reprehensio palàm Petro, correxit.

Papisticus.

Mirum sane est etiam pios errare, quod nobis haecenus incredibile uisum est.

Euangelicus.

Ideo Spiritus sanctus in sacrae scripturae monumentis extare uoluit, ut inde nos discerimus quod D. Petro, quod Barnabae, principis inter Apostolos, quodque ceteris prius uirtu rā multis accidit, ut non recto pede ad ueritatem Euangelij ambularent, & necessario corrigenda admitterent, id ipsum etiam alijs omnibus, quocumque fastigio in Ecclesia collocentur, quibuscunque titulis insigniantur, accidere posse, nec tantum cum soli sunt, sed etiam quando cōiuncti.

Papisticus.

Ergo nulla prorsus concilia admittitis, sed omnia contemnitis?

Euangelicus.

Minime, approbamus quae uere sunt concilia, sed Deum supra concilium statuimus. Deinde dicimus concilio non licere citra scripturae suffragia quicquam imponere Ecclesiae.

Papisticus.

Licet ne Christianis spiritum conciliorum iudicare?

Euangelicus.

Licet,

Licet, Ioannes enim 1. cap. 4. iubet probare spiritus, num ex Deo sint. Nam Spiritū sanctum, a sunt nostri, concilij autorē esse. Quam autē probandorum spirituum regulam habebimus, præter uerbum Dei: Hoc cum sit certum, uerum, purgatum septuplum, & lucerna in loco obscuro, Lydius nobis lapis erit ad probandas omnium hominum doctrinas.

Papisticus.

Debent ergo ut audio concilia conuenire cum sacris literis:

Euangelicus.

Ita sane, Nam si Spiritus sanctus concilia moderatur, atq; ille idem ueritatis spiritus, Apostolos omnem ueritatem docuit, Apostoli prædicarunt & nobis tradiderunt, necesse est, ut constitutiones conciliorum cum Christi & Apostolorum doctrina, hoc est, sacris literis conueniant.

Papisticus.

Necq; etiam creditis Papam summum esse pontificē iure diuino in Ecclesia militante, cui omnes Christiani parere tenentur, qui quidem potestatem habet indulgentias conferendi:

Euangelicus.

Minime

Ephe. 1.
Coloff. 1.

Minime credimus, Sæpe enim de Christo uniuersali capite meminit scriptura, de Papa nusquam Ephē. 1. 4. 5. Colof. 1. & 2. Honorem & nomen capitis soli Christo relinquunt.

Papisticus.

Non alia ut audio scripta admittitis in uetris Ecclesijs, quàm scripta ueteris & noui testamenti?

Euangelicus.

Ita, Nam Deus omnia quorum cognitio aliquid momenti adferat ad pietatem & salutem nostram abunde in sacris scripturis tradidit, Scriptura enim sacra utilis est ad docendum quæ uera sunt, ad confutandum quæ falsa, ad corrigendum quæ praua, ad instituendum quæ recta sunt.

Papisticus.

Sed nostri dicunt scripturam sacram sic obscuram esse, ut humana scientia illustrari sic necesse, quid uos dicitis?

Euangelicus.

Psal. 19.

Nos contra dicimus blasphemiam esse horrendam in Spiritum sanctum, ita de sacra scriptura temerè iudicare. Psalm. enim 19. canit. doctrina Domini simplex est, & animam restituit,

tuit, testimonium domini solidum est, sapientes reddit etiam rudes. Præceptum domini purum illuminat oculos. Psalm. 119. Lucerna est pedibus meis uerbum tuum, & lux semitis meis. psal. 119.

Papisticus .

Quid inde certi colligitis?

Euangelicus.

Cum per sacrarum scripturarum testimonia, cætera in religione comprobari omnia & demonstrari necessum est, ipsa sint omnium quæ de religione præcipi possunt, certissima & clarissima oportet. Deinde adeo claram, lucidam & explicatam scripturam sacram esse colligimus, in præceptis quæ ad salutem necessaria sunt, ut nemo quamuis cætera rudis hæc non facile percipere possit, siquidẽ Christo uere & credat & uiuere cupiat.

Papisticus .

Quid autem sentiunt de sanctis patribus, num illos plane reiiciunt?

Euangelicus.

Minime, manifestum enim est Sanctos patres nec aliquid magis fide dignum in Ecclesia, quam scripturas sacras iudicasse, & sicut fecit

fecit dominus, sicut fecerunt Apostoli, ita etiam constat Sanctos patres, ad legem, ad Prophetarum & Apostolorum scripta semper remisisse oēs, quos in doctrina religionis instituendos susceperunt.

Papisticus.

Vos etiam dicitis Apostolos doctrinam pietatis perfectam tradidisse, hoc si ita est, sequitur in Ecclesijs nihil esse legendum quam sacras scripturas?

Euangelicus.

Verum est, & pie ita sentiunt, nempe doctrinam religionis nostræ à Christo domino Apostolis perfectam esse traditā, cui nec addi, nec quicquam nec detrahi, & in qua nihil immutari possit: & Apostolos, quam acceperunt, perfectam item tradidisse Ecclesijs, quas instituerunt. Ideo nullus iam extat liber alius quam sacrarum scripturarum, ex quo certo cognosci possit, quid uel Christus dominus Apostolis uel Apostoli Ecclesijs tradiderint, & ex quo doctrina pietatis omnis desumenda est, & conseruanda.

Papisticus.

Attamen ueteres aliquot canones receperunt, quas adhuc seruamus?

Euang.

Euangelicus.

Eft ut dicis, fed illos receperunt, qui fcilicet ex ipsis diuinis fcripturis omnino & clare defumpti funt uel diferte in illis traditi, ut ad uerbum preffi aut certe euidenter ex illis concludi. Cetera non aliter ab Ecclefia Dei admiffa funt, quæ ut apud ecclefias, & fingulos Chriftianos tantum ualeant, quantum autores eorum ex diuinis fcripturis & rationibus probabilibus perfuaserint, ut D. Auguftinus recte docet

Papifticus.

Ergo extra diuinam fcripturam nemini licet aliquid præcipere aut ftatuere?

Euangelicus.

Bene dicis, Nullis enim Epifcopis uel fingulis, uel uniuersis, quantumuis magna illi excellent uel dignitate uel opulentia fpiritus licet præcipere, aut ftatuere aliquid, quod non antea in Ecclefia traditum fit à Chrifto ipfo & Apoftolis, adeoque fingulorum & uniuersorum eft ex fcripturis omnia fua proferre & confirmare.

Papifticus.

Vt tandem locum de Ecclefia concludis?

Euangelicus.

Ecclefia Chriftri folo uerbo & fpiritu Dei nititur

nititur, autoritate uerbi non patrum nititur.
 Vbicunq; enim duo uel tres in nomine Christi
 Matth. 18. isti conuenerint, Matth. 18. promisit dominus
 ipse medium se inter hos futurum.

Papisticus.

Vera huius Ecclesiae Christi membra ex te
 audire cupio?

Euangelicus.

Quicumq; scilicet renati uiuunt in Christo,
 & deinceps cum adulti sunt, religiose uerbum
 Dei audiunt, credunt, fidemq; suam in Eccle-
 sia confitentur, Christo & Ecclesiae sese addi-
 cunt, sacros conuentus adeunt, religiosis actio-
 nibus student omnibus, seseq; dedunt uniuersae
 disciplinae Christi, & comunicant in Chri-
 sto cum omnibus eandem fidem & religio-
 nem recte profitentibus.

Papisticus.

Qui sunt ueri Ecclesiae ministri?

Euangelicus.

Nimirum qui pure administrant, quae Christi
 praecepit.

Papisticus.

Sunt ne pares in ministerio Ecclesiae?

Euangelicus.

Non,

Non alij sunt fideles, qui ædificationem fidei in Christo toto corde quærunt, & conantur extruere. Alij infideles, qui sua quærunt, quæ Iesu Christi sunt in ministerio nõ spectat.

Papisticus.

Possunt ne hi, qui Ecclesiam Christi repræsentant iudicare & statuere?

Euangelicus.

Possunt quidem, sed iudicando & statuendo uerbum Dei sequi debent. Omnis enim autoritas, & singulorum ministeriorum Ecclesiæ & conciliorum, tam plenariorum quàm prouincialium, adeoq; uniuersæ Ecclesiæ Christi, uerbo & spiritu Dei nititur.

De Traditionibus

humanis.

Papisticus.

R Eferam tibi porro nostrorum sententiam de traditionibus seu constitutionibus humanis, in qua scio uos nobiscum non conuenire.

13. Locus de traditionibus humanis.

Euangelicus.

K

Verum

Verū est. Nam uos maiora huiusmodi traditionibus attribuitis, quā sacra scriptura.

Papisticus.

Nostri docent constitutiones Ecclesiasticas uere obligare in foro conscientie, etiam omni scandalo secluso.

Euangelicus.

Quæ sunt illæ constitutiones?

Papisticus.

Ieiunium, delectus ciborum, abstinentia à carnibus, uestitus, coniugij interdictio, ordo sacer, Imagines, & tituli sancti, supplicationes, alixq̃ multæ.

Euangelicus.

Sed Euangelium prohibet institui cultus diuinos, sine uerbo & mandato Dei.

Papisticus.

At nostri uehementer urgent hoc, nempe opera sine uerbo & mandato Dei, electa ab hominibus, esse singularem & sanctū cultum illius, pronunciant hanc esse Christianismi perfectionem, & transgressores traditionum suarum perpetuis supplicijs addicunt.

Euangelicus.

Sed est ingens impietas & horribile peccatum,

tum, audacia & temeritas opus aliquod comminiscendi & Deo prestituendi, quod ille non possit improbare & alligare benignitatem & gratiam ipsius ad tale opus uoluntarium.

Papisticus.

Sentiunt ac docent huiusmodi opera esse meritoria & satisfactoria pro peccatis.

Euangelicus.

Aduersus errores hos clamat Spiritus sanctus: Frustra colunt me mandatis hominum. Deus enim non uult, ut nos cultura diuinum instituiamus, aut exerceamus, aut alijs proponamus, absq; uerbo & mandato ipsius.

Papisticus.

Sed est tamen præclara res & pulchra species ordinationum & constitutionum Ecclesiasticarum.

Euangelicus.

Verum est, sed hoc quoq; certum est, Deum non posse pati, nec uelle, ut homines quasi in ditionem ipsius inuadant & regnum ipsius occupent. Ipse solus sibi condere cultus suos uult. Non uult, ut uerbum ipsius intueri & spectare delinimus, & sequamur opinionum propriarum commenta, unde maximi errores existere solent.

Papisticus.

Est Canon, qui pontificū constitutiones æquat
Euangelijs, nec Euangelia contendit utiliter
retineri, nisi patrum quoque statuta seruentur.

Euangelicus.

Hic Canon, qui patrū constitutiones Euan-
gelio æquat, palam impius est. Nam cur quæ-
so ceu fidei articulum reciperem, quod scrip-

1. Ioan. 4. tura diuinitus inspirata non habet? Deinde iu-
Math. 17. beor probare spiritus num ex Deo sint. Pater
etiam coelestis Ecclesie suæ doctorem, præfe-
cit filium unigenitum dicens: Ipsum audite.
Deut. 18. Posuitque uerba sua in ore eius; Vltor futurus
Ioan. 7. eorū qui huius doctoris doctrinā respuerint,
qui dixit: Mea doctrina non est mea, sed eius,
qui misit me. Est & unus legislator, ut inquit
Iacobus cap. 4. Huic soli uult & pareamus.

Papisticus.

At nostri dicunt, non omnia necessaria sci-
tu ad salutem in canonicis literis esse expressa,
sed Spiritus sanctus subsequutus temporibus
reuelasse multa salutaria patribus nostris.

Euangelicus.

Vnde id probant

Papisticus.

Ioan.

Ioan. 16. Multa habeo uobis dicere, sed nō Ioan. 16.
 potestis modo portare. Item, Qui non audie-
 rit Ecclesiam, sit sicut ethnicus. Ergo Papa po-
 test cōstitutiones facere, necessarias ad salutē.

Euangelicus.

Hęc uerba Ioan. 16. non stabiliunt cōstitutio Ioan. 16.
 nes humanas, Promissionem enim suam Deus
 impleuit in die pentecostes, quādo misso spī-
 tu ueritatis, duxit discipulos in omnem uerita-
 tē, quā ante hoc tempus portare nō poterant.

Papisticus.

Audiam te porrō hac de re. Nam nostri nō
 mis acriter hunc articulum urgent.

Euangelicus.

In Euangelio omnia scripta sunt, quæ ad uī-
 ram Christianam pertinent, & in canonicis li-
 bris satis superq; continentur, quæ ad salutem
 scitu necessaria sunt. Christus enim est æterna
 patris sapientia, uia, lux & ueritas, quem fir-
 miter credimus, & uoluisse & dedisse Ecclesiæ
 suæ doctrinam non mutilā & mancam aut in-
 stabilē, sed solidā, perfectā & immutabilē, cui
 nō opus sit, quicq; addere uelut supplementū.

Papisticus.

Habes ne huius testimonia scripturæ sacræ?

Euangelicus.

2. Timo. 3. Habeo quidem per multa, Apostolus inquit, Omnis scriptura diuinitus inspirata est utilis ad doctrinam &c. Deinde dominus ubiq; obedientia urget. 1. Samuel. 15. Obedientia melior quam uictimæ. Deut. 12. Quod præcipio tibi, hoc obseruabis, ut facias. Non addes Deut. 4. quicquam, nec minues. Deute. 4. Non faciat quisq; quod sibi bonum uidebitur, sed quod præcipio tibi, hoc tantum facito. Iere. 7.

Papisticus.

Vis ergo nullas hominū leges esse seruandas?

Euangelicus.

Minime hoc dico, De ciuilibus enim legibus aut constitutionibus non loquor, scio potestatis secularis leges esse seruandas propter conscientiam, habent enim robur ex iure diuino. De hominum decretis loquor, quibus conscientias obstringere uolunt.

Papisticus.

Ergo constitutiones Episcoporum, quæ conscientiam non diuexant admittis?

Euangelicus.

Sane admitto, quæ ad pacem publicam & uitæ conseruationem tranquillam pertinent, tantum

tantum reñcio leges, quibus uel præcipiunt,
uel uetât sub peccato mortali extra legē Dei.

Papisticus.

Cur ita, age dic mihi quæso. Nam cupio
doceri:

Euangelicus.

Nam solus Christus, uel uerbum in con-
scientia regnare debet, qui solus seruare &
perdere potest. Matth. 10. in cuius manu sunt Matth. 10.
peculiariter animæ.

Papisticus.

At nostri docent humanas constitutiones
multum facere ad iustificationem. Præparant
enim ad facilius obediendum Deo:

Euangelicus.

Nihil est, quod animum ad seruandam Dei
legem queat præparare aut formare, præter
Christi gratia. Cur ergo ad tantam gratiam
nostras quoque paleas iungimus?

Papisticus.

Potes ne hanc tuam sententiam, scriptura
sacra probare:

Euangelicus.

Possim equidē, Nam Apostolus Paulus ad
Gala. 1. Anathema pronunciat uel hominem Galat. 1.

1. cap. 3. uel Angelum, qui aufit aliud Euangelium
 Deut. 12. prædicare. Et ad Corinthios fundamentum
 Matthæi alium nemo potest ponere &c. Si ad legem
 ultimo. Moſi nemo addere debeat, cur adderemus
 Euangelior. Et Chriſtus inquit: Docete omnes
 gentes, ſeruare oïa quæcunq; præcepi uobis.

Papiſticus.

Sequitur inde conſcientias hominum nullis
 conſtitutionibus, aut ullis hominum legibus
 aſtringendas eſſe.

Euangelicus.

Est ſanè ut dicis. Nam D. Paulus nephas eſſe
 pronunciat conſcientias ullis hominum legibus
 obſtringi. In libertate igitur, qua Chriſtus
 Galat. 5. nos liberauit, ſtate, & ne ruruſus iugo ſeruitutis
 Coloff. 2. implicemini. Item, Quid decretis tenemini,
 quaſi uiuentes in mundo &c.

Papiſticus.

Habetis fortassis etiam cauſas aliquot cur
 traditiones hominum non ſunt recipiendæ?

Euangelicus.

Duas tibi præcipuas recenſebo. Violatur
 imprimis ſpirituale Chriſti regnum, & ſuum
 illi ius in animas eripitur, cum hoc uſurpant
 homines, ut ſibi liceat conſcientias, ſuis ipſo-
 rum

rum legibus obstringere. Præterea abominatio est coram Deo, cultum illi fingere, quæ non requirat, uel ab hominibus absq; eius uerbo confictum amplecti, Esai. 29. Matth. 15. Frustra me colunt &c. Esaiæ 29.
Matth. 15.

De Ciborum

delectu.

Papisticus.

Nostri docent etiam, non licere quolibet die, quibuslibet uesci, & necessarium esse dicunt, ut sexta & septima septimanæ quatuor angariæ temporibus, & per quadragesimam ab esu carniū abstineamus, qui secus fecerit, citra diploma pontificium, aut supplices libellos legatorum sedis Romanæ peccabit, male Christianus, Imò impius censebitur.

Euangelicus.

De ciborum delectu habemus Pauli doctrinam Coloss. 2. Nemo uos iudicet in potu aut cibo. Roma. 14. Regnum Dei non est esca & potus. Et Christi uocem, Matth. 15. Quod ingreditur in os non coinquinat hominem. Et Paulus 1. Timo. 4. Ex spiritu sancto prædicat

uenturos impostores, qui diaboli instinctu prohibeant usum ciborum, quos Deus creauit.

Papisticus.

Vos inde facitis liberum quouis die esum carniū, sed apud nos asperius punitur, qui carnem die ueneris gustauerit, quam qui in toto anni cursu assidue scortatus sit.

Euangelicus.

Ideo propter uestras traditiones irrita facitis mandata Dei. Nos ex certo uerbo Dei scimus libere licere creaturis uti, ut est in origine omnium creaturarum, ubi Deus dedit primis parentibus & porro Noe liberum usum creaturarum ad uescendum sine discrimine.

Papisticus.

Leuit. 11. Attamen in lege ueteri, Leuit. 11. & Deut. 14. Deut. 14. ciborum delectus Iudæis sub Mose, præscribitur, ut ipsis non liceret uesci quibuslibet.

Euangelicus.

Facta est distinctio ciborum solis Iudæis, ut essent notæ inter populū Dei & Idolatras gentes. Postea illud discrimē sublatū est. Acto. 10. & reddita est libertas etiam Iudæis sine discrimine, ita tamen, ut cum oratione sumamus, id est, cum inuocatione & gratiarum actione.

Papisticus

Papisticus.

Ergo & Moſen ut audio non auditis, qui
eſt autor discriminis ciborum?

Euangelicus.

Nos Chriſtiani qui iubemur in libertate, in
quam nos Chriſtus adferuit, ſtare, nec ruruſus
iugo ſeruitutis ſubmittere colla, audire debe-
mus, quid Chriſtus magiſter & dominus no-
ſter dixit, Matth. 15. Non quod ingreditur in *Matth. 15.*
os &c. Quæ Chriſti uerba tollunt delectum ci-
borum, ut carnibus uel piſcibus uel ſci licet in
nouo Teſtamento eltra peccatum.

Papisticus.

At noſtri obijciunt Hieronymum & alios
patres:

Euangelicus.

Patres nunquā ea fuerunt cecitate, ut ſibi ma-
gis quā ſcripturis credi uoluerint. Non con-
temnit ergo patres, qui patrem omniū in cœ-
lis glorificare conatur, qui in re conſcientia-
rū Deo magis quā homini obediendum cen-
ſet, non cōtemnit homines, ſed Deum magni-
ficat, hominum atq; angelorum dominum.

Papisticus.

Sed eſt tamen ſcandali ratio habenda:

Euange-

Euangelicus.

Roma. 14. Iuxta Apostoli doctrinam, *Roma. 14.* In firmorum habenda est ratio, ut qui uescitur, non uescentem ne despiciat, & qui non uescitur, uescentem ne iudicet, & non uult fratrem, abusu nostræ libertatis contristari, & cibo per di, pro quo Christus mortuus est.

Papisticus.

An non cibus sanctiores facit?

Euangelicus.

Roma. 14. Minime. Paulus enim ad *Roma. cap. 14.* inquit: Scio, & in conscientia mea certus sum, per fidem meam in Christum, ex quo hæc dici, nullum cibum esse communem, id est, talem qui immundos faciat, nullus cibus est, in quo peccari possit, quod si eo abutor, non cibi, sed mea est culpa. Omnia enim munda sunt mundis. *Titum. 1.*

Papisticus.

Cur ergo Iudæi communes cibos appellabant impuros?

Euangelicus.

Quia Ihs uesci non licebat, Sed Christianis, quoniam hæredes sunt Christi, cuius est terra & plenitudo eius, nihil est impurum, sed omnia pura

pura puris. Titum 1. Hinc dominus ad Pe- Titum 1.
trum: Acto. 16. Quod Deus purificauit, tu Acto. 16.
commune ne dixeris. Gene. 1. Vidit Deus, & Gene. 1.
omnia erant ualde bona.

Papisticus.

Sequitur inde abstinere à carne certis & or-
dinatis diebus non esse opus meritorium.

Euangelicus.

Minime. D. Paulus enim ad Roma. 14. ait, Roma. 14.
Non est regnum Dei cibus. Q. D. neq; per
hæc, neq; alia externa saluaberis, nihil refert
coram Deo, siue pisces, siue carnes edas 1.
Corint. 8. Esca uos non commendat Deo. Et 1. Cor. 8.
Christus dicit: Regnum Dei non uenit cum
obseruatione.

Papisticus.

Sed Diuus Bernhardus ex hoc Pauli loco
ieiunium & ciborum abstinentiam approbat.

Euangelicus.

Quid ille senserit ex hoc loco uideret ipse,
Nostri simpliciter dicunt, nullum externum
opus facere nos Christianos. Nam Christia-
num discimus ab internis, & regnum Dei est
intra nos. Fides iustificat, & quietat consciens-
tias.

Papisti-

Papisticus.

Ergo uobis liberum est quibuslibet uel

Euangelicus.

Est quidem liberum, & scimus in nulla re media nos peccare, tamē charitas nos continet, ne quid insolētius faciamus in fratrem. Sicut enim ueritas Christianos uere liberos facit ab obseruationibus legalibus, ita charitas seruos facit.

Papisticus.

Sed uestri auditores, libertate male intellecta, obijcunt, decere, ut illa libertas de claretur apud alios:

Euangelicus.

Illis respondemus, non opus esse talis fidei ostentatione, si proximo periculum imminet, Nam satis fuerit eam Deo esse notam.

Papisticus.

Potestis igitur citra iacturam abstinere usu uestræ libertatis?

Euangelicus.

Possumus, quia regnū Dei non est in illis rebus positum, sed quæ uel ad erigendum uel ad conseruandum Dei regnum pertinent, nullo modo sunt omittenda, quæcūq; tandem sequantur offensiones.

De Ieiunio.

Papisticus.

Negam etiam ieiunandum certis diebus 19. *Locus*
 sub præcepto, aut ieiuniorum obserua de ieiunio.
 tiones seruandas esse doceris?

Euangelicus.

Vita nostra militiã est teste Iob. 7. assidue Hiob. 7.
 cum carne domestico hoste conflictandum, ne
 crapula saginatus aduersus spiritum præua-
 leat. Cauete uobis, ait Christus, ne grauentur *Luce 21.*
 corda uestra crapula & ebrietate &c. Et D.
 Paulus iubet abijcere opera tenebrarum. *Roma. 13.*

Papisticus.

Ecquid boni inde colligis nõne hic ieiunium
 esse præceptum audis?

Euangelicus.

Hic spiritus sanctus non præscribit ullũ dis-
 em, tantũ dicit, carni curam ne agatis ad con-
 cupiscentias, uolens nos ad profliganda tene-
 brarũ opera, nõ uno aut altero die, sed cõtinue
 abstinere à commestationibus & ebrietatibus.

Papisticus.

Ergo nostrum ieiunium negatis esse Chri-
 stianum,

stianum, cum aliquod horas à cibis abstinemus, & reliquis diebus genio indulgemus amplius, uentrem pro Deo colentes?

Euangelicus.

1. Thessa. 5. Paulus admonet nos nostræ conditionis ad Thessalo. 1. cap. 5. inquit, Nos filij lucis sumus ac filij dici, sobrii sumus. Idque non iubet aliquot duntaxat dieculas, sed totum tempus intelligit, quo corpus peccati circumferimus. Ideo saturum illud & crapulosum ieiunium, quod meriti uice domino uelut exprobratis, ingenue tanquam sordidam hypocrisin reijcimus.

Papisticus.

Cur quæso, age dic mihi rationem?

Euangelicus.

Quia nihil facit ad mortificandam carnem, cum obseruationes ieiuniorum ad exercitia pietatis & refrenandas cupiditates instituantur, non sunt hæc reia miserarum conscientiarum. Vis igitur tibi dicam uerum ieiunium?

Papisticus.

Ex animo audire desidero, siquidem etiam recte ieiunare discam?

Euangelicus.

Esa. 58. Esaias cap. 58. indicat nobis quod nam ieiunium

ieiunium dominus uelit: Nunquid hoc erit ieiunium quod eligam, die ut affligat homo animam suam: &c.

Papisticus.

Vt autem hunc Prophetæ locum ad nostrum institutum refers:

Euangelicus.

Hic audis castigandum quidem corpus esse, parum tamen utilem externam afflictionem. *1. Tim. 4.* Nisi ad mentis ieiunium ordinaueris, id est, ad abstinentiam à prauis affectibus, ab auaritia & immisericordia.

Papisticus.

Posthac quidem ita ieiunabo, si ad hunc modum recte ieiuno:

Euangelicus.

Non est tibi necessarius ciborum delectus, nisi domandæ carnis ratio hoc efflagitârit: abstines enim & paucissime uteris quocunq; cibo, tantum ad naturam sustentandam, carnis item & piscibus uti poteris, quanquam & pisces caro sunt, *Plinio & Apostolo testibus. 1. Cor. 10.*

Papisticus.

Ergo non plane ieiunium, ut audio reijcitis, sed abusum ieiunij:

Euangelicus.

Recte dicis, Ita enim nostri doctores Ecclesiarum docent, nempe uerum ieiunium, & ex fide susceptum oportere suscipi ultronea uoluntate, ueraciter poenitentia, & pio studio supplicandi Deo, non necessitate ulla legis, non consuetudine humana, alioqui non solum, nullius apud Deum haberi momenti, sed esse etiam abominationem.

Esai. 1. 58.

Papisticus.

Sed supra dixisti, si recte memini, hanc uoluntatem ieiunandi, poenitentiam, & studium Deo supplicandi, non posse ullis præceptis, quæ foris adhibeantur, excitari?

Euangelicus.

Verum est, Non enim lege, sed ex auditu Euangelij spiritum Christi accipimus, Galat. 3.

Papisticus.

Negatis etiam, Dominum ipsum Christum, Apostolos, aut etiam post eos sanctos patres uolum diem certum ieiunij lege præscripsisse?

Euangelicus.

Negamus quidem, sed hortari tantum sunt Ecclesiam, & singulos Christianos ad pie ieiunandum, cōsciētij interim nulla lege obstrictis:

Ergo

Ergo docet ministros noui Testamenti diligē-
ter cohortari et inuitare populū ad pia ieiunia

Papisticus.

Qua quæso de causa quadragesimalem ob-
seruationem à priscis patribus institutam esse
dicent:

Euangelicus.

Vt si qui per reliquum anni tempus in ali-
qua grauiora peccata incidissent, aut securius
iuxissent nulla iusta peccatorum suorum pœ-
nitentia tacti, aut aliàs remissius in religione
egissent, quod malum utrumq; quam pluri-
mos inuadere solet, hi isto tempore per cre-
briores & grauiores contiones, atq; religio-
res totius Ecclesiæ supplicationes, tum etiam
per exempla eorum, qui studio pietatis plus
arderent, operibusq; pœnitentiæ illis diebus
seuerius incumberent, ad solidam peccatorū
pœnitentiam, & ad uia pietatis studia exci-
tarentur & accenderentur, quo & ipsi se reli-
giosis ieiunijs atq; præcibus addicerent.

Papisticus.

Hoc quidem ieiunium potest fieri sine di-
scrimine ciborum.

Euangelicus.

Euangelium docet præcio redimentibus
concessum quibuslibet uesci cibus, omnibus ie-
iuniorum diebus, carnibus aut ouis.

Papisticus.

Vnde quæso inoleuit consuetudo non ues-
cendi carnibus quarta & sexta septimanæ?

Euangelicus.

A ueteribus. Veteres enim in plerisque Eccle-
sijs quarta & sexta septimanæ ieiunare con-
sueuerant, quibus diebus nonnulli postea &
sabbatum adiecerunt, Hinc mos inoleuit, non
uescendi his diebus carnibus aut ouis. Veteres
enim in diebus ieiuniorum his cibus abstine-
bant, quanquam non tantum his, sed etiam piscibus, et
omnibus delicatioribus escis, uti etiam uino.

Papisticus.

Etiam ieiunia damnatis, si aliqua fiducia in
ea ponatur apud Deum.

Euangelicus.

Dicimus tale ieiunium, rem esse plane frustra-
neam & ingrati Deo, ut ipse testatus est
Esaie. 58. Quinetiam abominandam, si ali-
qua meriti fiducia in ea apud ipsum ponatur,
Esaie. 1. quod item ipse testatus est. Esai. 1.

Papisticus.

A quis

A quibus inuenta sunt nostra ieiunia, idē
 ex te etiam scire percipio:

Euangelicus.

Innocentius eius nominis primus constituit
 ieiunium sabbati. Gregorius eius nominis sep-
 timus in concilio Romæ habito, Anno M.
 LXXIII Christianis sabbato die carnem
 edere prohibuit. Calistus eius nominis primus
 ieiunium quatuor temporum instituit. Et Te-
 lesphorus eius nominis primus quoque septem
 hebdomades ante Pascha, ieiunium præcepit.
 Montanus leges ieiuniorum primus instituit.

175.

*Eusebius
 est testis.*

Papisticus.

Est ne idem in sacra scriptura institutum &
 præceptum?

Euangelicus.

Augustinus inquit, Ego in Euangelicis &
 Apostolicis literis, totoque instrumento, quod
 appellant nouum Testamentum, animo id re-
 uoluens, uideo præceptum esse ieiunium, qui-
 bus autem diebus non oporteat ieiunare, &
 quibus oporteat præcepto Domini uel Apo-
 stolorum non inuenio definitum &c.

De dierum di-

scrimine.

Papisticus.

16. *Locus de dierum discrimine.* **N**ostri doctores & Ecclesiarum pastores etiam docent dies non esse æquales, quidam sancti, reliqui non item, quid quæso uestri docent?

Euangelicus.

Coloss. 2. Paulus ait ad Coloss. 2. Ne quis iudicet uos in parte diei festi. Ideo cauendum ne animas laqueis mandatorum perdamus, & Iudaizantes contra doctrinam Spiritus sancti, *Galat. 4.* Dies obseruemus, sicut Hebræi diem sabbati & neomeniæ.

Papisticus.

Insuper etiam addunt, qui festis diebus, ab Ecclesia ad feriandū electis, opus aliquod seruile aut manuale confecerit, eū peccare aiunt.

Euangelicus.

Hoc quæso quid est aliud, quàm libertate si dei reiecta, ad infirma & egena elementa conuertī & Christum negare, præsertim quasi necessario illa sint obseruanda ad iusticiam.

Papisticus

Papisticus.

Attamen Hebræi sabbatum obseruare iussi Hebræi sunt.

Euangelicus.

Verum est, sed luce ueniente hæc umbra celsit, ut nemo iam legem statuere & peccatum facere debeat, ubi scriptura nullum facit, libertatem relinquit.

Papisticus.

Cur ergo dies dominicus & alij Apostolorum dies ad feriandum electi sunt? Dies dominicus.

Euangelicus.

Constituti sunt dies aliquot ad feriandum ab operibus manuum, non quod sanctior, aut celebrior sit illa qua convenimus, sed ne inordinata congregatio populi fidem minuat in Christo.

Papisticus.

Qua ergo de causa?

Euangelicus.

Quo commodius audiamus uerbum salutis æternæ, cœnam dominicam peragamus & communibus uotis Ecclesiæ necessitatē Deo proponamus & comprecemur, omnino certi dies constituti sunt, quibus dum agitur res animæ, à familiaribus negotiis supersedeamus.

Papisticus.

Cur ergo in lege de diebus, cibis, uestibus, loco, personis præcepta sunt aut uetita?

Euangelicus.

Ad tempus correctionis imposita erant, iam choruscante Euangelij gratia euauerunt & libertas regnat, qua non amplius statis diebus externisq; operibus iudaice colimus Deum, sed spiritu & ueritate.

Papisticus.

Sed nostri concionatores dicunt graue esse peccatum festos dies Deo non sanctificare: quid quæso hic nostris respondebitis?

Euangelicus.

Et nostri concionatores sæpius admonent populum, quàm graue peccatū sit, eos dies, qui Deo atq; pijs & spiritualibus exercitijs destinati sunt, transigere otio, crapula, ebrietate, luxu, malis foedisq; uoluptatibus, quemadmodū fieri uulgo uidemus, qua impietate hæ calamitates, quas patimur, & quæ grauiora nobis impendent, singulariter prouocantur.

Papisticus.

Quomodo ergo dies festos seu ferias obseruandas esse docent?

Euans

Euangelicus.

Volunt & docent dominicis diebus omnes homines plane uacare domino, & cessare ab omnibus corporalibus operibus & negocijs, à cunctis quoque peregrinationibus non necessarijs & negotiationibus. Quemadmodum Deus in lege sua præcepit, Sex diebus perficiens omne opus suum, & diem dominicum domino totum sanctificent.

Papisticus.

In quem usum:

Euangelicus.

Vt in eo, ex uerbo Dei, in fide & pietate instituantur & instaurentur.

Papisticus.

Volunt ne etiã populũ feriarĩ in festis Apo-*Ferie An*
stolorum, & aliorum sanctorũ per totũ diem: *postolorũ.*

Euangelicus.

Liberum faciunt, docentque populum feriarĩ usque ad finem sacræ concionis, inde cuique ad sua opera consueta redire licebit.

Papisticus.

Qua de causa, apud nos peccatum est non feriarĩ:

Euangelicus.

Quia palam est, bonæ parti populi, feriari à prandio, scandalo esse, eo enim tempore carnalibus ineptiis Deū grauius ferè, quàm alijs diebus offendunt.

Papisticus.

Quid ergo est faciendum illis, qui totos hos dies festos habere uelint?

Euangelicus.

Videant ut eos Deo etiam totos sanctificent, atq; pijs exercitijs religionis transigant, non ijs rebus impendant, quibus ira Dei maxime prouocatur.

De Oratione.

Papisticus.

17. *Locis de oratione.* DE oratione quid docent, num fratris horris, nempe matutina, sexta, tertia, prima, uespertina orandum esse sentiunt, atq; in Ecclesijs Deo consecratis?

Euangelicus.

Euangelium docet orandum esse patrem cœlestem per dominum nostrum Iesum Christum,

stum, spiritu & ueritate ubiq; ut præces non
 sint alligatæ locis, uel enim ingredimur con-
 clauē, & occluso ostio, oramus patrem, qui est
 in occulto, Matth. 6. Vel precamur in omni
 loco. 1. Timo. 2. Totus enim mundus est tem-
 plum Dei. Matth. 6.
1. Tim. 2.

Papisticus.

Da mihi adhuc aliquot sacræ scripturæ tes-
 timonias

Euangelicus.

Psal. 103. Benedic anima mea domino, in Psal. 103.
 omni loco dominationis eius. Ioã. 4. ait Chri- Ioan. 4.
 stus. Veniat hora &c. quando neq; in monte
 hoc. 1. Timo. 2. Volo orare uiros in omni lo- 1. Tim. 2.
 co. Acto. 7. Non is est &c. Acto. 7.

Papisticus.

At multa sunt in templis, quæ deuotionem Ceremo-
 niarum tribuunt, & augent. Ipsa loci maiestas, campa-
 næ baptizatæ, organa, nolæ, cantica, Cærei, les-
 reliquiæ sanctorum, picturæ, imagines, uestes
 consecratæ, sacramentum Eucharistiæ, sacrifi-
 cium altaris, altaria in honorem diuorum con-
 secrata uexilla, supplicationes, ipsa templi un-
 ctura & consecratio, aqua benedicta: &c.

Euangelicus.

Vbi quæso Christus in nouo Testamento hæc omnia sic facienda exigit & præscribit? Imò exigit spiritum & ueritatem, non tantam *Vfus uera* carnalem pompam ceremoniarum, quæ non *rum cere* ad ædificationem, exhortationem & consolati- *moniarum* tionem fiunt, sed ad quæstum.

Papisticus.

Est sanè ut dicis. Nostri enim sacerdotes totos dies consumunt canendo, sacrificando, & murmurando, Psalmos sine intellectu detinent, dant sonum sine mente. Sed hæc sunt sub rosa, ut aiunt, dicta.

Euangelicus.

1. Cor. 14. Quid times? cõitemur hic ueritatem. Apostolus uult quinque uerba mente loqui, ut & alios instituat, potius quàm decem millia uerborum lingua. Clamant præterea sicut olim Iudæi, templū domini, templū domini, *Hiere. 7.* Est & hoc ceremoniarum? negocium planè *Malac. 1.* conductitium, sicut dominus dixit, Malach. 1. Quis est in uobis, qui claudat ostia &c.

Papisticus.

Nunquid aliud desiderant in nostris orationibus, reprehendunt enim multa ne dicam ferre omnia in religione nostra?

Euangelicus.

Reprehendunt nostri concionatores, quod utuntur in oratione uerbis non pijs, & quæ cum sacris literis non conueniunt. *Contra orationes* Ve cum *Brigitæ.* orant remissionem peccatorum propter merita sanctorum, qui abusus in prima Ecclesia plane non fuit, præterea ea orant, quæ orare non debent.

Papisticus.

Cuius quæso autoritate id faciunt, & ad quas orationes populum suum reuocant?

Euangelicus.

D. Paulus ad Rom. 8 inquit. Siquidem hoc ipsum quod oraturi sumus ut oportet, non nouimus, uerum ipse Spiritus intercedit pro nobis gemitibus inenarrabilibus. *Roma. 8.*

Papisticus.

Ecquid inde intelligunt?

Euangelicus.

Quia si ipsi nescimus quid aut quomodo orandū sit, & est oratio proprium opus Spiritus sancti, merito reuocandus est populus ad eas orationes, quæ in sacris literis sunt propositæ, quo discat Deū secundū ipsius uoluntatē orare, & certus sit suam orationem probari.

Papisti-

Papisticus.

Vera sunt quæ dicis, age dic porro quid dicitur
 spliceat illis, in nostris orationibus.

Euangelicus.

Cum uerba pie alloqui & Christianæ orationis trahuntur ad finem impium & illegitimum, ut dum per orationem dominicam, aut uolumus sanguinē sistere, aut lupos arcere, ne oues rapiant. Sicut quidā conantur Psal. 35. detorquere ad uulnera declinanda.

Papisticus.

Est ne peccatum: certe à Monachis hæc sententia esse excogitata, & adhuc clanculum exerceatur ab incantatoribus.

Euangelicus.

Ideo nostri concionatores populum singulari cura monent perquam graue esse peccatum & magnam impietatem, ad tales artes magicas & incantationes uerbo Dei abuti.

Papisticus.

In articulis Parrisiensium & Louaniensium & Louaniensium scribunt & docent orationes ualere ex opere operato.

Euangelicus.

Est abusus maximus cum finis orationis ita peruenit.

peruertitur, cū homines orationum uerba ea opinione recitant, ut hoc ipso recitationis opere gratum quendam cultum Deo & Sanctis præstare uelint, cū non ut præstemus eo opere officiū aliquod Deo, sed ut gratuitū Dei auxiliū, meritis obnoxij periculis & malis imploremus, aut ut non merita beneficia indigni recipiamus, præces ad Deum fundendæ sunt.

Papisticus.

Fortassis non probant, quod à nostris, uerba præcationis dominicæ, angelicæ salutationis, Psalmorum & aliarum præcationum terro numero, & modo recitata, offerantur.

Euangelicus.

Error est maximus & abusus præcandi, qui non solum pugnat cū uerbo Dei, sed iudiciorationis etiam ineptus & ridiculus est, nempe populum orationes suas ita Deo D. Virgini alijsq; sanctis offerre, tanquam acceptum aliū quod obsequium uel munus, quo se putant præclare de Deo & sanctis mereri, peccata sua expiare, beneficia Dei sibi conciliare.

Papisticus.

Ago tibi gratias pro hac tam sana doctrina, qua me recte orare doces, sed nostri doctores

res docent orationem ratione locorum magis esse acceptam Deo.

Euangelicus.

Et hic sane abusus non minore cura reprehendendus & corrigendus est, quod ratione locorum, quorum alia alijs magis sancta existimant, magis commendari orationem Deo, & citius exaudiri uulgo creditur, ut si præces fiant ad certas statuas, aut reliquias sanctorum, aut alia loca, ad quæ peregrinationes religionis ergo suscipiuntur, quæ summa contumelia est gratiæ, & meriti domini nostri Iesu Christi.

Papisticus.

Durus sermo, dic quæso mihi huius rationem?

Euangelicus.

Quia per solum Iesum Christum acceptæ sunt præces nostræ apud Deum, quocumque loco fiant, ut ipse promisit, Ioan. 15. Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis, Ioan. 4. In spiritu & ueritate oportet Deum patrem adorare, Matth. 18. Si duo ex uobis consenserint super terram &c.

Papisticus.

Quid

Quid me ex iam dictis scripturæ sacræ locis docere uis?

Euangelicus.

Ecce Dominus hic promittit fore ut exaudiamur, si in oratione consentiamus, & se medium fore inter nos, & omnia à patre nobis impetraturum, quodcumq; & ubicumq; in ipsius nomine conuenerimus & consenserimus.

Papisticus.

Cur ergo & in Ecclesijs, & in priuatis locis libenter orandum est?

Euangelicus.

Ideo libentius ad templa, & loca publica precatum conuenire decet, & ad orandum religiosius confert, quia eo ad orationem Ecclesijs conuenit, quia ibi ministerio uerbi, alijsq; sacris exercitijs, & ipsosq; una nobiscum orantium cœtu, ad orationem magis excitamur.

Papisticus.

Quid commodi loca priuata habent ad orationem faciendam?

Euangelicus.

Quod in illis præcari licet animo magis attento, & ad Deum plenius sublato. Deinde

M minus

minus incidit in his locis, quod mentem ad alia, quàm quæ aguntur in precibus, auocet.

Papisticus.

Habes ne testimonium scripturæ?

Euangelicus.

Matth. 6. Legimus dominum Iesum plerumque in montibus ac hortis orasse, sicut & nos iussit patrem occluso cubiculo orare in secreto, Matth. 6. Ut enim exaudiatur oratio nostra per se nullus locus quicquam præ alio præstat. Sed præcationis efficaciam tota nititur Christi merito, & interpellatione eius pro nobis, ac fide certarum promissionum Dei, in quibus animus credens meritum Christi & intercessionem apprehendit.

Papisticus.

Quid de reliquo ceremoniarum numero dicitis, de aqua benedicta, de consecratione lignorum, herbarum &c.

Euangelicus.

Cur quæso quæris? Sicut enim hæc omnia et his simillima gerris siculis uaniora, & anilia deliramenta, quæ tractantur ex mera ignorantia scripturarum, & pars earum ex ueteri Testamento producta, & abolita per Christum, modo uelimus Iudaismum totum reducere.

De Confirmatio^{ne}

ne, & Vnctione.

Papisticus.

Creditis ne uos Euangelici Confirmatio^{is}. *Locus*
nem & Vnctionem extremam duo esse *de cōfirma*
Sacramenta à Christo instituta, per quæ datur *tionem et un*
gratia spiritus sancti? *ctione.*

Euangelicus.

Minime hæc pro Sacramentis admittimus,
non enim habent testimonium scripturæ, neque
promissionem annexam.

Papisticus.

Attamen legimus Apostolos impositione
manuum, uisibiles spiritus gratias contulisse? *Acto. 19.*

Euangelicus.

Verum est, sed hoc fuit temporale donum,
sicut experientia demonstrat, Imo statim post
mortem Apostolorum desijt, sicut uetustissi-
mi scriptores testantur.

Papisticus.

Sed tamen manuum impositio mansit? *Impositio*
manuum.

Euangelicus.

M 2 Fatemur

Fatemur quidem Ceremoniam imponendi manus retentam à successoribus fuisse, cum fidei dei suæ confessionem ederent adulescentes, sed non hoc fine, ut Sacramentum haberetur à Christo institutum. Nam Augustinus nihil aliud esse affirmat, quàm orationem.

Papisticus.

Vt autem à ueteribus inde confirmationem usurpatam esse docent?

Euangelicus.

Dicunt perpetuum morem in Ecclesia fuisse, ut ubi pueri ad usum rationis peruenissent, fidem suam ipsi in Ecclesia profiterentur.

Papisticus.

Vt autem hic mos in ueteri, & in nouo Testamento obseruatus est ex instituto Dei?

Euangelicus.

Id tibi dicam paucis, nempe ut qui prima infantia recepti essent in gratiã domini, apud ueteres per circumcisionem, in nouo populo per baptisma, ubi primum acceptum hoc Dei beneficium cognouissent, & fidem in Deum solidam concepissent, ipsi fidem suam in Ecclesia profiterentur, & se ipsi obedientiæ Dei, atq; Ecclesiæ addicerent.

Papisticus

Papisticus.

Non solebant sollemniter ab Ecclesia confirmari in religione ad hanc confessionem fidei, & obedientiæ in Ecclesia professionem:

Euangelicus.

Sane quidem, per orationem & aliquod diuinae corroborationis Symbolum, quod sub Mose certis sacrificijs constabat, & oblationibus. Florente Euangelio, impositione manuum & communiõne Cœnæ domini.

Papisticus.

Quid tum porro agendum cū pueris, quando fidem suam, & obedientiam coram Ecclesia sollemniter profitentur?

Euangelicus.

Resat, ut Ecclesia pro eis preces sollemniter fundat, & incrementa eis oret Spiritus sancti, ut in fide Christi, & obedientia Ecclesiæ, eos ipse confirmare, conseruare, atq; in omnem ueritatem perpetuo inducere uelit.

Papisticus.

Sed nostrinon ita tractant confirmationem, fortassis ea in abusum etiam uenit, sicut ple-ræq; aliæ multæ ceremoniæ, age dic quid tum fieri soleat:

Euangelicus.

Cumq; huiusmodi oratio facta in nomine Christi, & fiducia promissionum eius, nō possit non efficax esse, ad ministerium Ecclesie pertinet, eos pro quibus Ecclesia orauit, confirmatione Spiritus sancti corroborare, Ad hanc itaq; ueteres, Christi & Apostolorum exemplum imitati Symbolum adhibuerunt impositionis manuum.

Papisticus.

At hoc ministerium confirmationis apud nos peculiare opus est Suffraganei, & peractum est uix semel in anno, & non ita ut dixisti administratum.

Euangelicus.

Hæc confirmatio teste Hieronymo nō ideo propria, seu suffraganeorum quondam Episcoporum functio fuit, quod alijs eadem administrare non liceret, cum Baptismū sacramentum longe præstantius, uulgares etiam ministri, Imò quilibet Christianus, si ordinarij ministri deessent, administrare possit.

Papisticus.

Qua de causa Episcopis peculiariter commendata fuit:

Euang

Euangelicus.

Vt Episcopi singularum Ecclesiarum, quæ cuiq; creditæ essent, certiores affequerentur noticiam, & curâ magis salutarem gererent, dum ipsi singulis annis cognoscerent, qua fide & diligentia pastores cum reliquos, tum præcipue pueritiam Christi instituerent.

Papisticus,

A quibus tandem confirmationem peragendam esse dicunt?

Euangelicus.

Vel à Suffraganeo, uel Decano cum uisitoribus & parrochis singularium Ecclesiarum in templo & loco, unde cõfessio & professio puerorum, & reliqua, quæ eum illis agenda sunt, à tota Ecclesia clare exaudiri, & intelligi possint.

Papisticus.

Non debet ergo differri hoc inspectionis & confirmationis munus?

Euangelicus.

Vltra annum differri sine graui Ecclesiarum incommodo, & religionis periculo non potest, si nequit perferri per unum, utendum opera plurium.

Papisticus.

Nonne prius sunt diligenter exercendi pueri per ministros & seniores cuiusq; Ecclesiæ?

Euangelicus.

Sunt quidem in Ecclesijs & domi instruendi & imbuendi, in ijs, quæ religionis sunt, nempe in Catechismo, ut possint ad formam Catechismi præscriptam respondere.

Papisticus.

Docent ne etiam uestri concionatores oleum in confirmatione adhibendum esse?

Euangelicus.

Non, quia hoc signo supersticiosissime abusi sunt uestri, & apud Christianos non tam signa & umbræ spiritualium rerum, quàm res & ueritas spectari & ualere debet, satis fuerit in ista actione symbolum impositionis manus, quod & Apostolis atq; antiquioribus patribus satis fuit.

De Vnctione.

Papisticus.

19. *Locus de unctio-
ne.* **D**E extrema unctione, quid quæso sentiant Theologi uestri?

Euangelicus.

Extrema

Extrema unctio fuit Symbolum temporali
 doni, quod scimus non diu post Apostolos
 durasse. Apostoli ungebant in nomine domi-
 ni eos, quibus uim Spiritus sancti præsentem,
 in dono sanationis exhibebant. Hoc fieri ius-
 bet D. Iacobus cap. 5.

Iacob. 5.

Papisticus.

Sed nostri Theologi ita dicunt. Confirma-
 tionem & extremam unctionem sacramenta
 esse à Christo instituta, sed non ut duo præce-
 dentia ad salutem necessaria, ex contemptu ta-
 men illa omittere mortale peccatum est, quid
 tu respondes?

Euangelicus.

Vnde probant hoc uerum esse?

Papisticus.

Ex Epistola diui Iacobi cap. 5. qui ita ait, Iacob. 5.
 Infirmatur quis? accersat presbyteros Eccle-
 siæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in
 nomine Domini.

Euangelicus.

Sed statim subiungit, Et obsecratio fidei
 saluum reddet laborantem, & eriget eum do-
 minus. Hic adscribit Apostolus impetratio-
 nem & salutem orationi fidei, non unctioni

M 5 nec

nec oleo, ut oleum uestrorum pontificorum hic patrociniū habere non possit.

Papisticus.

Ad quid autem opus fuit addere oleum, si nihil iuuat laborantem?

Euangelicus.

Mos fuit apud istas gentes oleo corpus ungeri, quod & Christus discipulis præcepit, & oleum ad multas infirmitates salubre est pharumacum. Nos etiam olei seu unctionis nomine omne officium charitatis intelligimus, quod infirmis impendi potest.

Papisticus.

Cur addit, accersat presbyteros Ecclesiæ, quam hic habetis glossam?

Euangelicus.

Nos dicimus presbyteros eos esse in Ecclesia, qui & autoritate & prudentia cæteros antecellunt, uitæ sanctitate ac morum innocentia cæteris præficiuntur.

Papisticus.

Si non est sacramentū iuxta uestram sententiam, quid eum quæso est extrema unctio?

Euangelicus.

Nostri dicunt humanum ac ciuile officium esse.

esse. Ungebant Apostoli nonnunquam egros, & bene ceperunt habere, qui sinisterius paulo ante ualebant. Marc. 10. Hoc & perpetuo seruandum esse monet D. Iacobus cap. 5. Marc. 10.
Iacob. 5.

Papisticus.

Quomodo quaeso hoc seruandum dicitis?

Euangelicus.

Inuisere scilicet aegrotos, ubi si usus postulet, aut aegritudo ferat, qui profectiore iam sunt aetate, malum debeant attrectare, ungeret, ac Deum ut liberet, orare, Habent ne insuper alias probationes, extremam unctionem esse sacramentum?

Papisticus.

An non haec satis sufficiens uobis uidetur, accedit praeterea ueteris usus et authoritas, deinde consuetudo quae iam pro lege recepta est.

Euangelicus.

Scitis Epistolam, quae Iacobo ascribitur Hieronymus in canonicis scripturis non annumerari, neque etiam hic audeat adiungere sicuti D. Paulus: Ego thalogo illam accepi a domino, quod & tradidi uobis. Itaque ustrum usum pro sacramento haberi a Christo probare non possunt. 1. Cor. 11.

Papisticus.

A sanctis

A sanctis patribus hunc unguendi morem accepisse nostri dicunt, qui ita statuerunt:

Euangelicus.

August.

Augustinus D. Iacobum interpretatur hoc loco, sed longe diuerso modo, sermone 212. Vbi dicit: Quoties aliqua infirmitas superuenit, corpus & sanguinē Christi, ille qui egrotat accipiat, & inde corpusculū suum ungat, ut illud quod scriptum est, impleatur in eo. Infirmitur quis &c.

Papisticus.

Audiam ex te intellectum huius D. Iacobi loci clariorem, quò melius intelligam.

Euangelicus.

Infirmitur, inquit, quis inter uos, non ait si sit in mortis articulo, ut docent scholæ Parrisiensium & Louaniensium, item orari & ungi præcipit, ut oratio in fide postulata, non unctio, sanaret infirmum in anima per peccatorum remissionē, & in corpore ne moreretur.

Papisticus.

Cum hoc instituto nostri scholastici toti dissentiant, dum non concedendā uolunt unctio nem, nisi iam agentibus animā, quo fit ut cum Apostolo pugnent, & sanitarē infirmis non præcentur.

Euang.

Euangelicus.

Rem sanè acu tetigisti, & ut breuiter tibi dicam meam sententiam, de hac unctiōe, quæ non sacramentum, sed ritus quidam primiti-
uæ Ecclesiæ ad nos deriuatus uidetur, loquitur Marcus cap. 6. Et egressi discipuli, prædicabant, ut resipiscerent, & demonia multa eijciebant, & ungebant oleo ægros & sanabant. Marc. 6.

Papisticus.

Vt autem concluditis:

Euangelicus.

Consilium Iacobi de unctiōe & confirmatiōis usum non tollimus, sed sacramenta negamus à Christo instituta.

Papisticus,

Ex loco D. Marci Euangelistæ nostri unctiōnem externam approbant esse sacramentum:

Euangelicus.

Sed aberrant à uero & recto. Apostoli enim adlīnerunt oleum spe reuicturis. Hi uero non nisi iam morituris, nec nisi consecratum, cum illorum fuerat, quale natura fecerat. Deinde corpus unxerunt illi, sed non nisi propter corpus, hi corpus unguunt propter animam, tanq̃ olei

olei uis in hâc usq; penetrare possit, atq; ipsam liberare à peccatis.

Papisticus.

Est sanè ut dicis, perge quæso in huius loci explicatiõe, quo me ex hoc errore expediantur.

Euangelicus.

Ioan: 9. Discipuli Christi ungebant oleo, eo plane modo, quo Christus Io: 9. fecit lutum ex spuo to, cæco restituens uisum. Sed quid lutum ad recipiendum uisum? Ita quid oleum ad sanitatem? Virtus ipsius spiritus, quæ propter fidem discipulorum agebat, incolumitatem reddiderat, non oleum.

Papisticus.

Num semper oleo usi sunt, quoties sanarent, etiam post ascensionem domini?

Euangelicus.

Acto: 3. Non. Petrus enim claudum sanauit solis his uerbis, In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Multi incolumes facti sunt sudarijs & semicinctis Pauli impositis, **Acto: 19.**

Papisticus.

Non tamen sine causa usi sunt. Apostoli uncti one externa?

Euangelicus.

Ciuitate quiddam exhibuerunt Apostoli, sic ungentes infirmos, ex quo nonnihil secundū carnis sensum accipiebant solatiū, quod fieri solet, etiam si manibus solis quempiā adtrectes. Quāuis nō absurde dixeris re externa uoluisse discipulos uirtutis Spiritus sancti admonere.

Papisticus.

Quomodo id, age dic mihi quæso?

Euangelicus.

Quia uidemus non uno loco, & in ueteri Testamento, & in nouo tales admonitiones factas, imō solatiū carni per externa sæpe concessum. Spiritus quidem spiritum animat ac erigit. Sed nisi caro quippiam habeat, quod et ipsam soletur & uegetet, plerunq; spiritum perturbat, & ipsa non raro succumbit.

Papisticus.

Ergo ungere ægros opus fuit charitatis, apud istas regiones in frequenti usu.

Euangelicus.

Ita est. Sicut adhuc hodie alijs atq; alijs ungentis & pharmacis circa infirmos utimur, non ut inde salutem animarum impetrent, sed quò melius habeant in corpore, minus sentiant dolores, & confortentur.

20. Locus
de matri-
monio.

De Matrimonio.

Papisticus.

Articulus
Louanien-
sum Eccle-
siae.

Nostri Theologi docent & scribunt,
Credendum esse, septem esse Ecclesiae
Sacramenta, à Christo instituta, quae sunt
Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Poenite-
tia, Extrema unctio, Ordo & Matrimo-
nium. Per quae (quauis externa & corporalia
signa) Deus inuisibiliter siue per bonos siue
per malos ministros, nostram salutem operatur,
quid uos dicitis?

Euangelicus.

Nos dicimus, cum matrimonium nullum
habeat signum rei sacrae aut materiale aut uis-
ibile, quod in sacramentis à Christo institue-
tis, puta Baptismo, & Sacramento altaris est
uidere, non sit nobis perspicuum unde colliga-
mus Sacramentum uere esse matrimonium,
neque in ulla scriptura canonica matrimonium
sacramenti appellatione est celebratum.

Papisticus.

Ephe. 5. Attamen Christus matrimonium instituit
& approbavit, & Paulus ad Ephesios cap. 5.

Euangelicus.

Verum

Verum est Christus instituit & approbavit, sed non ut sacramentum haberi uoluit, quia nec promissionem addit, neque signum adiunxit. Christus itaque iuxta Pauli uocem & Ecclesiae, Sacramentum est, id est, mysterium hoc est res sacra & magna, quae figurari quidem per matrimonium ceu reali quadam allegoria potuit & debuit, sed matrimonium non hinc Sacramentum dici debuit.

Papisticus.

Cur uos Euangelici usque adeo matrimonium laudatis, quo tamen nostri sacerdotes Monachi & Moniales non tam delectantur, Imò etiam illud fugiunt.

Euangelicus.

Quia est sanctum & Deo acceptum uitae genus. Deus enim ipsum sacrum coniugium instituit, & in Paradyso homine adhuc integro & sancto, atque praclare huic coniunctioni benedixit, ipsumque hodie coniungit, unitque eos omnes, qui in suo nomine coniugium contrahunt, ipseque dat uirum uxori caput et seruatores, quemadmodum caput & saluator Ecclesiae Christus est, uiro dat uxorem corpus & adiutorium eius, ad id scilicet, ut piam, honestam, ac foelicem hic uitam transigant una.

N Papisticus

Papisticus.

Ex his iam dictis quid quæso pius animus certo concludit:

Euangelicus.

Deo hanc coniunctionem Viri & Mulieris omnino gratam, ac ideo sanctam ac foelicem esse, quod & ex eo apparet, quod Deus coniunctis matrimonio tantam, & erga seipso mutuo, & erga liberos atq; cognatos, & iunctos utrinq; quavis ratione, tam admirandam fidem, charitatem, & promptum adeo ad omne obsequium animū indit. Deus enim charitas est, & qui in charitate manet, in Deo manet, & tota lex completur dilectione proximi.

1. Ioan. 4.

Papisticus.

Sequitur inde quia matrimonium est sanctum vitæ genus, ut uos dicitis, ergo operarius sancta: quod nostri negant.

Euangelicus.

Nostri docent, in quocunq; statu vitæ plus fidei & charitatis, animusq; promptior ad inferuendum commodis proximorum iuxta uerbum domini existere solet, is indubie hoc gratior Deo, sanctior & beatior est.

Papisticus.

Sed

Sed hæc uiuendi ratio inter nos, quos uocant religiosos, tam uiros quàm foeminas in usu non est.

Euangelicus.

Ideo fatemur inter homines certio rem fidem, inflatamatiorem charitatem, & admodum se inuicem arctiorem necessitudinem et promptiorem uoluntatem non esse, quàm ea sit, quæ existit inter coniuges, qui in domino conuenerunt, ac inde inter ipsos, & liberos eorum, & eos omnes, quos sibi coniugij causa iunctos utrinque habent.

Papisticus.

Fœlices ergo sunt quibus contigit Dei gratia in hoc uitæ genus uenire, quod sanctum & Deo acceptum est.

Papisticus.

Ideo quoscunque Deus in hoc genus uitæ adduxerit, hi gratias Deo agere ingêtes debent, pro hoc tanto beneficio, quod eos uocarit in uiuendi genus tam sanctum & sibi acceptum.

Gratiarum actio.

Papisticus.

Vt autem quisque sponsus sponsam suam & sponsa sponsum suum sibi traditum complecti debet.

Euangelicus.

N 2 Non

*A Deo datur
uxor
proba.*

Non aliter, quam ut manu domini sibi traditum & coniunctum suscipere & complecti debet, ac quicquid in matrimonio aduersi acciderit, certa fiducia ad Deum confugere, & auxilium atq; consolationem ab eo petere.

Papisticus.

Res sane magna est & diuina matrimonium, ergo non a Deo derelinquuntur etiam in maximis periculis coniuges.

Euangelicus.

*Non deseruntur
coniuges.*

Benedicis. Non enim potest pater indulgentissimus, filios in eo uitae genere, in quod ipse eos constituit, deserere, aut non mitigare, quas ipse difficultates, & obedientiae exercitia in hoc statu existere uolet, ad probandam nimirum & excitandam fidem suorum, non ad affligendum eos.

Papisticus.

Si coniugium tam sancta res est, ergo graui consilio & timore Dei de eo statuendum est, non ex perturbatione & cupiditate carnali, temeritate, dolo, insidijs & malis artibus.

Euangelicus.

Ideo nostri docent, indignam rem esse Christianis, Matrimonium, sanctissimam coniunctionem

tionem hominum, furtim & temerè contra- *Non teme-*
 here, quo sibi hac in re puellæ caueant, ne ita *re contra-*
 stulte & malitiose se inuicem obstringant & *hendū ma-*
 circumueniant, unde periuria, dissidia, diuor- *trimoniū.*
 tia, ærumnæ, & miseræ, & quod omnium gra-
 uissimū, intollerabilis ira Dei consequi solet.

Papisticus.

Vt autem & qua pietate & religione ma-
 trimonium ineundum esse docent:

Euangelicus.

Docent, quàm sancta coniunctio hominum *Oratio.*
 sit coniugium, & singulare prouidentia diui-
 næ beneficium, bonum & commodum conse-
 qui maritum uel uxorem, ut discant Deum
 suppliciter & religiose orare, ut ipsis et earum
 liberis de commodis coniugijs benigne pro-
 spicere dignetur.

Papisticus.

Quænam docent præcipue in contrahenda
 do matrimonio esse consideranda:

Euangelicus.

Primam rationem oportet habere religio-
 nis, ut quisq; ante omnia consortem quærat
 fidei, qui Christū dominum uere cognoscat,
 inuocet & colat, possitq; secum in domino

- 2 unus homo, & adiumentum esse in fide cultuq; Christi proficiendi: Deinde docent posse consensum in religione considerandū etiā esse singularē quandā consensionem animorum, & morum atq; honestorū studiorum similitudinem, quæ signa esse solent diuinæ coniunctionis. Postremo affinitatem piorum & honestorum hominum, à quibus, quis pietate & honestate augeri possit, longe præferendam esse affinitate diuitum & locupletum hominum, à quibus externæ tantum opes accedant.

Papisticus.

Desponsatio clancularia.

Est ne desponsatio clancularia rata habenda?

Euangelicus.

Nostri docent nullam coniugij promissionem ratam habendam, quæ facta fuerit infra dijs & inuitis parentibus, aut tutoribus, præsertim cum iuuenes ex ætatis leuitate temere fidem matrimonij sibi inuicem clanculum, & alijs sine testibus adhibitis ad minimum tribus aut quatuor uiris honestis & fide dignis obfringunt.

Papisticus.

Nostri etiam multa matrimonij impedimenta

menta esse docent, quæ impediunt contrahendum & dirimunt iam contractum.

Impedimenta matrimonij.

Euangelicus.

Quæ sunt illæ:

Papisticus.

Tempus feriarum, & interdictum Ecclesie, *Prima.*
hæc inquirunt, matrimonium contrahendum,
sed non dirimunt contractum.

Euangelicus.

Hominum sunt inuenta, quæ nullum in sacris literis testimonium habent, ideo eadem facilitate contemnuntur, qua recipiuntur.

Papisticus.

Item per sacramentum Baptismatis & confirmationis contrahitur cognatio spiritualis, *Secunda.*
quæ impedit matrimonium contrahendum,
& dirimit iam contractum.

Euangelicus.

Neq; hæc spiritualis cognatio testimonium in sacris literis habet. Cur non impedit fraternitas illa sanctissima, qua omnes cum Christo connectimur? fratres mihi sunt & sorores, quotquot Christum confitentur?

Papisticus.

Subdiaconatus, diaconatus & presbyteratus *Tertia.*

impediunt matrimonium contrahendum, di-
rimunt contractum, quod uotum castitatis sit
illis ordinibus annexum:

Euangelicus.

Euangelium docet, Coniugium nulli mor-
tali ad hoc idoneo interdicens esse, &
facientium leges dæmoniorum appellat, Item
coniugium celebrat ut fidelium castitatem &
puritatem, utq; Deo gratum & acceptum.
Item uniuersos esse coniuges uult, quibus con-
iugio opus est, siue laici sint seu sacerdotes.

Papisticus.

Vbi hoc quæso scriptum est, age dic mihi:

Euangelicus.

1. Tim. 3. D. Paulus ad Timotheum. 1. cap. 3. dæ-
monias dæmoniorum uocat, si quis prohibeat
contrahere matrimonium. Et *1. Corin. 7.*
1. Cor. 7. Non solum dicit: Melius esse nubere quam
uri, sed palam præcipit in hunc modum:
Propter supra uitanda, suam quisq; uxorem
habeat. Quis est quæso ille Quisq;? Ad Ti-
m. 1. Vult Episcopum unius uxoris marie-
tum esse.

Papisticus.

Quantum ego conijcio simul omnes dicit
quos

quotquot continentiae donum non habent,
sed nostri dicunt eum peccare, qui est sacris ini-
riatus & duxerit uxorem?

Euangelicus.

Vide amabo. Deus pater nuptias instituit,
filius sua praesentia & primo miraculo deco-
rauit, Spiritus sanctus honorabiles pronun-
ciauit. Seruus Iesu Christi Paulus Episcopis
& Diaconis non prohibuit, & uestri doctores
tanquam rem prophanam, matrimonium Sa-
cerdotum condemnant.

Papisticus.

Vera loqueris. Ita enim nostri Theologi
scribunt & docent. Matrimonia contracta
contra canones ipsa derimentes simpliciter
esse irrita & nulla.

Euangelicus.

Hos increpat Dominus & obiurgat in Euan *Matth. 15.*
gello suo dicens: Reijcitis mandatum Dei, ut
uestram traditionem statuatis. Dicit enim
Matth. 19. Quos Deus coniunxit, nec homo, *Matth. 19.*
nec homines separent.

Papisticus.

Vt tandem hunc locum concludis?

Euangelicus.

N 5 Non

Conclusio,

Non licet ullum genus hominum à coniugio arcere, neq; iudicium celibatus pertinere ad Pontificem, sed ad singulorum conscientiam. Et illis qui uruntur, nullum quàm matrimonij remedium Spiritus sanctus offert. Est enim coniugium in Domino initum, res sancta, & regni cœlestis, in præsentia adhuc exilio militantis, non mundi, aut carnis. Hebræ. 13. Honestum est sanctis Dei atq; impolutum concubatorum, Sed Papa pios maritos non fert, impios concubatores tollerat, Galat. 5. Manifesta sunt opera carnis &c.

Galat. 5.

De ordine Monastico, & Votis.

Papisticus.

21. Locos de votis.

Quid de ordine nostro monastico dicitis, audio multa absurda de eo apud uos dici.

Euangelicus.

Vester monachismus fidem delet, & eripit Christo gloriam ipsi debitam, & operibus humanis attribuit, fingit propriæ electionis opera, esse cultus diuinos.

Papisticus.

Papisticus.

Satis scite nostrum ordinem monasticum depingitis, quis quaeso isthac uos edocuit?

Euangelicus.

Audi porro quid dicā, Monachismus uester adigit ad missatiōes, ad inuocatiōes sanctorū, ad adoratiōes imaginū, & superstitionas oblationes, extollit huiusmodi sanctimonias, ut appellāt, supra opera & ordinationes Dei, quibus omnibus cōtraria est Euangelij doctrina.

Papisticus.

Dicis de sacris monachorum ordinibus ac si perpetuus fuisses monachus, quid autem de uotis nostris sentitis?

Euangelicus.

Vota & uita monachorum atq; monialium simpliciter & directē Euangelio, & uerbo Dei aduersantur.

Papisticus.

Vnde hoc mihi probabis, ita enim temere omnem nostram religionē contemnitis, quod diu sanē uobis impunitum non manebit?

Euangelicus.

Quia docetis uestra uota mereri remissionem peccatorū, esse sanctimoniā & perfectionem.

nem coram Deo, mereri uitam æternam, esse ordinem prophetarum Helix, & Helifæi.

Papisticus.

Num falsa hæc omnia esse dicitis?

Euangelicus.

Imò falsissima sunt omnia. Sancti enim Prophetæ fuerunt prædicatores beneficiorum & præcones uerbi Dei, inq; maximis & grauissimis negocijs uersati fuerunt, participes etiam administrationis reipublicæ, nequaquam innitentes traditionibus hominum, sed uerbo Dei.

Papisticus.

Ergo pro nihilo plane habetis omnium Monachorum ordines, quod tamen nobis æquo animo iam ferendum est, siquidem meliora non possumus proferre testimonia.

Euangelicus.

Monachismus quid?
Monachi
& Moniales omnes.

Non possumus non improbare Monachismum, Est enim mendacis, & idololatria in uita molli refertus, & tacite flagitiosa plena hypocrisis. Deniq; monastici nihil aliud sunt, quam barbaricæ cuiusdã superstitionis antistites, & familiæ, ineruditæ, & impiæ Philosophiæ, si de horum stulticia & uanitate tam graui uerbo utendum est.

Papie

Papisticus.

Noli quæso tantopere succensere, parce tibi, ira impedit animum, ignoras fortassis quid sit uotum?

Euangelicus.

Scio equidem quid sit, nempe cum quis sponte promittit, se seruaturum aliquod bonum, ad quod aliàs non tenetur, quamuis teneatur post uotum.

Papisticus,

Scis tria esse uota substantialia, paupertatis, castitatis, & obedientiæ, quibus semel Monachus uel Sacerdos obstrictus, perpetuo ad sic uiuendum obstringitur. Obligant enim uota in foro conscientiæ, perpetuæ, scilicet continentiæ, paupertatis & obedientiæ, iuxta Psalm. 73. Vouete & reddite.

Psalm. 73.

Euangelicus.

Tria sunt in uotis spectanda: An in potestate nostra sit, quod uouemus: Deinde an finis uouendi rectus sit: Tertio an quod uouemus, Deo placeat. Vbi hæc defunt, uel unum ipsorum, uota irrita, nulliusq; momenti sunt.

Papisticus,

Num

Num negas tu in nostra potestate esse hoc
uel illud uouere?

Euangelicus.

Non est in cuius uis manu perpetuam con-
tinentiam uouere, sicut scriptura docet. Chris-
tus enim testatur, Non omnes capere hoc uer-
bum. *Math. 19.* Et Paulus admonet *1. Cor.*
1. Cor. 7. Distributa esse dona Dei, loquens de
hoc ipso dono, ut singulare esse intelligamus,
quod non omnibus sit concessum. Ideo ad con-
iugij remedium confugere iubet omnes, qui
uidentur. Qui non potest continere inquit, dus-
cat uxorem.

Papisticus.

Obedien-
tia. Bonum quidem est hoc consilium quod das,
tutius enim est cum uerbo Dei matrimonium
contrahere quam uri, aut scortari cum pecca-
to mortali. Age de obedientia quid sentis?

Euangelicus.

Coloss. 2. In uouenda obedientia monachali dico in-
triosum esse finem, & hoc uno uerbo Pauli pau-
lam est, *Coloss. 2.* Quod omnes cultus uo-
luntarios, quos homines sub arbitrio infir-
tuant, damnat. Vouent ergo Monachi suis
patribus, ut hominum figmentis Deum coe-
lant.

Papisticus

Papisticus.

De paupertate, quam Deo uouemus, quid
quæso sentiunt prædicatores tui?

Euangelicus.

Paupertatem quam uouetis Deo nequaquam
acceptam esse dicunt. Imo prorsus displicere,
Iubet enim Deusuo quemque labore uiuere.
Et Paulus 1. Tessa. 5. Qui non laborat, non
manducet, uitamque inordinatam uocat, cum
quis ex alieno sudore ociosus uiuit, ac tales ex
communicari præcipit. 1. Tessa. 5.

Papisticus.

Viunt autem uoluntarie pauperes, sicut
præcepit Deus.

Euangelicus.

At uoluntaria paupertas, quam nobis com- Paupertas
mendat Deus, hæc est, ut qui diues est elargi-
endo sua ad subleuandam fratrum inopiam,
exemplo Christi, sicut Paulus, pauperem se
faciat.

Papisticus.

Nonne hanc paupertatem Monachi & Mo-
niales profitentur?

Euangelicus.

Ita sanè si dñs placet. Sic enim Monachi
pauperes

paupertatem profitentur, ut in otio nunquam
 esuriant, deuorent bona pauperum, benefa-
 ciendi facultate se priuent.

Papisticus.

Dic mihi in summa quid sentiant tui de uo-
 tis:

Euangelicus.

In summa nostri constituunt uota, quæ ex
 superstitione concepta fuerint, nihili esse, neque
 quicquam ualere ad ligandas conscientias.
 Deinde uotis temere, ex stulta carnis confidenti-
 a conceptis, mature esse renunciandum, an-
 tequam Deus obstinatam arrogantiam puniat.

Papisticus.

Si uestro consilio obsequi uellemus, nullus
 in monasterio maneret, cur autem toties in ue-
 teri Testamento uoti mentio fit?

Euangelicus.

Nihil facit ad hoc institutum, siquidem ritus
 ille uouendi Iudaicus erat, & iam abolicus
 est, sicut & sacrificia, Acto. 15. Fides enim in
 Christum libera facit omnia externa, nec uo-
 torum seruitus, & nostra libertas ullo modo
 conueniunt, Imò peccata sunt uota nostra ex-
 tra fidem, Roma. 14.

Acto. 15.

Roma. 14.

Papisticus

Papisticus.

Sed nostri Theologi Louanienses & Parisienses ita docendo scribunt: Recte uota Deo facimus, tam monastica quàm alia, & facta obligant apud Deum, nec aduersantur libertati Euangelicæ, quæ à peccatis libertas est, & ipsæ spiritum nostrum quo quomodo impediunt, quo minus totus Deo seruiar, non autem à uoti uel iuramenti obligatione, nec ab obedientia magistratus Ecclesiastici uel secularis.

Euangelicus.

Nullum uotum aut sanctius aut religiosius habemus eo uoto, quo duci Christo in Baptismate nomen dedimus. Vna est Christianorum tantum professio, qua Christo sumus inuorati, per Baptismi & gratiæ Dei donaria, cui uicissim & nos totos, & omnia nostra debemus, tantum abest, ut aliquot à nobis excogicatis uotis supererogare possimus.

Papisticus.

Si hoc uerum est, uideo omnes Christianos, ad illud uotum obligatos.

Euangelicus.

Recte dicitis, Hoc autem uotum non ex hominibus,

minibus, sed ex Deo est, quo consentimus diuinae in nobis operationi, hic enim totus homo Deo offertur, ut ille uerus animarum rex in nobis regnet.

Papisticus.

Vt autem plura illud uotum emittimus?

Euangelicus.

Quotiescunque afflatus spiritu, ex animo regnum uni Deo permittentes, optamus: aduentu at regnum tuum, rex meus & dominus meus, Domini siquidem est regnum, & ipse dominabitur gentium. Tali uoto sese asinxit Deo Psaltes cum diceret: Vt iumentum factus sum apud te, & ego ero semper tecum. Et item: Dominus regit me, & nihil mihi deerit.

Papisticus.

Quid inde nobis colligendum asseris?

Euangelicus.

Quisquis consilium Domini secutus abnegarit seipsum, abiens post uestigia gregum suorum, hic uere uouet, id est, se totum in Deum reijcit.

Papisticus.

Asseris ne etiam omnes Christianos ad illa tria uota obligatos, quae monastici nostri ratio cum

rum strepitu, & non ferenda superbia Deo se offerre simulantur

Continentia
tatis et obe
dientia.

Euangelicus.

Ita est, Quisquis enim non confidit in diuitijs, nec rapitur affectu rerum temporalium, & de se humiliter sentit, uere pauper est spiritu, paratus quicquid possidet in pauperes expendere, dum charitas iubet, etiam si centena agri iugera possideat, & uotum paupertatis efficaciter uidetur uouisse.

Paupertas.

Papisticus.

Assentior tibi, age dic secundum uotum uirginitatis, quid de eo sentias, quomodo uul-
gus hominum continens esse possit

uirtus.

Euangelicus.

Qui carnis refrenat concupiscentiam, & corpus ita redigit in seruitutem, ut audiat spiritui, castus est, & uirginitatem re ipsa custodit, quam uerbis duntaxat promittunt alij.

Papisticus.

Qui sunt hi alij?

Euangelicus.

Monastici & scholastici tui doctores, papisticiq; sacerdotes omnes, qui foris quidem uidentur retinere uotum castitatis, sed mente
O 2 stuprum,

stuprum, adulterium & portentuosam quamuis libidinem consummunt, primam fidem planè irritam faciunt, & dum sic utuntur spurcissimis cogitationibus, & nefandis libidinis inuolui prius coguntur, quàm ad coniugij remedium à Domino magis imperatum quàm consultum, dum dicit, Non omnes capiunt hoc uerbum, licet accedere.

Papisticus.

Age dic mihi quæso huius rei rationem?

Euangelicus.

Quia continentis mentis est, sanctam puramque esse cum corpore, tum spiritu, à qua infirmitati huius tempestatis absunt, uotorum utriusque sexus magnifici professores.

Papisticus.

Obedientia. Restat adhuc, ut mihi dicas de uoto obedientiæ?

Euangelicus.

Qui præfectorum imperium in libertate spiritus adimplet, aut tyrannidè patienter tolerat, an non obedientiæ fructum consequitur?

Papisticus.

Quid autem suades esse faciendum?

Euang.

Euangelicus.

Suadeo, ut uota prorsus omnia tollantur, aut uitentur, quando non hominum regulis, sed spiritu aguntur filij Dei, & nemini quicquam debeant, nisi ut inuicem diligant, quam dilectionem monasticis non licet in alias effundere, per humanas suas traditiunculas, quibus sic sunt addicti, ut malint proximū quantumuis siue de uita, tum animæ tum corporis, siue de facultatibus periclitari, quam suis deesse uellent præscriptis officijs.

De Inuocatione

sanctorum.

Papisticus.

Nostri prædicatores de orandis sanctis *22. Locus de adorandis sanctis.* ita docent, Sanctum esse, & Deo maxime gratum, orare beatam Dei genitricem & sanctos, qui in cælo sunt, ut sint pro nobis aduocati & intercessores apud Deum.

Euangelicus.

Euangelium docet inuocandum esse Deum in fide, id est, certa persuasione exauditurum

nos illum propter Christum, ueraciter dubitare
de uoluntate illius erga nos reconciliatos illi
in Christo Iesu.

Papisticus.

Et nostri docent afflictos inuocare Deum.

Euangelicus.

Verum est, sed neque simpliciter in Christo,
neque fideliter, sed cum trepidatione & hæsitante
ter, non aliter quam Turcæ & Iudæi illum inuocant,
incerti de uoluntate ipsius erga se.

Papisticus.

Insuper docent inuocandos esse sanctos
Martyres & alios mortuos, per quos reddatur
nobis propitius Deus, & quorum meritis placatus
ad nos respiciat iramque suam a nobis
auertat: Quid tu dicis?

Euangelicus.

Sed hæc uestra inuocatio est, & manet semper
per impia, blasphemias in Deum referta, iniuria
atrocis plena erga sanguinem & mortem
Christi.

Papisticus.

Di meliora, optate loquere mi Euangelice,
noli usque adeo succensere.

Euangelicus.

Audi.

Audi, recitabo tibi Louaniensium articulum, qui ita scribunt, Recte fit in Ecclesia, quod sanctos in caelis cum Christo agentes, ueneramur & inuocamus, ut pro nobis orent, quorum etiam meritis & intercessione, Christus nobis hic multa largitur, aliis non largiturus, per quos etiam miracula multa in terris operatur.

Papisticus.

Num dices falsum esse hunc ueteris Ecclesiae articulum?

Euangelicus.

Sanè falsissimus est, Quia Euangelium iubet inuocare nos in omnibus malis opem nostram, unius Dei, Patris & Filij & Spiritus sancti. Et praecum nostrarum interpretem esse solum Christum, mediatorem inter Deum & homines, propter quem illas exaudiri credere debeamus, neque dubitare quicquam de benignitate Dei, neque alium aditum circumspicere, nec ulli creaturae id quod soli Deo debetur.

Papisticus.

Vnde id probant, dic mihi sacrae scripturae testimonia:

Euangelicus.

O 4

Sacra

Probatio
ex scriptura.

Articulus

27.

Confutatio

articulo

li.

Sacra scriptura ubiq; fidem in oratione requirit, Marc. 11. Et Paulus Roma. 10. Nominatim addit, hanc fidem esse ex uerbo Dei. Et Iacob. 1. Iacob. cap. 1. Hæsitare nos prohibet in præcibus.

Papisticus.

Quid tu ex iam dictis scripturæ locis colligis?

Euangelicus.

Nempe hoc, quod si uerbo Dei obedire uolumus, solum Deum inuocare conuenit in Christi nomine. Nam & Deus hunc spirituum cultum nominis sui esse perhibet. Psal. 5. & 91. Iohel. 2. Hierem. 29. Et mediator est unum nobis proponit, filium suum, quo intercessorem docet Paulus patere nobis facilem accessum ad Deum cum fiducia. 1. Tim. 2. 1. Ioan. 2. Et Ioan. 10. 14. 16. Ephe. 3. Et alter Apostolus nos hortatur, ut freti tali aduocato, ad eam mus ad thronum gratiæ.

Papisticus.

Ergo prorsus rençis sanctorum intercessionem?

Euangelicus.

Ita sane prorsus. Nam mandatum nullum cum

cum extat de quærenda sanctorum mortuorum intercessione, cum nulla promissio usq̄ reperiatur, constituunt nostri pugnare hoc orationis genus cum scripturæ regula. Ad hæc nullum eius rei exemplum prodiderunt uel Prophetæ uel Apostoli.

Papisticus.

Mirum est sanè quod dicis?

Euangelicus.

Nunc ergo apud te pio animo expende quàm sit periculosum, non tantum absq̄ uerbo Dei, sed etiam præter exemplum, tentare nouum orationis genus, cum nullus uestrum possit asserere sanctis iam mortuis tam longas esse aures, ut ad eos usq̄ pertingant orationes nostræ.

Papisticus.

Attamen iubet spiritus nos mutuo alios, pro alijs intercedere?

Euangelicus.

Verum est, Hoc etiam mutuæ charitatis est exercitium in hac uita.

Papisticus.

Etiam negatis sanctos, beatam cum Christo uitam

uitam degentes, non solum imitandos, sed & uenerandos & orandos esse:

Euangelicus.

Sanctorum ueneratio non alia nobis commendatur in scripturis, quam quæ in uniuersum debetur fidelibus, iuxta Psalmum 15. *Psal. 15.* & 139. Sic tamen ut unicuique habeatur honor pro mensura gratiæ. Ergo de sanctis prout quisque eorum excellit Dei donis, aut in altiore gradu collocatus est à domino, honorifice sentiendum est, ac loquendum.

Papisticus.

Nec cultum exhibetis, sicut nos solemus:

Euangelicus.

Cultum illis exhibere, sicut nos soletis, prophana est superstitio, & quæ gentium potius infantiæ redolet, quam Ecclesiæ Dei conueniat. Quiræ etiã palam repugnat præcepto: Dominum adorabis, & illum solum coles, *Deut. 6.* *Matth. 4.*

Deut. 6.

Matth. 4.

Papisticus.

Si quis autem in templo, aut extra templum, prius sola oratione ad Beatam uirginem, aut Sanctorum aliquem recurrat, num peccare illum dicis? Nostri enim docent, quod sancti inter te, priusquam Deus, inuocari possint.

Euang.

Euangelicus.

Si omnino fas non est ad Sanctos in præci-
 bus cōfugere, frustra disputatur ante an post.
 Cum autem Christus nobis sit propositus me-
 diator unus, per quem ad Deum debeamus
 accedere, qui illo præterito uel posihabito, ad
 Sanctos se conferunt, nihil habent, quo suam
 prauitatē excusent. Salomon in solemni tem-
 pli dedicatione, hunc usum exprimebat. **1. Reg. 8.**
Reg. 8. Hic inuocabitur nomen tuum domi-
 ne. Extra templum dicunt omnes fideles: Hi
 in curribus, alij in equis, nos autem in nomine
 domini inuocabimus, **Psal. 17.**

1. Reg. 8.**Psal. 17.****Papisticus.**

Est etiam articulus, qui priorem sequitur. **Articulus**
 Qua propter inquirunt sancte & religiose fa- **28.**
 ciunt, qui loca sanctis dicata, unā cum ipso-
 rum reliquis religiosa pietate uisitant, & hoc
 modo ab ipsis opitulationem quærunt, ita &
 nostri credunt.

Euangelicus.

Abusus est maximus in præcando, cum ab **Responsio**
 illis aliquid petitur, à quibus peti nō debebat,
 ut cum homines orant Sanctos, qui nunc cum
 Domino uiuunt, ut intercedant pro eis, aut
 ipsi eis conferant ea, quibus opus habent.

Papisticus.

Papisticus.

Nostri quidem homines orant S. Sebastianum, ut defendat aduersus iacula & uenena, S. Antonium, aduersus ignem sacrū. S. Apolloniam, dentium dolores, &c.

Euangelicus.

Confutatio.

Sed est abusus & error maximus. Item cum homines Sanctorum statuas, atq; imagines inuocant, tanq̃ ipsos sanctos, ut sit ab illis, qui ad certas statuas ex uoto commeant, quæ idololatria totum ferè mundum occupauit, & ut tollatur, populus diligēter à sanctis ad Deum per nostros concionatores reuocatur.

Papisticus.

Argu. contra.

Quibus quæso argumentis utuntur, reuocantes populum ab inuocatione Sanctorum?

Euangelicus.

- 1 Dicam tibi aliquot. Primum quod nullum mandatum extat, inuocandos esse defunctos
- 2 sanctos. Secundo constat, orationes, quæ in scripturis habentur, ab ipso spiritu Dei formatas atq; profectas esse, ac ideo esse absolutissimas, nobisq; maxime imitandas. Tertio extat promissio & mandatū de Christo solo, quem
- 3 proposuit Deus reconciliatorem, Roma. 3.

Papisticus

Papisticus.

Potes mihi hoc probare ex sacra scriptura?

Euangelicus.

Possum quidem, Et Deus non uult alium
mediatorem, quam suum filium dominum
nostrum Iesum Christum, 1. Timoth. 2. Et 1. Tim. 2.
Deus testatur, quod uelit propter illum exau-
dire, & uelit sic coli: Sicut de Christo extat te-
stimonium: Tu es Sacerdos in æternum,
Psal. 110. Item Matth. 11. Venite ad me om-
nes, qui laboratis & onerati estis, & ego reso-
cillabo uos. Item Ioan. 15. Quicquid petierit-
is patrem in nomine meo, dabit uobis. Psal. 110.
Math. 11.
Ioan. 15.

Papisticus.

Ergo de Sanctis nullum tale uerbum habes
mus, quod Deus uelit coli illorum inuocatio-
ne, uel quod propter illos uelit exaudire?

Euangelicus.

Est horribilis impietas, mihi certo crede, si-
duciam debitam Christo, transferre in San-
ctos sine uerbo & mandato Dei.

Papisticus.

Sequitur inde homines imperitos incipere
de Sanctis irreuerenter sentire uel loqui.

Euangelicus.

Audi

Audi quæso, aliud est Sanctos inuocare, aliud uenerari, aut honorare. Honorandi sunt, non inuocandi & adorandi, quod tamen uulgo fit.

Papisticus.

Pia ueneratio sancto- rum. Quis autem est uerus honor, & pia Sancto- rum ueneratio?

Euangelicus.

Deum laudare, quod donis adeo præclaris eos ornauerit, constanti fide, uero timore, uarijs uirtutibus, quæ omnia ita populo nostro proponunt nostri concionatores, ut de illis, & diligenter cogitet, & ea magnificiat, & Deum imprimis, qui talia in Sanctis operatur, laudet, eiq; gratias agat, tum ipsos etiam Sanctos prædicet, quod tam pie donis illis uti sint.

Papisticus.

Vetus mos colendi sanctos.

Sed tamen uetus Ecclesia Sanctos coluit.

Euangelicus.

Verum est, sed eo modo, quo dixi. Hoc enim pacto & fides Christi in nobis confirmatur, quo nimirum Deus nobis quoq; pro nostra parte portione sit benefactor, & excitatur suorum exempla illorum sedulo imitandi.

Papisticus

Papisticus.

Pudet iam pigetq; me ueteris cantilenæ: Sancte Petre, ora pro nobis, cū interim ex iusticia addimus: Libera nos domine, Propitius esto. *Litania.*

Euangelicus.

Age dic mihi quæso, quis non horreat dicere ad D. Petrum, uel alium quempiam diuorum: Pater noster, qui es in coelis, quam formam orandi nobis præscripsit? Non enim Deus est, non pater noster est. *Oratio ad Sanctos est cōtra orationem dominicam.*

Papisticus.

Qui ergo Sanctos inuocant, faciunt id ex hominum commentis?

Euangelicus.

Recte iudicas, Ideo nemo potest & debet sine grauissima Dei contumelia commenta hominum dictis, & exemplis Spiritus sancti præferre, omnia autem exempla orationum tradita à Spiritu sancto Deum solum inuocare docent, neq; ullū extat quo appellentur, Diuis, quiuis facile intelligit, quàm indignum sit Christianis, qui opē Dei ueris præcibus querere debebant, uti hoc nouo inuento appellandi diuos, quod cum doctrina & exemplis Spiritus sancti omnino non conuenit.

Papisticus.

Papisticus.

Sepulchra Cur ergo apud ueteres ad sepulchra *sanctorum* sanctorum Martyrum præces habitæ sunt, & feri conuentus celebrati?

Euangelicus.

Ideo factum est, ut ex recordatione fidei quæ in Martyribus tam præclare eluxit, populus ad similem pietatem & fidem cû à Deo sibi orandum, tum ad eam sese excitandum magis excitaretur & inflammaretur.

Papisticus.

Quid autem ipse locus, tum etiam laudatione Martyrum, quæ illis in locis cum prædicatione Euangelij Christi, usuq; Sacramentorum celebrari consueuerant, adimonebant?

Euangelicus.

Adimonebant & testabantur uirtutes Martyrum dona fuisse gratuitæ bonitatis Dei, impetrata eis merito Christi, & effecta in eis Spiritu sancto, nobisq; ad hoc proposita, ut eadem nobis à patre cœlesti petamus, & speremus per Christum ipsiq; nos ad studium eorum amplius excitemus.

Papisticus.

Ergo

Ergo damnas etiam peregrinationes, & Contra pe-
 non religiose facere dicis eos, qui loca sanctis regrimatio-
 dicata ex deuotione uisitant.
 nes.

Euangelicus.

Christus omne discrimen locorum sustu-
 lit, cum diceret Ioan. 4. Venit hora, quando Ioan. 4.
 ueri cultores, non in monte hoc, neq; Hieroso-
 lymis, sed ubiq; adorabunt Deum in spiritu
 & ueritate. Sic Paulus ad Timot. 1. cap. 2. in- i. Tim. 2.
 quit: Viros iubeo in omni loco tollere puras
 manus.

Papisticus.

Cur ergo nostri tot templa erigunt & con-
 secrant?

Euangelicus.

Iudaismum plane reuocant, qui locis affine
 gunt nouam sanctitatem, ut pietatis officium
 censeatur, hunc aut illum locum inuisere,
 quanquam superstitio hec Iudaismo deterior,
 quod locus adorandi Hierosolymis designa-
 tus aliquando fuit. Isti autem idololatrarum
 exemplo locus & fana sibi pro libidine eri-
 gunt.

Papisticus.

P Ecquid

De miraculis sanctorum.

Ecquid sentis de miraculis Sanctorum? Nos tibi enim docent, non esse dubitandum, Sanctos & in hac uita mortali, & in paradiso agere miracula operari.

Euangelicus.

Scimus ex scripturis, ad quid ualeant, & in quem finem conferenda sint miracula, nempe ad confirmandam doctrinam.

Papisticus.

Vbi hoc quaeso scriptum est, dic mihi.

Euangelicus.

Marc. 16. Apud Marcum cap. 16. Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Item apud Lucam in Actis cap. 14. Quod Dominus reddebat testimonium sermoni gratiae suae, cum ederentur signa per manus Apostolorum.

Papisticus.

Quis ergo est usus miraculorum?

Euangelicus.

Hic est legitimus miraculorum usus, ut recipiantur tanquam doctrinae Euangelij signa, eoque non hominum, uel Angelorum, sed unius Dei gloriae seruiant. Quemadmodum Petrus dicebat, Acto. 4. Viri Israelitae quid nos

nōs intuemini: quasi nostra uirtute aut pietate hoc fecerimus. Nomen Christi & fides, quæ per eum est, contulit huic sanitatem.

Papisticus.

Etiā ne malos miracula facere posse credis?

Euangelicus.

Ita sanè. Nam & Christus prædixit regnum Antichristi miraculis stabilitum iri, *Matt. 24. Matt. 24.* Et hoc Christi uaticinium confirmauit Paulus 2. Tessa. 2. Constituimus igitur cum Augustino, dominum cautos nos reddidisse aduersus mirabiliarios, sic enim loquitur, qui signorum prætextu, orbem abducunt ab unitate fidei.

Papisticus.

Ego sæpe audiui per Sanctos multa miracula ædita esse, sed posthac non credam, ne ab unitate fidei abdicar.

Euangelicus.

Vt non abducaris cautionem hanc duplicem diligenter teneto. Nam & multis præstigijs illudit Sathan hominibus, & multa etiam designari patitur Deus, ad uindicandam hominum ingratitude, sicut D. Paulus testatur, 2. Tessa. 2.

2. Tessa. 2.

Papisticus.

Obiectio. Vt tandem articulum de inuocatione Sancto-
Matth. 19. rorum concludamus. Si sanctos negas inter-
 cessores, Cur quæso Mattheus inquit: Acceden-
 dentes discipuli eius, rogabant illum dicentes:
 Amitte illam: Nam clamat post nos?

Euangelicus.

Ibi sermo est de terrestribus non cœlitibus
 sanctis. Certissimum est Sanctos in terris in-
 tercedere pro quibuslibet periclitantibus. In-
 certissimum est cœlites intercedere pro nobis.
 Imò longe certissimum est minime nosse om-
 nes cogitationes, & omnia uota nostra. Disci-
 puli ex impatienti non benigno animo inter-
 cessorum accedunt ad Christum. Item non les-
 gitur ad Apostolos, sed ad Christum clamasse
 se, Apostoli erant adhuc uiuentes. Nos uero
 non negamus uiuos orare pro uiuis. Nec sunt
 discipuli exauditi, sed oportuit ipsam accede-
 re & exaudiri. Tale est & illud, qd de Adonia,
 Item de beata Virgine, Ioan. 2. adducunt.

Papisticus.

Legimus tamen in Genesi cap. 18. Abra-
 hamum intercessisse pro Sodomis. Igitur ex
 hoc facto nostri Sanctorum intercessionem
 approbant?

Euangelicus.

Sed non intelligunt non eosdem esse diuos & sanctos, uiuens pro uiuente orat, ex præcepto Christi & charitatis, non sic diuus pro uiuente. Nam si sic, cur non Habel, Seth, Hamoch, Noe. (Nam hi iam è uiuis exceſſerant & diu erant) pro Sodomis orasse legimus? Quare hic locus potius contra eos pugnat, quam patrocinetur.

De Imaginibus.**Papisticus.**

Nostri Theologi etiam scribunt & docent de imaginibus ita: Gratus est etiã Deo imaginum usus, recteq; coram eis procumbimus, inuocaturi Sanctos, quos representant. Quid quæso uos dicitis?

23. *Locus de imaginibus.*

Euangelicus.

Sacra scriptura seuerissime prohibet adorationem statuarum & imaginum, ne ante illas homines procumbant uel genua flectant.

Papisticus.

Age dic mihi unum atq; alterum sacræ

P 3

scripturæ

scripturæ locum, quò hoc quòd iam dixisti
probare potes?

Euangelicus.

- Exod. 20.** Exod. 20. Ne facias tibi sculptile, neq; om-
nem similitudinem, neq; rerū coelestium, neq;
terrestrium, neq; earū, quæ sub terra in aquis
sunt, non adorabis ea neq; coles ea, &c. Deut.
Deut. 6. tro. 6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi
Matth. 4. lum solum coles, Matth. 4. Item Psalm. 144.
Psal. 144. Prope est dominus omnibus inuocantibus eū,
subiecit, inuocantibus eum in ueritate.

Papisticus.

Quare additum est in ueritate?

Euangelicus.

- Ioan. 4.** Quia tales inuocatores & adoratores diligit,
hypocritas uero detestatur. Ita Ioan. 4.
ubi dicit, In spiritu & ueritate. Nam pater tal-
es requirit, qui adorent ipsum. Quisquis ergo
non est dominus Deus noster, hunc nec adora-
re licet, nec colere, nec sancti, nec Angeli, dor-
mini dii nostri sunt, ministri domini Dei nos-
tri & conserui nostri sunt. Ideo nec adorandi
sunt, nec colendi.

Papisticus.

Quid inde quæso colligis?

Euang.

Euangelicus.

Hoc quod Augustinus scribit: Non sit nobis religio cultus hominum mortuorum, quia si pie uixerunt, non sic habentur, ut tales quaerant honores, sed illum à nobis coli uolunt, quo illuminante lætantur meriti sui nos esse conseruos. Honorandi ergo sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Si autem male uixerunt, ubicuncq; sint, colendi non sunt &c.

In libro de uera religione cap. ulti.

Papisticus.

Quæram & legam sane hunc Augustini locum, quam primum domum uenero.

Euangelicus.

Viderint hic inuocatores & cultores sanctorum, adoratores imaginum, & angelorū. Neq; enim negare possunt, se non adorare, inuocare & colere Deum solum, Siquidem scribitur Apoca. 22. Hominem ab Angelo prohibetur, ne se adoraret, sed unum Deum, sub quo ei esset & ille conseruus.

Apoc. 22.

Papisticus.

At maior pars nostrorum hominum arbitratur se tum efficaciter precari, cum preces suas corā statuis & imaginibus dicunt, indeq;

uariè ornant, & luminibus accensis, suffitu, & alijs donis, tum etiam ad eas à longinquis locis ex uoto cōmeando, uenerantur eas & colunt.

Euangelicus.

Nostri pastores & Ecclesiastæ singulari studio in hoc incumbunt, ut populum ab hac idolomania, omniq; abusu imaginum & statuarum auocent.

Papisticus.

Qua ratione id faciunt, age dic mihi quæso?

Euangelicus.

*Pugnant
hec cōtra
prima de
calogi ca-
pita.*

Quia faciunt aperte contra Dei præceptum omnes n, qui se ante imagines & statuas prosternunt, genua defleunt, caput inclinant uel aperiunt, manus & oculos præcandi modo ad illas tollunt. Deinde & eos, qui illas uestiunt, & ornant, qui eis suffitum faciunt, lumina accendant, offerunt, & donaria suspendunt, hymnos cantant, similesq; honores & cultus exhibent, qui uni Deo debentur.

Papisticus.

Probato mihi hoc uerum esse, scripturæ sacræ testimonio?

Euangelicus.

Apostolus Paulus ab hac idololatria dehortatur.

ratur cū scribit Corinthijs: Neq̄ simulachro-
rum sitis cultores, sicut quidam illorum. Item:
Fugite à simulachrorum cultu. 1. Corint. 10.
Et 1. Ioā. 5, Filioli, caute uobis à simulachris.

1. Cor. 10.

1. Ioan. 5.

Papisticus.

Quis autem est uerus usus imaginum?

Euangelicus.

Nostri Theologi docent, nullū posse Chri-
stianis usum esse imaginum, nisi cum propo-
nuntur imagines, quæ ueras & tales res, & eo
modo exhibent, ut recordatio earum rerum
conducat ad fidem excitandam, & homines
prouocandos ad officia pietatis.

Verus
usus ima-
ginum.

Papisticus.

Ergo mentientes & fallaces imagines, quæ
manifestam impietatem, & idololatriam sug-
gerunt, & confirmant reijcitis?

Euangelicus.

Ita sanè. Nam Deus passim in scripturis,
& secundo etiam capite decalogi huiusmodi
imagines, & statuas damnat, quo uetuit habe-
re & colere deos alienos, propter quam etiam
populum suū Iudaicum, & gentes alias, olim
post grauissimas Prophetarum minas, extre-
mis calamitatibus adfecit, & crudelissime ex-

terminauit è terra promissionis, & benignitas
 tis suæ.

Papisticus.

Hic mi Euangelice finem disputandi factu
 mus, uincor & fateor uera esse omnia que
 dixisti, faxit Deus, ut cedamus & obediamus
 ueritati uerbi Dei ex animo.

Euangelicus.

**Conclusio
 disputatio
 nis.**

Id tibi ex corde præcor, præsertim ut breui
 mutes animum & habitum atq; uitæ statum
 secundum uerbi Dei præscriptum, ne simul
 cum Sodomitis tuis & uerbi Dei derisoribus
 atq; contemptoribus perpetuo anima & corpore
 pereas.

Papisticus.

Dabo operam, Deo adiuuante, ut liber iam
 corde & animo per uerbum Dei, fiam, & corpore
 atq; uita liber. Vale, & pro me Deum
 ora, ut in me adaugeat fidem, & me conseruet
 in hac doctrina sua perpetuo.

*Soli Deo laus, honor, & gloria
 in secula, Amen.*

FINIS.

Index locorum

secundum Alphabeti
ordinem.

Absolutio.	A.	113
Concupiscentia.	C.	4
Confessio.		25
Consecratio.		114
Confirmatio.		177
Concilia.		131
Ciborum delectus.		151
Ceremoniarum usus.		170
Dierum discrimen.	D.	164
Dies dominicus.		165
Desponsatio clancularia.		196
Eleua		

INDEX.

E.

Eleuatio sacramenti.	119
Ecclesia.	120
Excommunicatio.	127

F.

Fides.	48
Feriae Apostolorum.	167

I.

Ieiunium.	157
Impositio manuum.	177
Imaginum uerus usus.	231

L.

Liberum arbitrium.	11
--------------------	----

M.

Missa.	94
Matrimonium.	190
Monasticus ordo.	200
	Monas.

INDEX.

Monachismus.	T	202
	O.	
Opera bona.		62.
Oratio.		168.
Obedientia.		204.
	P.	
Peccatum.		3
Peccatores oēs homines.		8
Pœnitentia.		21
Purgatorium.		83
Paupertas.		205
Peregrinationes.		223
	S.	
Satisfactio.		41
Sacramenti ueneratio.		111
Sanctorum inuocatio.		211
Sepulchra sanctorum.		222
Sanctorum miracula.		224
		Tradi

INDEX.

T.

Traditiones humanæ. 143

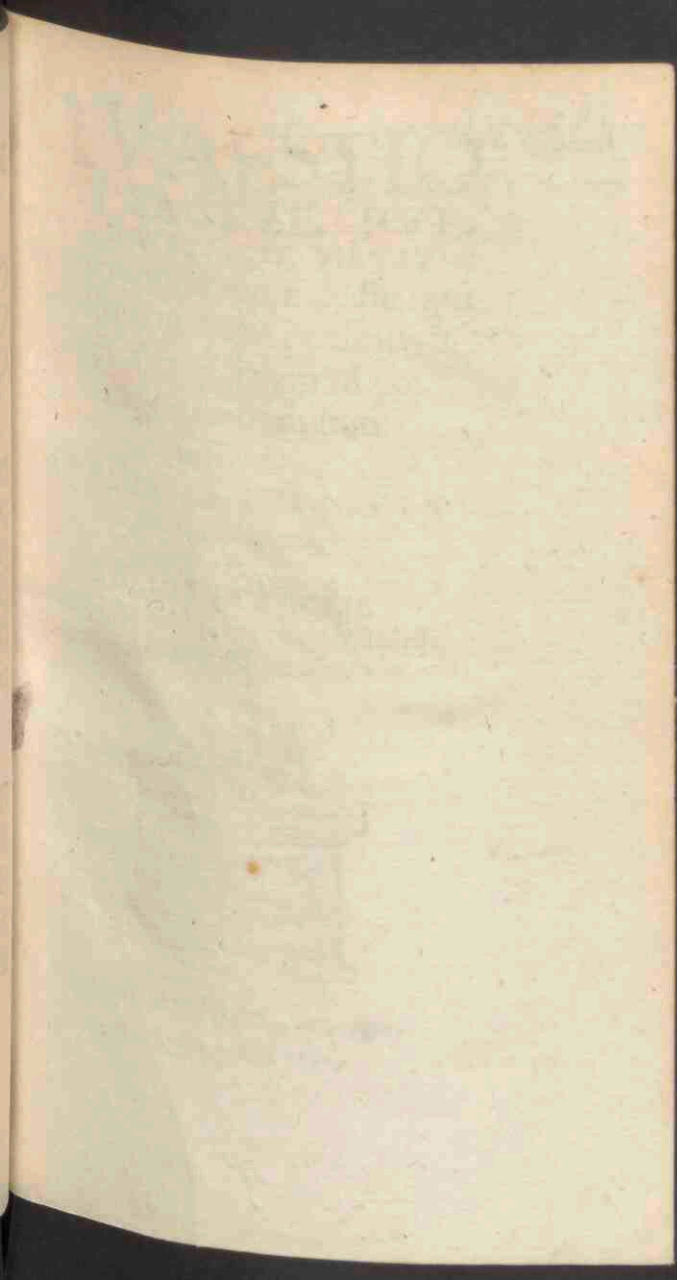
V.

Vnctio extrema. 182

Votum. 200

Virginitas. 209

A 223 2432

OCN 143463372